

”SEN SEITSEMÄN MAAILMAA”

Paikallisten ihmisten oikeuttamisen arvomaailmat Kuopion sellutehdashankkeen YVA- ja asemakaavamenettelyiden aikana

Pro gradu -tutkielma

Anna-Liisa Koponen

264111

Ympäristöpolitiikka ja -oikeus

Yhteiskunta- ja kauppätieteet

Historian ja maantieteen laitos

Itä-Suomen yliopisto

Lokakuu 2017

Ohjaajat: Rauno Sairinen ja Lasse Peltonen

Tiivistelmä

Tekijä: Anna-Liisa Koponen

Opiskelijanro: 264111

Tutkimuksen nimi: ”Sen seitsemän maailmaa” – Paikallisten ihmisten oikeuttamisen arvomaailmat Kuopion sellutehdashankkeen YVA- ja asemakaavamenettelyiden aikana

Tiedekunta: Yhteiskunta- ja kauppatieteiden tiedekunta/Ympäristöpolitiikka ja -oikeus

Sivumäärä: 70 s.

Aika: 26.10.2017

Työn laatu: Pro gradu -tutkielma

Tutkimuksessa tarkastellaan Kuopioon suunnitellun havusellutehtaan YVA- ja asemakaavoitusmenettelyihin osallistuneiden paikallisten tahojen arvokäsityksiä ja niiden ilmenemistä. Kysymyksessä on oikeuttamisteoriaan sidoksissa oleva laadullinen argumentaatiotutkimus, jonka tukena on käytetty myös määrällistä tutkimusotetta.

Kuopioon suunniteltu Finnpulp Oy:n havusellu-/biotuotetehdas on synnyttänyt paikallisen ympäristö- ja maankäyttökiistan hankkeesta vastaavan, paikallisten asukkaiden sekä eri yhdistysten välille. Ympäristöpolitiikassa kiistoja syntyy usein erilaisten arvokäsitysten törmätessä ja tässä tutkimuksessa selvitetään, millaisia arvokäsityksiä/arvottamisen maailmoja paikalliset asukkaat ja eri yhdistykset käyttävät pääasiassa sellutehdasta vastustavassa argumentaatiossaan. Arvomaailmat ovat julkisen oikeuttamisen mukaisia moraaliperusteita, jotka pohjautuvat pragmaattiseen sosiologiaan liittyvään oikeuttamisteoriaan. Tässä tutkimuksessa on aineistolähtöisesti teoriaan tukeutuen määritelty seitsemän maailmaa (kodin, maineen, markkinoiden, teollisuuden, kansalaisuuden, luonnon ja inspiraation maailmat) ja tutkittu, missä laajuudessa kyseiset maailmat esiintyvät sellutehdashankkeen YVA-ohjelma ja -selostusvaiheissa sekä Sorsasalon itäosan asemakaavan luonnos- ja ehdotusvaiheissa.

Tutkimusaineisto koostuu YVA- ja asemakaavamenettelyihin sisältyvistä, yhteensä 60 erillisestä kirjallisesta mielipiteestä/lausunnosta, joissa olevasta argumentaatiosta on laskettu, kuinka paljon kutakin arvomaailmaa argumenteissa esiintyy ja millaisia eroja arvomaailmojen ilmenemisessä on osallistumisen eri vaiheissa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että paikallisten esittämissä vaateissa oikeutusta haetaan vetoamalla pääasiassa teknis-luonnontieteellisen asiantuntijatiedon luotettavuuden puolesta, mikä viittaa teollisuuden maailmaan. Kansalaisuuden maailma on myös vahvasti läsnä perustuen mm. YVA:n riippumattomuuden vaatimukseen ja vetoamalla avoimen päätöksenteon ja vuorovaikutteisen suunnittelun puolesta. Myös luonnon maailma on vahvasti edustettuna etenkin YVA-selostusvaiheessa. Omaan taloudelliseen etuun perustuva markkinoiden maailma näkyy aineistossa mm. kiinteistön lunastusvaatimuksina, mutta markkinat jäävät teollisuuden ja kansalaisuuden maailmojen varjoon. Inspiraation ja maineen maailmoita aineistosta löytyi kaikkein vähiten ja erityisesti inspiraation maailman määrittäminen ja löytäminen aineistosta käsin oli haastavaa.

Avainsanat: Julkinen oikeuttaminen, arvomaailmat, kansalaisosallistuminen, ympäristövaikutusten arviointi, asemakaavoitus, mielipide, muistutus, lausunto

Sisällys

1	JOHDANTO	4
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA	6
2.1	Arvo käsitteenä.....	8
2.2	YVA ympäristöpolitiikassa	8
2.3	Kansalaisosallistumisen sääntely	11
2.3.1	Osallistuminen perusoikeutena	12
2.3.2	Århusin sopimus	12
2.3.3	Ympäristövaikutusten arviointia koskeva lainsäädäntö.....	12
2.3.4	Osallistuminen maankäyttö- ja rakennuslaissa	14
2.4	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuksen rajaus.....	16
2.5	Sellutehtaan sijainti ja kuvaus toiminnasta	18
2.6	Kuopion sellutehtaan aiheuttamat merkittävimmät ympäristövaikutukset	21
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	23
3.1	Tutkimusaineisto	23
3.2	Tutkimusmenetelmän valinta	27
3.3	Sosiaalisen konstruktionismin haltuunottoa.....	28
3.4	Kaksi käsitystä demokratiasta	30
3.4.1	Oma etu vs. yhteinen hyvä Kuopion sellutehdashankkeessa?	35
3.5	Julkinen oikeuttaminen.....	36
3.5.1	Seitsemän maailmaa.....	38
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	47
4.1	Arvomaailmat YVA-ohjelmavaiheessa.....	49
4.2	Arvomaailmat YVA-selostusvaiheessa.....	50
4.3	Asemakaavan valmisteluvaiheessa ilmenevät arvomaailmat.....	51
4.4	Asemakaavan ehdotusvaiheessa ilmenevät arvomaailmat	53
5	TULOSTEN TARKASTELU.....	54
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	62
	LÄHTEET.....	67

1 JOHDANTO

Suomessa haetaan parhaillaan voimakasta kasvua biotaloudesta (*Hallituksen julkaisusarja* 10/2015). Tämän johdosta Suomeen on suunnitteilla äskettäin käynnistyneen Metsä Fibren Äänekosken biotuotetehtaan lisäksi myös muita biotalouteen pohjautuvia jätti-investointeja, joista Kuopion uusi sellu-/biotuotetehdas on varsin lähellä lopullista toteutumista. Finnpulp Oy:n suunnittelema sellutehdas on tarkoitus rakentaa Kuopion pohjoisosassa olevaan Sorsasalon saareen lähelle Siilinjärven kuntarajaa. Tehtaan selluntuotannon mittakaava on Suomessa poikkeuksellisen suuri, vuosittain noin 1,2 miljoonaa tonnia. Tämä tarkoittaa myös poikkeuksellisen suurta puuraaka-aineen hankintaa tehtaan käyttäessä noin 6,7 miljoonaa kuutiometriä havusellun raaka-aineeksi käytettävää havukuitupuuta (*Pöyry Finland Oy 2015 (A)*, s. 3-6). Kyseessä oleva massiivinen puunkäyttö liikkunee pitkälti jo kestävän metsätalouden määritelmien ylärajoilla ja tulevalla tehtaalla on myös muita merkittäviä ympäristövaikutuksia, joista kriittisimpänä voidaan mainita Kallaveden vesistöön kohdistuva merkittävä tehtaan jätevesien aiheuttama ravinnekuormitus, minkä pelätään taannuttavan Kallaveden tilan 1980-luvulla ilmenneelle kuormitustasolle. Kallavesi kärsii tällä hetkellä paikoin hapettomuudesta, mikä ilmenee muutamissa järven syvänteissä. Lisäksi vesistöä kuormittaa nykyisin mm. Powerflute Oy:n aallotuskartonkitehtaan jätevedet, kaupungin mittavat yhdyskuntajätevedet, sekä muualta järven ympäriltä vesistöön kohdistuva hajakuormitus. Kallaveden tilaa on saatu vuosein kuluessa parannettua mm. merkittävällä jäteveden puhdistuksen tehostamiseen tähänneillä investoinneilla, joiden merkityksen voidaan katsoa heikkenevän, mikäli Finnpulp Oy:n tehdas rakennetaan ja se aloittaa toimintansa.

Tehdaskanke on aiheuttanut Kuopiossa ja Siilinjärvellä paikallisen maankäyttö- ja ympäristökiistan, missä keskeisimpinä toimijoina on hankkeesta vastaava ja paikalliset asukkaat sekä luonnon-, vesiensuojelun ja kalatalouden etujärjestöt sekä asukas- ja kyläyhdistykset. Ympäristöpolitiikassa kiistojen ajatellaan syntyvän tyypillisesti joko intressiristiriidan, tietoristiriidan tai arvoriistiriidan pohjalta. *Kyllösen* (2007) mukaan ympäristökiistat syntyvät usein juuri siksi, että ihmisten ympäristöarvostukset ovat keskenään erilaisia. Arvoja on vaikea yhteismitallistaa, jolloin ympäristöpäätösten teko ja toimeenpano vaikeutuvat.

Arvojen yhteismitallistamisen sijaan lähden tässä tutkielmassa etsimään ja määrittelemään Kuopion sellutehdashankkeen kansalaisosallistumisen aikana esitetyistä mielipiteistä ihmisten vaatimusten taustalla ilmeneviä oikeuttamisperusteita. Kysymyksessä on oikeuttamisteoriaan sidoksissa oleva laadullinen argumentaatiotutkimus ja pyrin selvittämään tehdashankkeen suunnitteluun osallistuneiden tahojen arvokäsityksiä ja niiden ilmenemistä. Määritän ja jaottelen

oikeuttamisteoreettiset arvomaailmat aineistolähtöisesti, jonka jälkeen selvitän, kuinka paljon kutakin arvomaailmaa ilmentäviä argumentteja tutkimusaineistosta löytyy. Lisäksi tavoitteena on löytää eroja tehdashankkeen suunnitteluun kuuluvien osallistumismenettelyiden välillä. Tutkimuskysymyksinä ovat siis 1) Oikeuttamisen arvomaailmat Kuopion sellutehtaan suunnittelun yhteydessä tapahtuneessa osallistumisessa ja 2) Mitä eroja arvottamisperusteiden välillä ilmenee eri osallistumisvaiheiden ja -muotojen välillä ja millaisia erot ovat? Tässä tutkimuksessa ei perehdytä siihen, mistä mahdolliset arvottamisen eroavaisuudet eri osallistumistapauksissa johtuvat, sillä niiden tutkiminen edellyttäisi kyseessä olevaa tutkimusta syvällisempää tarkastelua eikä tässä käytetty tutkimusmenetelmä voi antaa siihen vastauksia.

Taustoitin tutkimusta kappaleessa 2, missä käyn läpi arvon käsitettä, kansalaisosallistumista ympäristöpolitiikassa sekä kokoan keskeisen osallistumista koskevan sääntelyn taustaksi. Lisäksi esitän sellutehtaan sijainnin ja toiminnan kannalta lyhyen yleiskuvauksen ja käyn läpi hyvin yleisellä tasolla tehtaan aiheuttamia ympäristövaikutuksia. Tutkimusaineiston ja käytettävän analyysimenetelmän sekä arvomaailmoiden määrittelyt käydään läpi kappaleessa 3. Arvomaailmoiden määrittelyn lisäksi olen tutkimuksessa hahmotellut Kuopion sellutehdashankkeen kontekstiin sopivaa yhteisen hyvän käsitettä. Tapaukseeni liittyvä yhteinen hyvä on tutkimuksen kannalta epäoleellinen määritelmä, mutta se on toiminut analyysissäni eräänlaisena tutkimusta tukevana kattokäsitteenä. Määritelmä on varsin optimistinen ja keskeneräiseksi jäänyt kuvaus tutkimustapaukseni mukaisesta yhteisestä hyvästä, mutta se on jollakin tasolla helpottanut tutkimuksessa keskeisemmin tarvittavien oikeuttamisen arvomaailmoiden määrittelyä.

Tutkimukset tulokset on koottu kappaleeseen 4. Olen analysoinut kunkin kuulemisvaiheen mielipideaineistot omiksi tulosryhmikseen siten, että sellutehtaan YVA-ohjelma- sekä selostusvaiheissa mielipiteensä jättäneet kansalaiset ja yhdistykset on eritelty omiksi tuloksikseen. Tämä on ollut perusteltua siksi, että YVA-menettelyyn on osallistunut monia eri tahoja edustavia yhdistyksiä, joista osa ei enää ole osallistunut tehtaan asemakaavoituksen mukaisiin kuulemismenettelyihin. Asemakaavoituksessa osallisina on ollut paikallisten asukkaiden lisäksi muutama asukasyhdistys, joiden argumentaatio on yleisesti ottaen varsin hyvin toisiaan vastaavaa. Tästä syystä olen koonnut asemakaavaa koskevat mielipiteet yhtenäisiksi ryhmikseen niin kaavan luonnos- kuin ehdotusvaiheen kuulemista edustavien mielipiteiden osalta.

Tarkastelen tutkimuksen tuloksia kappaleessa 5 ja kokoan löytämistäni arvomaailmoista paikallisten osallistujien ns. sisäistä mieltä kuvaavan arvojen järjestyskartan. Tuloksia tarkastellessa on syytä ottaa huomioon se, että oikeuttamisteoreettisesta lähtökohdasta huolimatta arvomaailmoiden määrittely ja aineiston argumentaation analysointi ovat osittain tutkijan omaa tulkintaa aineistosta.

Lisäksi on pidettävä mielessä se, että oikeuttamisen arvomaailmat ovat sidoksissa tiettyyn tapaukseen tai tilanteeseen. Oma tutkimustapaukseni on em. Kuopion sellutehdashankkeen suunnittelun aikainen osallistuminen, joten tulosten perusteella ei voida tehdä yleistyksiä kuopiolaisten tai suomalaisten arvokäsityksistä vaan kysymyksessä on tapauksellinen tutkimus.

Tutkimusaihe on valikoitunut kirjoittajalle professori Rauno Sairisen ehdotuksesta mm. siksi, että olen kuopiolaisena seurannut varsin läheltä tehdashankkeen etenemistä ja ympäristövaikutusten arviointi kuuluu yhtenä kiinteänä osana ympäristöpolitiikan opintoihin. Konflikteista minulla on opintojen lisäksi työelämäkohtaista kokemusta, sillä olen suunnittelijana törmännyt hyvin jyrkkäänkin vastustukseen maanomistajien taholta ja kiistatilanteet ovat vaatineet luovintaa ja neuvottelutaitoja. Suhteeni Kallaveteen koen monen muun kuopiolaisen ohella vahvaksi, vaikken nykyisin pääsekään sen laineille niin usein kuin haluaisin. Vesistö on kuitenkin tarjonnut minulle lukuisia unohtumattomia luontoelämyksiä pienestä pitäen. Olen mökkeillyt järven rannoilla, uinut ja kalastanut siellä ja järvi on toiminut myös väylänä sen saarissa tapahtuneeseen marjastukseen. Isäni kalastaa edelleen järvellä ympärivuotisesti niin verkoilla kuin vieheillä ja harjoittaa kalastuksellaan pienimuotoista liiketoimintaa. Näistä lähtökohdista aihe on itselleni varsin mielekäs.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Ympäristöpolitiikan teoriassa ongelmien syitä haetaan usein ympäristöongelmien erityispiirteistä kuten niiden monimutkaisesta ja piilevästä luonteesta. Ympäristökysymyksiin liittyy usein myös epävarmuus ympäristöhaitan vakavuudesta tai laajuudesta (Kyllönen 2007, s.23). Lisäksi ympäristövaikutuksiin liittyen tehtävissä selvityksissä tuotettava tieto niiden tosiasiallisesta ilmenemisestä ympäristössä perustuu monesti laskennallisiin teorioihin ja todellisuuden tulkintoihin ilman yhteistä kokemukseen perustuvaa näyttöä (Kyllönen 2002, s. 92). Epävarmuus on omiaan aiheuttamaan huolestuneisuutta ja pelkoa, että jotain odottamatonta ja peruuttamatonta saattaa tapahtua.

Ympäristön käyttö ja muuttaminen aiheuttavat usein kiistoja ihmisten välillä juuri siksi, että heidän ympäristöarvostukset ovat keskenään ristiriitaisia. Arvoja on myös vaikea yhteismitallistaa, jolloin ympäristöön liittyvien päätösten teko ja toimeenpano ovat haasteellisia (Kyllönen 2007, s. 23). Ympäristöpolitiikassa ristiriitojen nähdään tyypillisesti syntyvän toisistaan eroavien arvojen lisäksi

myös eri intressien kohdatessa tai kiistan voi muodostaa myös itse ympäristötietoon liittyvä ongelma kuten tiedon puute tai silkkä väärinkäsitys. *Kyllösen* (2007, s.23) mukaan ympäristöpolitiikan ja hallinnon ongelmia on pyritty ratkomaan lisäämällä kansalaisten osallistumista ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä. Suoran osallistumisen on ymmärretty lisäävän päätösten ja vallankäytön legitimitettä. *Kyllönen* (2007, s. 23) mainitsee artikkelissaan vallalla olevan deliberatiivisen (keskustelevan) demokratiakäsityksen, missä kansalaisten laaja osallistuminen lisää ympäristöpäätösten legitimitettä ja auttaa ratkaisemaan ympäristöongelmia yhteiskunnallisesti hyväksyttävämällä ja kestävämmällä tavalla. Kritiikkinä voi esittää, että pelkkä osallistuminen lainsäätäjän tarkoittamilla vähimmäistavoilla ja deliberatiivisuuden tavoittelusta huolimatta voi pahimmillaan olla pelkkää tiedonkeruuta ja mielipiteiden huomioon ottamista. Tämä ei sinänsä tee tehtyjä ympäristöpäätöksiä lainkaan hyväksyttävämmiksi, sillä ajatus osallistuvasta suunnittelusta jää tavoittamatta. Osallistumisen näkökulmasta kysymys on tällöin legitimitettivajeesta, sillä sen kautta ei välttämättä saavuteta sitä, mitä sillä pohjimmitaan haetaan eli vaikutusvaltaa päätöksentekoon.

Kyllönen (2007) mainitsee arvot ja niiden yhteismitallistamisen haasteen. Ympäristönkäyttöön liittyvät kiistat syntyvät, kun toimijoiden eri intressit ja arvot kohtaavat. Arvon käsite voi tarkoittaa materiaalista ja taloudellista arvoa tai se voidaan liittää ihmisen itsensä sisälle rakennettuun käsitykseen maailmankuvasta. Näiden sisäisten tai sosiaalisten arvojen kautta pyrimme järjestelemään oikeata ja väärää, joten arvot ovat kytköksissä käsityksiimme moraalista. Arvojen tunnistaminen ja määrittely ei ole helppo tehtävä ja myös niiden kytkeytyminen arkielämään tai ihmisten väliseen vuorovaikutukseen jää usein hämärän peittoon. Ne ovat henkilökohtaisia uskomuksia ja periaatteita sekä niiden monimutkaisia sekoituksia. Arvojen löytäminen ja esiin tuominen voi kuitenkin tehdä ymmärrettävämmäksi, miksi kiistoja syntyy mm. erilaisissa ympäristön- ja maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä ja arvoja tulisi voida käsitellä tarkemmin osana päätöksentekoa, jotta osallistumisen laatua voidaan edelleen parantaa.

Niin ikään *Kyllönen* (2002, s. 105) on muotoillut John Foresteria lainaten, että on ainakin kolme tapaa, joilla julkinen valta voi edistää erilaisten kiistojen ratkaisemista ja ennaltaehkäisyä. Ensiksi huolehditaan siitä, että asian valmistelussa eri vaihtoehtoja tarkastellaan teknisesti ja monipuolisesti erilaisin tavoin. Toiseksi tulee painottaa asian taustalla vaikuttavien arvojen julkista ja selkeää esilletuontia erityyppisin tutkimuksin. On siis mietittävä, mitkä ovat eri vaihtoehtojen hyödyt ja haitat pitkällä aikavälillä, mitä vastuita ja oikeuksia vaihtoehtoihin liittyy ja mitä periaatteita ja arvoja itse päätöksentekoprosessissa tulee kunnioittaa. Kolmantena esiin tuotavana seikkana on edistää asianosaisten erilaisten pelkojen, tarpeiden ja sitoumusten avointa käsittelyä julkisessa keskustelussa. Näin ollen arvojen tutkimus tässäkin tutkielmassa saa taustalleen lisätukea (ibid.).

2.1 Arvo käsitteenä

Sosiologiassa arvolla ymmärretään etupäässä sosiaalisia arvoja. Ne ovat osa ihmisen tajuntaa ja osa heidän yhteiskunnallista olemistaan. Erik Allardt mukaan sosiaalisella arvolla ymmärretään tavoitteita koskevia valintataipumuksia, jotka opitaan ympäristöstä. Arvot ovat yleisiä ja pysyviä yksilölle tai yhteisölle luonteenomaisia käsityksiä toivottavasta (*Sosiaaliset arvot* 2017). *Hellströmin* (2006, s. 132) mukaan arvot ovat keskeinen identiteetin osatekijä. *Ojanen* erottaa Humen mukaisesti arvot ja tosiseikat toisistaan ja korostaa, että päätöksentekotilanteessa tosiseikat usein painavat enemmän kuin epämääräistä ja tunneperäistä höttöä olevat arvot. Arvot ja arvokeskustelu voidaan kokea *Ojasen* mukaan epäolennaisena ja toissijaisena tosiseikkojen rinnalla, mutta hän huomauttaa, että erottelu ei tarkoita, että toinen olisi totta ja toinen ei. *Ojasen* mukaan molemmat ovat yhtä totta. Asiat ovat jollakin tavalla ja toisaalta ihminen pyrkii aina johonkin ja asettaa tavoitteita. Ihmiset myös arvottavat asioita ja arvot kuuluvat maailmaan sekä ihmisten todellisuuteen samaan tapaan kuin tosiasiatkin (*Ojanen* 2015, s. 45-46).

Arvot tai pikemminkin arvomaailmat ovat tämän tutkielman keskiössä. Pyrin löytämään tutkimusaineistostani oikeuttamisteoreettisen viitekehyksen kautta paikallisessa maankäyttö- ja YVA-kiistassa ilmeneviä oikeuttamisen arvomaailmoja. Tutkimuskontekstina on Kuopioon suunnitteilla olevan sellutehtaan YVA- ja asemakaavamenettelyt sekä niihin liittyvä kansalaisosallistuminen. Pyrin tutkimuksella tuomaan näkyväksi usein taustalla piileksiviä arvostuksia, sillä arvojen tunnistaminen ja huomioon ottaminen voi tehdä ympäristöpäätöksenteosta parempaa ja laadukkaampaa osallistavan suunnittelun hengessä. Tutkimuksen tavoitteena on etsiä ja tunnistaa kansalaisten institutionaaliseen kuulemiseen liittyvien mielipiteiden argumentaatiosta, mitkä ovat sellutehdasta koskien keskeiset arvottamisen maailmat. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, onko arvottamisen välillä eroja YVA-menettelyn sekä asemakaavoitukseen liittyvien kuulemisprosessien välillä ja millaisia erot ovat.

2.2 YVA ympäristöpolitiikassa

Ympäristövaikutusten arviointi voidaan nähdä ennakkollisena ympäristöpolitiikan ja -hallinnan työkaluna (*Pölönen ym.* 2011, s. 120). Työkalun tehokkaan toimimisen avaintekijänä on laajasti tunnustettu olevan kansalaisosallistuminen (*Glucker et al.* 2013, s. 109). YVA:ia on tutkittu Suomessakin paljon monista eri lähtökohdista. Tutkimuksissa YVA:n arviointikriteerinä voi olla esimerkiksi relevanssi, vaikuttavuus, hyväksyttävyyys tai oikeudenmukaisuus ja kestävyys (*Hokkanen – Kojo* 2003, s. 9).

Hokkasen (2008) väitös YVA:n kansalaisosallistumisesta jaottelee YVA:ssa tapahtuvan osallistumisen teoreettisesti politiikkaverkostomallien avulla neljään eri kategoriaan. Parhaimmillaan YVA voi olla 1) *arvopainotteinen neuvotteluprosessi*, jolloin itse YVA-menettelyllä saadaan lisättyä kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Arvopainotteinen neuvotteluprosessi nojaa oletukseen, että kansalaismielipiteet myös otetaan mukaan YVA:ssa ja niillä on oikeasti vaikutusta. Näin ajateltuna kansalaiset ovat tarkoituksenmukaisen arviointitiedon tuottajia. Kun osallistuminen arvojen tunnistamisen ja punninnan kautta paranee, paranee myös suunnittelu. Tällainen näkökulma lisää *Hokkasen* mukaan myös suunnittelijoiden ympäristövastuullisuutta ja heidän halua ottaa ympäristöasiat huomioon. Arvopainotteisen prosessin voidaan myös nähdä olevan apuna ympäristökriisien ratkaisemisessa. Prosessi korostaa kumppanuutta ja kansalaisten osallisuus on sekä tieto- että suunnitteluosallisuutta (*Hokkanen* 2008, s. 109-111).

On varsin optimistista ajatella, että YVA voisi aina edustaa tällaista arvopainotteista prosessia. Kriittisesti voidaan sanoa, että vaikka arvot ovatkin taustalla myös YVA:n yhteydessä tapahtuvassa keskustelussa, niiden todellinen vaikutus suunnitteluprosessiin voi jäädä olemattomaksi, koska YVA edustaa tiettyä vaihetta hankesuunnittelussa ja se astuu esiin, kun tiettyjä päätöksiä hankkeen toteuttamisesta on jo tehty, useimmiten julkisen keskustelun ulkopuolella. Tunnistan Kuopion sellutehdashankkeen osalta, että hankkeen suunnittelun yhteydessä on käyty tärkeitä arvokeskusteluja niin hankkeen toteuttajan, asukkaiden kuin viranomaistenkin kesken. Tässä mielessä Kuopion tapaus on ollut arvopainotteinen neuvotteluprosessi.

Hokkasen verkostomallissa YVA voi olla myös 2) *tekninen tiedonkeruuprosessi*. Tällaisena prosessina sen ensisijaisesti miellän Kuopion sellutehdashankeen osalta, vaikka tietty sopu arvomaailmojen välillä onkin saatu aikaan esimerkiksi hankkeen toteuttajan ja tehtaan lähivaikutusalueen asukkaiden kesken, kun Finnulp Oy ostanut kiinteistöjä Virtasalmen rannoilta (*Savon Sanomat* 2017). Kiinteistöjen ostaminen edustaa oikeuttamisteoreettisesta näkökulmasta liberaalia markkinataloudellista arvostusta hankkeen toteuttajan sekä toisaalta lähiasukkaiden omaisuudensuojan puolelta ja voidaan perustellusti kysyä, onko tällainen arvottaminen oikeudenmukaista luonnon ja ympäristönsuojelun kannalta?

Hokkasen tiedonkeruuteoria pohjautuu oletukseen, että ympäristöongelmat johtuvat tiedon puutteesta ja pidemmällä tähtäimellä teknisen kehityksen keskeneräisyydestä. YVA:n tehtävä on tässä mallissa koota tarvittavat tiedot hankkeen mahdollisista ympäristövaikutuksista, jotta ne voidaan poistaa tai niitä voidaan lieventää (*Hokkanen* 2008, s. 111). *Hokkanen* jatkaa, että tiedonkeruuprosessissa päätöksentekijät voivat ottaa YVA:iin tulleita mielipiteitä huomioon parhaaksi katsomallaan tavalla

ja osallistuminen on pääosin kahdensuuntaista tiedon vaihtoa. Kansalaiset voivat siis osallistua, mutta heillä ei ole mahdollisuutta varmistua mielipiteidensä vaikutuksista. Kuopion sellutehdashankkeen tapauksessa osallistuminen on YVA:n yhteysviranomaisen mukaan ollut riittävää ja siinä on käytetty YVA-lain osallistumista koskevien minimivaatimusten lisäksi ylimääräisiäkin osallistumiskeinoja kuten laajahko asukaskysely ja ryhmähaastattelut. Ryhmähaastattelun vaikutuksia on tosin kansalaismielipiteissä jonkin verran kritisoitu. Näiden keinojen avulla on kuitenkin saatu kerättyä lisätietoa asukkaiden näkemyksistä ja voi olla, että kyselyllä on ollut vaikutusta hankkeen toteuttajan ja asukkaiden välillä syntyneisiin sopimuksiin, joten tässä mielessä tekninen tiedonkeruuprosessi ja arvopainotteinen neuvotteluprosessi ovat molemmat olleet läsnä Kuopion sellutehtaan tapauksessa.

Mikäli YVA nähdään olevan vain 3) *tiedotusinstrumentti*, osallistumiselle jää silloin vain hyvin rajoittunut funktio ja se mielletään lähinnä vain kansalaisten informoimiseksi. Osallistuminen on tällöin vain yksisuuntaista tiedottamista ja YVA:n tehtävänä on osallistumisen avulla lisätä kansalaisten tietotasoa ja sitä kautta edistää hankkeen, suunnittelun ja päätöksenteon hyväksyttävyyttä. Tässä mallissa YVA:lta puuttuu vuorovaikutteisen ja osallistavan suunnittelun idea eikä se juuri täytä deliberatiivisen YVA:n kriteerejä (Hokkanen 2008, s. 113).

Neljänneksi Hokkanen teoretisoi YVA:n *kansalaismielipiteen hallinnan ja muokkaamisen välineenä*. Tällöin osallistuminen nähdään lainsäädännön asettamana toimena, joka saattaa hidastaa suunnittelua ja hankkeen toteutusta. Ympäristöongelmien ratkaisukeinona olemisen sijaan YVA on vain tapa edistää kyseessä olevaa hanketta. YVA on kanava, jossa hanketta vastustavia näkemyksiä voidaan muokata ja vastakkainasettelu asiantuntijoiden sekä maallikkojen välillä voi olla selkeästi esillä. Paikallisten asukkaiden panostusta suunnitteluun ei tällöin osata arvostaa. Tässä mallissa vuorovaikutus eri toimijoiden välillä voi jäädä vajaaksi eikä YVA anna mahdollisuutta keskustelevalle demokratialle. Kansalaisosallistumisen kannalta tämä malli on kaikkein ei-toivottavin ja heikoin, sillä osallistuminen jää monen toimijan osalta pelkälle kuulemisen tasolle (Hokkanen 2008, s. 114).

YVA on ollut Suomessa käytössä jo pitkään ja osallistuminen on juurtunut keskeiseksi YVA:n tavoitteeksi, mutta tapausten moninaiseen kirjoon voi mahtua myös kahden viimeiseksi mainitun mallin mukaisia ympäristövaikutusten arviointeja. YVA on instrumenttina sellainen, että sen kautta pelkkä mielipiteiden huomioon ottaminen riittää täyttämään YVA-lain kriteeristön, vaikka itse osallistumiseen panostettaisiinkin hankkeissa laajasti ja kansalaisten mielipiteitä kerättäisiin monin eri keinoin. Tässä mielessä voidaan kyseenalaistaa YVA:iin liittyvän osallistumisen tarkoitus ja pohtia, voivatko asukkaat todella osallistua ja vaikuttaa itse hankkeen suunnitteluun?

2.3 Kansalaisosallistumisen sääntely

Osallistuminen ja vuorovaikutus ovat ympäristöpolitiikassa ja -oikeudessa keskeisiä elementtejä ja niitä toteutetaan mm. monen kansallisen erityislain kautta. Taustalla vaikuttavat lisäksi jotkin kansainväliset sopimukset ja EU-säännökset. Ympäristöpolitiikassa perinteisen oikeudellishallinnollisen ohjauksen lisäksi on olemassa moninainen joukko erilaisia ohjauskeinoja, jotka kaikki ovat enemmän tai vähemmän julkista vallankäyttöä, millä ympäristölle haitallista toimintaa pyritään rajoittamaan ja ohjaamaan. Ympäristöön vaikuttavissa kysymyksissä on tyypillistä, että asioita käsitellään useiden osapuolien kesken. Toimijoina on niin päätöksentekoviranomaisia kuin asianosaisasemassa olevia kansalaisia ja muita kuntalaisia omine intresseineen. Heillä on monesti toisistaan poikkeavia ja ristiriitaisikin näkemyksiä siitä, kuinka ympäristöä tulisi käyttää ja suojella. Heistä jokainen katsoo ympäristöä omista lähtökohdistaan, joihin voi liittyä viranomaisrooli, omistusoikeudellisia tekijöitä, suojeluintressejä tai elinkeinon harjoittamiseen kytkeytyviä kysymyksiä. Laajat ympäristöön vaikuttavat hankkeet, kuten sellutehtaan rakentaminen ja toiminta edellyttävät myös ympäristövaikutusten arviointia (YVA), jossa kansalaisten tiedonsaanti ja osallistumismahdollisuuksien takaaminen ovat arvioinnin yksi tärkeä tavoite.

Kun katsotaan yleisemmin kaava- ja erilaisia suunnitteluhankkeita, joilla ympäristöämme muutetaan, on selvää, että yhteiskunnan eri toimijoiden välille syntyy jännitteitä ihmisten intressien ja arvostusten kohdatessa. Silloin kun omaa elinpiiriä ja omia oikeuksia uhataan esimerkiksi niin, että tuttu ja turvallinen asuinympäristö on vaarassa muuttua, syntyy kiista. Kiistat varsinkin erilaisissa kaavahankkeissa ovat yleisiä ja hallinnollisten valitusprosessien venyessä kaavan toteuttaminen sekä esimerkiksi kaavalla mahdollistettava teollinen toiminta viivästyvät.

Olen koonnut kansalaisosallistumista keskeisimmin ohjaavat säädökset seuraaviin alalukuihin. Tämä on perusteltua siksi, että lainsäädäntö asettaa osallistumiselle normien mukaiset minimivaatimukset, joita tulee noudattaa niin suunnittelussa kuin päätöksenteossa. On siis vähintään toimittava niin, mitä säännöksissä sanotaan. Mikään ei estä toimimasta tietenkään säädöksiä kattavammalla ja laajemmalla osallistamisella ja monissa hankkeissa osallistumista on varsin perusteltua laajentaakin yli säädösvaatimusten. Näin on toimittu myös Kuopion sellutehdashankkeessa, sillä säädösten vaatimien osallistumiskeinojen lisäksi on hyödynnetty ylimääräisiä osallistumismuotoja.

2.3.1 Osallistuminen perusoikeutena

Kansalaisten osallistuminen erilaiseen ympäristönkäyttöä koskevaan päätöksentekoon on turvattu perustuslaillisena oikeutena. Suomen perustuslain (PL, 731/1999) 2.2 § kansanvaltaisuudesta ensinnä merkitsee yksilön oikeutta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Lisäksi lain 20 §:ään on kirjattu ympäristöperusoikeussäännös, jonka mukaan me kaikki olemme vastuussa luonnosta ja sen monimuotoisuudesta sekä ympäristöstämme. Säännös on *Kuusiniemen ym.* (2004) mukaan lähinnä julistuksenomainen, sillä se ei suoraan aseta oikeudellista velvoitetta eikä sisällä esimerkiksi rangaistusvastuuta. Se tuo kuitenkin varsin näkyvästi esiin yhteiskunnassamme vallitsevan moraalikäsitteen, jonka kautta luontoa ja ympäristöä tulkitaan tänä päivänä. Toiseksi, meillä jokaisella on lain 20.1 §:n mukaan oikeus terveelliseen ympäristöön ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Näiden em. oikeuksien turvaaminen on määritelty laissa julkisen vallan tehtäviksi.

2.3.2 Århusin sopimus

Århusin sopimuksella (SopS 122/2004) on keskeinen asema kansalaisten osallistumisoikeuksien kehityksessä. Sopimuksen tavoitteena on parantaa ja vahvistaa kansalaisten menettelyllisiä oikeuksia kaikessa ympäristöpäätöksenteossa (*Kumpula 2004*) ja edistää nykyisten sekä tulevien sukupolvien oikeutta elää heidän terveydelleen ja hyvinvoinnilleen suotuisassa ympäristössä (*Kuusiniemi ym.* 2004). Sopimus on luonteeltaan kansainvälinen yleissopimus koskien 1 §:n mukaan kansalaisten tiedonsaantia, yleisön osallistumisoikeutta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepano-oikeutta ympäristöasioissa. Sopimus on allekirjoitettu Århusissa vuonna 1998 ja Suomessa sopimus on tullut voimaan marraskuussa 2004 eduskunnan sekä presidentin hyväksymisen jälkeen. Sopimuksessa korostuu kolme menettelyllistä oikeutta eli 1) oikeus ympäristöä koskevaan tietoon, 2) oikeus osallistua ympäristöä koskevaan päätöksentekoon jo valmisteluvaiheessa ja 3) oikeus tehokkaihin muutoksenhaku- sekä oikaisukeinoihin (*Kumpula 2004*). Sopimuksella on ollut merkityksensä mm. siinä, että sen myötä järjestöjen ja yhdistysten valitusoikeuksia on laajennettu erinäisin kansallisin lakimuutoksien (*Kuusiniemi ym.* 2004).

2.3.3 Ympäristövaikutusten arviointia koskeva lainsäädäntö

Ympäristövaikutusten arviointi on lakisääteinen menettely, jonka avulla pyritään vähentämään tai kokonaan estämään erilaisten hankkeiden haitallisia vaikutuksia ympäristöön. YVA on yksi ympäristöpolitiikan ohjauskeinoista ja haitallisten ympäristövaikutusten ehkäisemisen ohella sen avulla on myös tarkoitus lisätä kansalaisosallistumista (*Hokkanen 2008*). YVA:n tavoitteena on, että vaikutukset arvioidaan jo hankkeen suunnitteluvaiheessa ennen varsinaista päätöksentekoa. YVA on

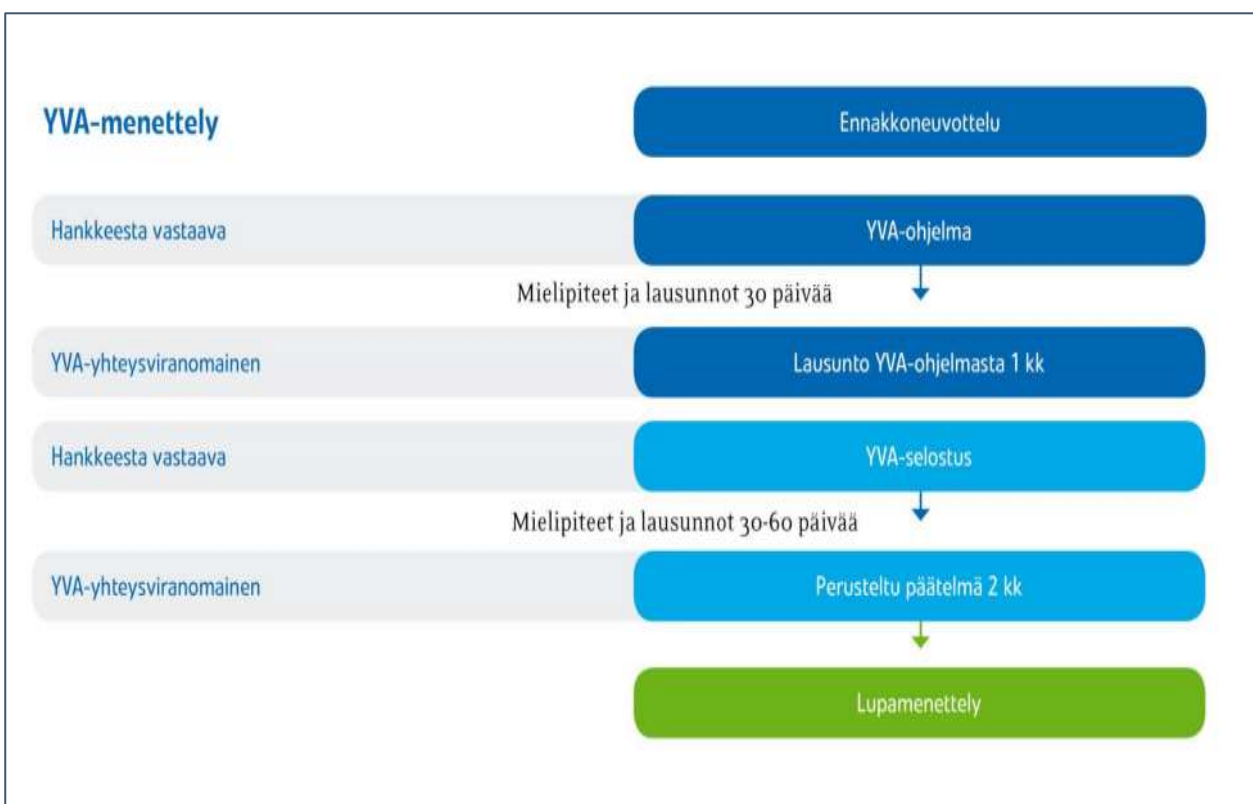
siten ennen kaikkea ennakkollinen keino ehkäistä ympäristöhaittoja. YVA toimii suunnittelun apuvälineenä, ja siinä syntyneet tulokset on otettava huomioon hankkeen lupaharkinnassa. Kansalaisten tiedonsaanti ja osallistuminen ovat merkittävässä roolissa arviointia tehdessä ja arviointiin saavat osallistua kaikki ne, joihin hanke voi vaikuttaa (*Ympäristöhallinto*, 2016).

Ympäristövaikutusten arvioinnista säädetään ns. YVA-lailla (252/2017) ja -asetuksella (YVAA 277/2017). Laki on hiljattain uudistunut kumoten aiemman säädöksen (468/1994). Lakimuutoksen taustalla vaikuttaa YVA-direktiivin muutos (2014/52/EU), jonka tavoitteena on ollut parantaa ympäristövaikutusten arvioinnin laatua, kehittää arviointia vastaamaan entistä paremmin ympäristönsuojelun haasteita sekä sujuvoittaa YVA-menettelyä ja muita ympäristöllisiä menettelyjä (*Eduskunta* 2016). Uudistuksessa mm. vaikutusten arviointia edellyttävät hankkeet on nostettu asetuksesta lain tasolle ja arviointiselostuksesta ennen annettu yhteysviranomaisen lausunto on korvautunut *perustellulla päätelmällä*. Uuden lain myötä myös eri ympäristömenettelyjä on entistä paremmin sovitettu yhteen ja lain 22 §:n mukaan nykyisin YVA-menettelyn ja kaavoituksen kuulemisprosessit on mahdollista yhdistää. Ympäristövaikutusten arvioinnin säätelyyn vaikuttaa aiemmin mainitun Århusin sopimuksen lisäksi myös ns. Espoon sopimus (SopS 67/1997), joka koskee valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arviointia.

Tiedonsaanti ja osallistuminen näkyvät jo YVA-lain tavoitesäännöksessä selkeästi, sillä tavoitteena on lisätä niitä samalla kun ympäristövaikutusten arviointia ja arvioinnin huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa pyritään edistämään (1 §). Lain soveltamisala ja arviointimenettelyn käyttö mainitaan 3 §:ssä. Pääsääntönä on, että lakia sovelletaan hankkeisiin, joilla on todennäköisesti merkittäviä ympäristövaikutuksia. YVA-menettelyä edellyttävät hankkeet on listattu lain liitteeseen 1. Menettely voi kuitenkin tulla sovellettavaksi lain 3 §:n mukaan myös yksittäistapauksessa hankkeeseen tai hankkeen muutokseen, jolla on todennäköisesti laadultaan ja laajuudeltaan myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioiden merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tapauskohtaisen YVA-harkinnan tekee lain 11.1 §:n mukaan toimivaltainen ELY-keskus.

YVA-menettelystä on säädetty lain 3 luvussa. Menettely sisältää 14 §:n mukaan arviointiohjelman ja -selostuksen laatimisen, niistä tiedottamisen ja kuulemisen, yhteysviranomaisen tarkastelun niissä esitetyistä tiedoista ja kuulemisen yhteydessä annetuista mielipiteistä ja lausunnoista. Myös kansainvälinen kuuleminen voi olla tarpeen, jos hankkeen ympäristövaikutukset ulottuvat usean maan alueille. YVA-menettely sisältää myös yhteysviranomaisen lausunnon arviointiohjelmasta ja perustellun päätelmän hankkeen merkittävimmistä ympäristövaikutuksista. Keskeistä menettelyssä on sen aikana syntyvä arviointiselostus, joka 14.6 §:n mukaan tulee sisältää mielipiteiden ja

lausuntojen mukaiset asiakirjat ja perustellun päätelmän. Päätelmä on lisäksi otettava huomioon lupamenettelyssä ja se tulee sisällyttää lupaan. YVA-menettely ei pääty perusteltuun päätelmään kuten aiempi laki päätti menettelyn yhteysviranomaisen lausuntoon arviointiselostuksesta. Päätelmä on pidettävä ajantasaisena valmiin arviointiselostuksen rinnalla. Yhteysviranomainen voi lisäksi edellyttää puutteellisen arviointiselostuksen täydentämistä tapauksessa, jolloin perusteltua päätelmää ei ole mahdollista laatia arviointiselostuksen perusteella. Ajantasainen perusteltu päätelmä tarvitaan lupa-asiaa ratkaistaessa (*Ympäristöministeriö 2017*). Lupaviranomaisen on huolehdittava YVA-lain 27 §:n mukaan päätelmän ajantasaisuudesta ja tarvittaessa yhteysviranomaisen on päivitettävä päätelmä. Nykymuotoinen YVA-menettely on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1: Ympäristövaikutusten arviointimenettely uuden YVA-lain (252/2017) valossa (*Ympäristöministeriö 2017*). Vanhan YVA-lain (468/1994) mukainen menettely ei sisältänyt ennakkoneuvottelua, josta säädetään nykyisin YVA-lain 8 §:ssä. Ennakkoneuvottelun tarkoituksena on edistää hankkeen edellyttämien arviointi-, suunnittelu- ja lupamenettelyjen kokonaisuuden hallintaa. Merkillepantavaa on myös, että YVA-ohjelman kuulemisaika on aiempaa puolet lyhyempi.

2.3.4 Osallistuminen maankäyttö- ja rakennuslaissa

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL 132/1999) lähtee jo tavoitesäännöksessä siitä, että lailla pyritään turvaamaan jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun. Suunnittelun laatu ja vuorovaikutteisuus, asiantuntemuksen monipuolisuus sekä avoin tiedottaminen käsiteltävän olevassa asiassa ovat myös keskeisiä tavoitteita (1.2 §). Lain 6 §:ssä ja luvussa 8 säädetään erikseen em.

vuorovaikutuksesta. Vuorovaikutusta koskevat yhteiset säännökset on annettu yleisnormina maankäyttö- ja rakennusasetuksen (MRA 895/1999) 30-32a §:ssä.

Kaavaa valmisteltaessa on ensinnäkin oltava vuorovaikutuksessa niiden henkilöiden ja yhteisöjen kanssa, joiden oloihin tai etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa (6.1 §). Kaavaviranomaisten on myös 6.2 §:n mukaan tiedotettava kaavoituksesta niin, että niillä joita asia koskee, on mahdollisuus seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen.

Lain 8 luvussa säädetään kaavoitusmenettelystä ja vuorovaikutuksesta. Kaavoitusmenettely ja kaavan valmistelemineen tulee järjestää 62.1 §:n mukaan siten, että alueen maanomistajilla ja niillä, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa sekä viranomaisilla ja yhteisöillä, jotka ovat kaavaan nähden osallisia, on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä. Lain 62 a § koskee kaavoituksen ja ympäristövaikutusten arvioinnin kuulemisten yhteensovittamista YVA-lain 22 §:ssä säädetysti.

Suunnitelma osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyistä ja kaavan vaikutusten arvioinnista on lain 63.1 §:n mukaan laatia riittävän aikaisessa vaiheessa, kun kaavaa valmistellaan. Kaavan vireilletulosta tulee ilmoittaa siten, että osallisilla on mahdollisuus saada tietoja kaavoituksen lähtökohdista, aikataulusta sekä osallistumis- ja arviointimenettelystä. Ilmoittaminen on järjestettävä kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla ja se voi tapahtua myös kaavoituskatsauksen yhteydessä (63.3 §). Kaavan vireilletulosta tiedottaminen tapahtuu MRA:n 30 §:n mukaisesti. Hankkeen YVA:iin liittyvästä kaavan aloitus- ja valmisteluvaiheen vuorovaikutuksesta säädetään MRA:n 30 a ja b §:ssä.

Lain 65 §:n mukaan kaavaehdotus on asetettava julkisesti nähtäville, josta on ilmoitettava kaavan tarkoituksen ja merkityksen kannalta sopivalla tavalla. Kunnan jäsenille ja osallisille on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä eli muistutuksensa asiassa. Muistutuksen tehneille kunnan on 65.2 §:n mukaan ilmoitettava perusteltu kannanotto esitettyyn mielipiteeseen, kun muistutuksen tehneet ovat ilmoittaneet osoitteensa. Lain 67 §:ssä säädetään kaavan hyväksymisestä ilmoittamisesta siten, että kaavapäätöksestä on viipymättä lähetettävä tieto niille kunnan jäsenille sekä muistutuksen tekijöille, jotka kaavan nähtävillä ollessa ovat sitä kirjallisesti pyytäneet ja samalla ilmoittaneet osoitteensa. Jos pyyntö on esitetty kirjelmässä, jossa on useita allekirjoittaneita, voidaan tieto kaavan hyväksymisestä lähettää vain ensimmäiselle allekirjoittaneelle, joka tällöin vastaa tiedon toimittamisesta muille.

2.4 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuksen rajaus

Tutkimuksen kohteena ovat Kuopion sellutehdashankkeen suunnitteluun sisältyvät kansalaisten mielipiteet. Mielipiteistä on tarkoitus selvittää ihmisten kokemia huolia tarkastellen, miten omia mielipiteitä oikeutetaan ja millaiset arvomaailmat oikeuttamisen perusteena esiintyvät. Tarkoituksena on etsiä ja tunnistaa mielipiteiden kautta välittyviä arvoja ja tuoda näkyväksi näitä usein vuorovaikutuksen taustalla piileviä oikeuttamisen periaatteita. Arvomaailmojen ymmärtäminen auttaa hyväksymään vastakkaisen osapuolen intressejä paremmin ja arvojen vaikutus niin keskusteluihin kuin päätöksentekoon tulisi olla nykyistä vahvemmin läsnä. Tutkimuksella ei pyritä tekemään yleistyksiä esimerkiksi kuopiolaisten arvoista vaan arvomaailmojen tilannesidonnaisuuden vuoksi on tarkoitus keskittyä yhden suunnitteluhankkeen kansalaisosallistumiseen ja sen aikana havaittuihin arvostuksiin. Tarkoituksena on selvittää, millaisia arvottamisen maailmoja mielipideaineistosta on johdettavissa ja onko arvojen painotuksissa eroja eri kuulemisvaiheiden välillä. Tutkimuksen tavoitteena on vastata kysymyksiin: Millaiset arvomaailmat ilmenevät Kuopion sellutehdashankkeen suunnitteluun osallistuneiden paikallisten ihmisten mielipiteissä ja vaatimuksissa? Onko arvottamisessa eroja eri kuulemisvaiheissa ja millaisia erot ovat?

Sellutehtaan suunnittelu ja mahdollinen sijoittaminen Kuopion Sorsasaloon on aiheuttanut paikallisen kiistan, missä eri toimijoiden erilaiset intressit ovat ristiriidassa. Tehtaan ympäristövaikutusten arviointiin ja tehdasalueen maankäytön suunnitteluun sisältyvissä mielipiteissä kannetaan huolta niin asumisympäristöstä ja sen viihtyvyydestä, kuin Kallaveden tilasta, luonnon monimuotoisuudesta, luonnonvarojen riittävydestä ja kestävästä käytöstä sekä oman asumisen tulevaisuudesta. Tutkimuksessa keskitytään hankkeen YVA-menettelyn ja asemakaavoituksen aikaiseen osallistumiseen, jossa tarkoituksena on ollut kuulla paikallisia ihmisiä ja kansalaisjärjestöjä siitä, kuinka he kokevat suunnitellun sellutehtaan sijoittumisen ja mahdollisen toiminnan Sorsasalossa. Kuuleminen on niin YVA-lain kuin maankäyttö- ja rakennuslain edellyttämä osa sellutehtaan suunnittelua. Hankkeen mittavasta kokoluokasta ja vaikutusten merkittävyyydestä johtuen YVA:ssa on käytetty lain edellyttämän kuulemisen ohella ylimääräisiä osallistumisen keinoja kuten asukaskysely ja ryhmähaastattelu ja yhteysviranomaisen sekä muutamat YVA-menettelyyn osallistuneet yhdistykset ovatkin pitäneet YVA-prosessia avoimena ja vuorovaikutteisena. Nykyisen YVA-lain myötä kaavoituksen ja YVA:n rinnakkaiset kuulemiset on mahdollista yhdistää, mikä selkeyttää kuulemisprosessia niin kansalaisten, suunnittelijoiden kuin viranomaisten työn osalta. Kuopion sellutehdashankkeessa toteutetut kuulemiset on järjestetty aiemman YVA-lain puitteissa erillisinä, mutta tehtaan asemakaavaa ja vaikutusten arviointia on esimerkiksi esitelty yhteisissä tilaisuuksissa, sillä YVA-lain muutos on ollut tuolloin jo tekeillä.

Hankkeen toteuttamiseen liittyy kolmantena prosessina yhden keskeisimmän ympäristöpolitiikan ohjauskeinon käyttö, eli oikeudellis-hallinnollisen ohjauksen piiriin kuuluva sellutehtaan ympäristöluvan hakeminen ja luvasta päättäminen. Nämä ovat tehtaan toiminnan kannalta kriittisiä avainkysymyksiä. Ympäristölupaprosessi muutoksenhakumenettelyineen on kuitenkin rajattu tutkimuksesta ulkopuolelle. Asemakaavan hyväksymiseen liittyvä muutoksenhaku on niin ikään jätetty tässä yhteydessä tarkastelematta. Kansalaisosallistumisen käsitteessä korostuu nimenomaan ennakkollisuus ja mahdollisuus osallistua suunnitteluun jo varhaisessa vaiheessa ennen lopullista päätöksentekoa. Muutoksenhaun tarkoitus sen sijaan on tarjota kansalaisille jälkikäteistä oikeusturvaa ympäristöpäätösten lainvoimaisuuden varmistamiseksi. Tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä juuri ennakkolliseen, ennen päätöksentekoa tapahtuvaan etukäteiseen osallistumiseen, joten sen vuoksi muutoksenhaun mukaiset mielipiteet ja vaatimukset on jätetty tutkimatta.

Tutkimuksen kontekstina on uuden sellutehtaan rakentaminen ja toiminta Kuopion Sorsasalossa. Kyseessä on yksittäinen ja paikallinen ilmiö, jota tutkitaan. Sellutehtaan suunnittelu ja toteutus ovat pitkällinen prosessi, joka elää tälläkin hetkellä. Tutkimuksessa keskitytään kuitenkin vain pieneen tehtaan suunnittelun osaprosessiin. Keskiössä on tehtaan ympäristövaikutusten arvioinnin ja tehdasalueen asemakaavoituksen aikaiseen kansalaisosallistumisen sisältö. Tapauksessa on yhtenä erityispiirteenä tehtaan massiivinen mittakaava. Tehdas on YVA-ohjelman mukaan *maailmanluokan* sellutehdas 1,2 miljoonan vuosittaisen sellutonnin tuotantonsa vuoksi. Tehdas käyttää puuraaka-ainetta 6,7 miljoonaa kuutiometriä vuodessa. Sellun tuotannon lisäksi tehtaan on tarkoitus tuottaa mäntyöljyä ja tärpättiä sekä sähköä valtakunnan verkkoon noin 1 TWh vuosittain. Sellun tuotantomäärä on noin 5 % maailman havusellumarkkinoista ja tavoitteena on luoda markkinoille uusi toimija, joka rakentaa Suomeen maailman moderneimman ja tehokkaimman havusellutehtaan. Tehtaan sijoituspaikaksi on valittu Kuopion Sorsasalo, sillä tuotannossa käytettävän havupuun saatavuuden kannalta paikka on YVA-ohjelman mukaan optimaalinen sitä ympäröivien Suomen merkittävimpien puuvarantojen vuoksi (*Pöyry Finland Oy 2015 (A)*, s. 12-13).

Tapaus on edelleen ajankohtainen, vaikka tehtaan ympäristövaikutusten arviointi on jo päättynyt yhteysviranomaisen YVA-selostuksesta antamaan lausuntoon maaliskuussa 2016. Sorsosalon itäosan asemakaava ja sen muutos odottavat lainvoimaista hyväksyntää. Kuopion kaupunginvaltuusto on hyväksynyt asemakaavan ja sen muutosehdotuksen syyskuussa 2016, mutta valtuuston päätöksestä on valitettu Itä-Suomen hallinto-oikeuteen. Itä-Suomen aluehallintovirasto (AVI) on lisäksi myöntänyt tehtaalle ympäristöluvan maaliskuussa 2017. Ympäristölupapäätöksestä on valitettu Vaasan hallinto-oikeuteen. Tehtaan tuotanto on suunniteltu YVA-selostuksen mukaan alkavaksi vuonna 2019, vuoden 2018 lopulla alkavien testausten ja koeajojen jälkeen. Täydessä

tuotantokapasiteetissa tehdas olisi vuonna 2021 (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s.18). Suunniteltu aikataulu on oletettavasti viivästynyt hallintotuomioistuimiin tehtyjen valitusten vuoksi, mutta tehtaan verkkosivujen mukaan hankkeen valmistelu jatkuu suunnitellusti kaikilla osa-alueilla. Yhtiössä tehtäneiden selvitystyötä siitä, millaisia uusia ratkaisuja ja teknologioita vaaditaan, jotta tehdas voi toimia lupaehtojen puitteissa. Investoinnin lopullinen toteuttamispäätös ajoittuu vuoden 2018 toiselle vuosipuoliskolle (*Finnpulp 2017*).

Tehtaan keskeisimmät ympäristövaikutukset tulevat ilmenemään paikallisina lähialuevaikutuksina tehtaan lähiympäristön asukkaiden jokapäiväisessä arjessa, mutta toiminnalla on myös merkittäviä vaikutuksia Kallaveden vesistöön sekä niin Kuopion kuin Siilinjärven kaupunkien ilmastoon. Tehtaan lähialuevaikutukset ovat paikallisten asukkaiden näkökulmasta hyvin merkittäviä ja ne on todettu joidenkin kiinteistöjen osalta jopa erittäin suuriksi (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s.272). Tehtaan tarvitseman puuraaka-aineen hankinnan vaikutukset koskettavat huomattavasti Sorsasaloa laajempaa aluetta, puunhankinta-alueen ollessa tehtaasta katsottuna noin 200 km:n säteellä (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, esim. s. 291). YVA-menettelyn aikana on nostettu esiin koko Suomea koskettava huoli kestävästä metsienkäytöstä ja metsien merkityksestä hiilinieluna ilmaston lämpenemisen hillinnässä. Kuopion sellutehdashankkeen lisäksi Suomeen on suunnitteilla myös muita sellu- ja biotuotehankkeita, joten metsien monimuotoisuus ja hakkuiden pysyminen kestäväällä tasolla on kansallisesti ja EU-tasolla laaja ja ajankohtainen kysymys, jota myös Kuopion sellutehdashankkeen ympärillä on käsitelty. Kuopion tehtaalla on arvioitu olevan myös merkittäviä sosio-ekonomisia vaikutuksia koko Itä-Suomeen ja laajemmassa mittakaavassa myös globaaleille sellumarkkinoille.

2.5 Sellutehtaan sijainti ja kuvaus toiminnasta

Suunniteltu tehdasalue sijoittuu Pohjois-Savoon, Kuopion ja Siilinjärven kaupunkien kuntarajan tuntumassa olevaan Kuopion Sorsasaloon saareen (kuva 2, s 19). Sorsasalo on Kallaveden suurimpia saaria Vaajasalon, Säyneensalon ja Laivonsaaren ohella ja se sijoittuu Pohjois-Kallavedelle. Saarta halkoo valtatie 5 ja tehdas on tarkoitus rakentaa maantien itäpuolelle keskelle saaren itäpuoleista osaa. Sorsasaloon eteläpuolella on avovetenä Kallaveden Kellosekä ja koillispuolella saarta rajaa mantereesta kapea Virtasalmi.

Kuva 2: Suunnitellun sellutehtaan sijaintipaikka on nuoliympyränä kartassa. Siilinjärven ja Kuopion kaupunkien välinen kuntaraja näkyy kuvassa paksuna mustana viivana. Kartta on tehty upotuskuvana Kuopion karttapalvelussa (<http://karttapalvelu.kuopio.fi/Default.aspx#>) ja sitä on muokattu. Kartta ei ole kuvassa näkyvän mittakaavan mukainen.

Kuopiota ympäröivien Suomen havupuuvarantojen lisäksi tehtaan sijainnin valintaa on puoltanut alueella olemassa oleva infrastruktuuri maantie- ja rautatieyhteyksineen ja helppo liityntä läheiseen sähköverkkoon. Myös vesistön läheisyys on merkittävä tekijä tehtaan sijoittamisessa, sillä tehdas käyttää prosessissaan suuret määrät vettä. Sorsasalossa toimii tällä hetkellä entinen Savon Sellun aaltokartonkitehdas (nykyisin Powerflute Oy) ja sen jätevesien käsittelyä yhdessä uuden tehtaan jätevesiprosessissa on pidetty yhtenä vaihtoehtona. Sorsasalossa toimii lisäksi Ekokem-Palvelut Oy:n jätteenkäsittelylaitos (nykyisin Fortum Environmental Construction Oy). Suunnitellun tehtaan maa-alueen omistaa pääosin Kuopion kaupunki ja tuleva jätevedenpuhdistamo sijoittuisi Powerflute Oy:n omistamalle maalle. Hankealueella ei ole voimassa olevaa asemakaavaa, mutta kaavoitus on aloitettu yhtä aikaa hankkeen YVA-menettelyn kanssa (Pöyry Finland Oy 2015 (B), s. 16).

Tehtaan suunniteltu vuosituotanto on 1,2 miljoonaa tonnia havusellua, mikä tarkoittaa päivätuotantona noin 3 430 tonnia. Tehdas on käynnissä keskeytymättömänä vuoden jokaisena päivänä lukuun ottamatta 1-1,5 vuoden välein tapahtuvaa, 1-2 viikon mittaista huoltoseisokkia. Sellun lisäksi prosessissa tuotetaan raakamäntyöljyä noin 60 000 t/v ja tärpättiä noin 6000 t/v. Tehdas tuottaa

em. biokemikaalien lisäksi bioenergiaa ja sähkönmyyntipotentiali on noin 1TWh/v. Tehtaan vaihtoehtoisena teknisenä konseptina on ligniinin osittainen erottaminen käytetystä keittoliemestä eli mustalipeästä. Ligniinin tuotantopotentiali on arviolta 150 000 t/v. Ligniinin erotus pienentää tehtaalla myytävän sähkön määrää. Myös puun kuoresta ja seulontapurusta saatavan biohiilen valmistus on yksi vaihtoehtoinen toteutustapa, jolloin kuorikattilaa ei tarvittaisi ja lauhdesähkön tuotanto vähenisi (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 37)

Sellun valmistuksessa selluloosakuidut erotetaan muusta puuaineksesta. Tämä tapahtuu sellunkeitossa, missä keittokemikaalien avulla puuaineksessa oleva ligniini erottuu keittoliemeen. Sellunkeitossa kaikki ligniini ei poistu sellukuiduista, jonka vuoksi sellu on ruskeaa ja edellyttää usein valkaisua siihen tarkoitettuja kemikaaleja käyttäen. Tämän jälkeen valkaistu sellusulppu kuivataan ja paalataan asiakastoimituksia varten. Tehdas käyttää raaka-aineenaan havukuitupuuta, joka tulee tehtaalle pääosin pyöreänä puuna, mutta myös sahaketta on arvioitu käytettävän noin 10-15 %. Pyöreä puu kuljetetaan tehtaalle sekä auto- että junakuljetuksina ja sahahake autokuljetuksina (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 17).

Tehdas tarvitsee vettä Kallavedestä prosessivetenä, jäähdytysvetenä ja talousvetenä. Prosessivettä on arvioitu käytettävän noin 17 m³/sellutonni. Jäähdytysveden tarve on moninkertainen prosessiveden kulutukseen verrattuna ja sen käyttömäärä vaihtelee vuodenaikasta riippuen. Puhtaat jäähdytysvedet palautetaan Kallaveteen. Jäähdytysvesi lämpenee tehtaan kierrossa, mutta sen laatu ei muutu. Tehtaalla syntyy jätevesinä prosessijätevedet, hulevedet ja saniteettivedet. Prosessijätevedet käsitellään tehtaan jätevedenpuhdistamolla, jonka jälkeen jätevesi johdetaan Kallaveteen. Puhtaat hulevedet ohjataan tehdasalueelta laskeuma-altaan kautta kosteikkoimeytykseen ja mahdolliset ympäristöä kuormittavat hulevedet käsitellään tehtaan jätevedenpuhdistamolla. Saniteettijätevedet johdetaan tehtaalla joko omalle jätevedenpuhdistamolle tai kunnalliseen viemäriverkkoon (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 17).

Tehtaalla syntyviä ilmapäästöjä muodostuu soodakattilassa, kuorikattilassa, meesauunissa, hajukaasukattilassa ja poikkeusoloissa soihdussa, Savukaasut sisältävät CO₂:n ja vesihöyryn lisäksi hiukkasia, rikkidioksidia (SO₂) haisevia rikkiyhdisteitä (TRS) sekä typen oksideja (NO_x) Tehdas suunnitellaan siten, että päästöt eivät ylitä BAT-päätelmien mukaisia päästötasoja (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 17).

Puuraaka-aineesta jäävät ylijäämäainekset kuten kuori ja puru hyödynnetään energiantuotannossa samoin kuin jätevedenkäsittelyssä syntyvät lietteet. Merkittävimpiä jätemateriaaleja ovat viherlipeäsaakka, biomassan poltosta ja kaasutuksesta syntyvä tuhka sekä meesauunin

sähkösuotimelta kerättävä kalkkipöly. Tehtaalla syntyy pieniä määriä myös yhdyskuntajätettä ja vaarallisia jätteitä (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 17).

2.6 Kuopion sellutehtaan aiheuttamat merkittävimmät ympäristövaikutukset

Finnpulpin YVA-selostuksen mukaan tehdashankkeen merkittävimmät vaikutukset liittyvät toiminnan aikaisiin vesistö-, liikenne- ja maisemavaikutuksiin. Luonnonvarojen käytön on arvioitu aiheuttavan kohtalaisia vaikutuksia. Hankkeen kokonaisvaikutukset ihmisten elinoloihin ja viihtyisyyteen kaikki vaikutusalueet huomioiden on arvioitu kohtalaisiksi, mutta tehtaan lähialueella vaikutukset ovat suuria ja joidenkin talouksien osalta jopa erittäin suuria. Hankealueesta kauempana vaikutukset ilmenevät selvästi lievempinä ja siellä positiivisten vaikutusten painoarvo korostuu selvästi (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 19). Ympäristövaikutukset on arvioitu tehtaan rakentamisen ja toiminnan osalta sekä käytöstä poiston osalta. Lisäksi on arvioitu hankkeen mahdollisia yhteisvaikutuksia suunnitteilla olevien muiden hankkeiden kanssa ja nollavaihtoehdon vaikutukset on myös arvioitu. Vaikutusten merkittävyyttä on arvioitu EU:n LIFE+IMPERIA -hankkeessa kehitetyn ns. monitavoitearvioinnin käytäntöjä ja työkaluja hyödyntäen. Vaikutusten merkittävyys koostuu alueen tai kohteen herkkyydestä sekä hankkeen aiheuttaman muutoksen suuruudesta. Vaikutuskohteen herkkyys kuvaa kohteen tai alueen ominaispiirteitä ja sen osatekijöitä ovat vaikutukseen liittyvä lainsäädännöllinen ohjaus, alueen tai asian yhteiskunnallinen merkitys sekä kohteen alttius muutoksille. Muutoksen suuruus kuvaa hankkeen aiheuttaman muutoksen ominaispiirteitä, jossa muutoksen suunta voi olla joko kielteinen tai myönteinen. Muutoksen suuruus koostuu sen voimakkuudesta ja suunnasta, alueellisesta laajuudesta ja kestosta. Vaikutusten merkittävyyden arvioinnissa on hyödynnetty viitteellistä, eri värein esitettyä taulukointia, missä vihreä kuvaa myönteistä ja punainen haitallista vaikutusta. Merkittävyyden suuruutta on kuvattu em. värien sävyeroilla siten, että merkittävyys vaihtelee 9-portaisella asteikolla tumman vihreällä kuvatun erittäin suuren positiivisen vaikutuksen (+ + + +) ja tumman punaisen erittäin suuren negatiivisen vaikutuksen (- - -) välillä. Asteikon keskellä on harmaalla esitetty, ei vaikutusta kuvaava merkitys (*Pöyry Finland Oy 2015 (B)*, s. 89-91).

Tehtaan ympäristövaikutukset on arvioitu YVA-lain (468/1994) mukaisesti. Tutkimukseni tarkoituksena ei ole perehtyä yksityiskohtaisesti sellutehtaan ympäristövaikutuksiin enkä ota kantaa eri vaikutusten laajuuteen tai merkittävyyteen, sillä tutkimuksessa perehdytään kansalaismielipiteiden sisältöön oikeuttamisen arvomaailmojen lähtökohdista. Finnpulpin YVA-selostuksessa on esitetty IMPERIA-hankkeen menetelmän avulla laadittu yhteenvetotaulukko, joka

antaa yleispiirteisen käsityksen tehtaan ympäristövaikutusten merkittävydestä kyseisellä menetelmällä. Taulukko on selkeä kuvaus, jossa rakentamisen ja toiminnan aikaiset ympäristövaikutukset sekä niiden merkittävyys on kerrottu. Hankkeessa on arvioitu myös sen toteuttamatta jättämisen aiheuttamat vaikutukset. *Pöyry Finland Oy:n* (2015 (B), s. 20) esitystä mukailleen yhteenveto sellutehtaan ympäristövaikutuksista merkittävyksineen on esitetty taulukossa 1.

Taulukko 1: Kuopion sellutehdashankkeen YVA:ssa arvioidut ympäristövaikutukset ja niiden merkittävyys rakentamisen ja toiminnan aikana verrattuna nykytilanteeseen ja hankkeen toteuttamatta jättämiseen (VE0) (Pöyry Finland Oy, 2015 (B), s. 20).

HANKKEEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET	VE0	RAKENTAMINEN	TOIMINTA
Maankäyttö ja kaavoitus	0	-	-
Liikenne	0	--	---
Melu	0	-	--
Tärinä	0	-	0
Ilmanlaatu	0	-	-
Kasvihuonekaasupäästöt	0	-	++
Tuhka, sivutuotteet ja jätteet	0	0	0
Vesistöt	0	-	--
Kalat ja kalastus	0	-	--
Kasvillisuus, eläimet ja suojelukohteet	0	--	-
Maa- ja kallioperä sekä pohjavedet	0	-	0
Maisema ja kulttuuriympäristö	0	-	--
Ihmiset ja yhteiskunta	0	--	--
Luonnonvarojen käyttö	0	0	-
Aluetalous ja sosioekonomia	0	++++	++++
Onnettomuustilanteet	0	-	-

Taulukko ilmentää varsin selkeästi sitä, että hankkeessa sen toteuttamisen punninta tapahtuu sosio-ekonomisten hyötyjen sekä toiminnan aiheuttamien haitallisten vaikutusten välillä. Kasvihuonekaasupäästöjen osalta tehtaan toiminnalla on nähty olevan jopa positiivisia vaikutuksia. Tämä selittyy tehtaalla tuotettavalla biopohjaisella sähköllä, mutta verrattaessa tehtaan sähköntuotannon hyötyjä sekä toisaalta tehtaan tarvitseman puuraaka-aineen hiilinieluvaikutuksen heikkenemistä, tilanne ilmaston muutoksen hillinnän suhteen ei välttämättä ole niin positiivinen kuin taulukko antaa ymmärtää.

Metsien hiilensidonnasta ja nieluhyödyn laskentamenetelmistä on viime aikoina kiistelty EU:n ilmastopolitiikassa ja Suomen biotalousstrategian voidaan osaltaan sanoa olevan ristiriidassa Pariisin sopimuksen (SopS 76/2016) tavoitteiden kautta sitoutumiimme ilmastotavoitteisiin sekä toisaalta

myös biodiversiteettisopimukseen (SopS 78/1994). EU:n parlamentti on hyväksynyt ns. LULUCF-sektoria (maankäyttösektori) koskevan päästövähennyksen, jonka mukaan metsien hakkuita voidaan lisätä, kun hiilinielut pysyvät ennallaan tai kasvavat vuoteen 2050 mennessä. Ilmastotutkijat pitävät EU:n päätöstä murheellisena, sillä jos ja kun metsiä ruvetaan käyttämään päätöksen myötä enemmän, se näkyy lähivuosisikymmeninä ikään kuin päästöinä ilmakehässä (*YLE Uutiset* 2017). Suomen luonnonsuojeluliitto pitää Pariisin sopimukseen tavoitteeseen pääsemiseksi nykyisiä ilmastopoliittisia toimia riittämättöminä. Kun em. LULUCF-sektori on otettu osaksi EU:n ilmastopoliittikkaa, joustokeinot LULUCF:n ja taakanjakosektorin välillä käytännössä heikentävät EU:n ilmastopoliittikan tavoitteellisuutta (*Suomen luonnonsuojeluliitto* 2017).

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkimus on toteutettu perehtymällä tehdashankkeen YVA-menettelyn ja asemakaavoituksen aikana syntyneeseen kansalaisten antamaan kirjalliseen mielipideaineistoon. Aineisto koostuu YVA-menettelyn mukaisten ohjelma- ja selostusvaiheiden mielipiteistä sekä Sorsasalon itäosan asemakaavoituksen aikaisista kannanotoista. Molempien prosessien osalta kuulemisiin on osallistunut osin samoja tehdashankkeen lähialueen asukkaita, muita kuntalaisia ja hankkeen kannalta keskeisimpiä kylä-/asukasyhdistyksiä sekä vesien- ja luonnonsuojelun edustusjärjestöjä. Mielipiteet sisältävät lisäksi Kuopion seudun yrityselämää edustavien tahojen sekä Kallaveden kalastusalueen kannanottoja. Myös muutama Etelä-Kallaveden vesialueen osakaskunta on osallistunut mielipiteiden ilmaisuun yhdessä kiinteistön omistajien kanssa.

YVA-menettelyn mielipideaineisto on saatu YVA:ssa yhteysviranomaisena toimineelta Pohjois-Savon ympäristökeskukselta, jolle mielipiteet YVA-menettelyn aikana on osoitettu. Yhteysviranomainen siis kokoaa kuulemisaineiston, mutta myös hankkeesta vastaava sekä YVA-konsulttina toiminut Pöyry Finland Oy ovat saaneet kuulemisaineiston tiedoksi ja käyttöönsä, mikä on etenkin YVA-prosessin päättämisen kannalta oleellista, sillä osallistujien näkemykset hankkeen suunnittelussa on vähintäänkin otettava huomioon ympäristövaikutusten arvioinnin laadinnassa.

Käsittelen analyysissäni mielipiteitä ottamalla huomioon yksityishenkilön anonymiteetin, vaikka aineistoni on osittain täysin avointa ja julkista. Yhteysviranomaisen YVA-selostuksesta antama lausunto sisältää aineistoani vastaavat mielipiteet, mutta myös yhteysviranomaisen on siinä esittänyt mielipiteet siten, ettei yksityishenkilöä voi yhdistää mielipiteeseen. Asemakaavoituksen osalta muistutukset ja mielipiteet on niin ikään käsitelty tuntemattomina julkisesti nähtävillä olevassa materiaalissa. Yhdistysten osalta mielipiteet ovat julkisia.

YVA-menettelyn aikana on annettu yhteensä 41 mielipidettä, jotka jakaantuivat ohjelmavaiheen 17 mielipiteeseen sekä selostusvaiheen 24 kannanottoon. Sorsasalon itäosan asemakaavasta annetut mielipiteet on tutkittu Kuopion kaupungin sähköisesti saatavilla olevasta kaava-aineistosta. Kaava-aineistoa on kommentoitu kaavan 1) vireilletulo-, 2) valmistelu- ja 3) ehdotusvaiheissa. Vaiheiden yhteenlaskettu mielipidemäärä on 27 kpl (1=8 kpl, 2=7 kpl ja 3=12 kpl). Vireilletuloaineiston osalta tutkimukseen on ollut saatavilla vain kaavoittajan laatima yhteenvetolista muistutuksista. Tämän vuoksi vireilletuloaineisto ei sisälly tutkimukseen.

YVA:n osalta mielipiteitä ovat eniten esittäneet suunnitellun tehtaan lähiympäristön asukkaat, mutta myös muita kuopiolaisia on edustettuna aineistossa. Asukkaana ymmärrän itse tässä tapauksessa niin vakituisesti alueella asuvat kuin siellä loma-asumistaan harjoittavat ihmiset, kun katsotaan tehtaan lähialuetta vaikutuksineen. Jako vakituisiin ja loma-asukkaisiin on varmasti joissakin tapauksissa perusteltua, kun punnitaan vaikkapa yksittäisen haitan merkittävyyttä ja volyyymia, mutta Kuopion sellutehdashankkeen osalta asumisen muodolla ei mielestäni ole erityistä merkitystä, sillä tehtaan lähialuevaikutukset on arvioitu suuriksi ja joidenkin asukkaiden osalta jopa erittäin suuriksi ja lähialueella on kaupungin linjaama taajamamainen luonne sen lukuisasta vapaa-ajanasutuksesta huolimatta. Asukkaiden lisäksi YVA:n kuulemisiin ovat osallistuneet seuraavat yhdistykset/ryhmittymät:

YVA-ohjelma

- Kallaveden kalastusalue
- Kuopion Luonnonystävään yhdistys
- Pohjois-Savon Luonnonsuojelupiiri ry
- Ranta-Toivala-Uuhimäki kyläyhdistys ry (Kallansiltojen pohjoispuoli)
- Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistys ry
- Pohjois-Kuopion kolme asukasyhdistystä; Kettulanlahden, Päivärannan ja Männistön asukasyhdistys
- Vuorelan kylätoimikunta

YVA-selostus

- Kallaveden kalastusalue
- Kuopion Luonnon Ystävien yhdistys yhdessä Luonnonsuojeluliiton Siilinjärven paikallisyhdistys ry:n kanssa
- Kuopion alueen kauppakamari
- Kuopion yrittäjät ry
- Pohjois-Savon luonnonsuojelupiiri ry
- Kettulanlahden, Päivärannan, Männistön ja Inkilänmäki-Peipposenrinne asukasyhdistykset yhdessä (Kallansiltojen eteläpuolen läheiset kaupunginosat)
- Ranta-Toivala-Uuhimäki kyläyhdistys
- Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistys ry
- Vaajasalon tiekunta (sellutehtaan jätevesien purkualueen alapuolella olevan Vaajasalon saaren sekä Linnanpellolla Honkalahdessa sijaitsevan rantautumispaikan välinen jäätieyhteys)

Sorsasalons itäosan asemakaava

Sorsasalons itäosan asemakaavan osalta kaavaa ovat kommentoineet vireilletulovaiheessa kuusi maanomistajaa/-haltijaa, Ranta-Toivala-Uuhimäki kyläyhdistys ry sekä asukasyhdistys Tiihotar-Saarijärvi-Kelloniemi ry. Valmisteluaineistosta mielipiteensä ovat antaneet seuraavat tahot:

- Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys ry
- neljä kiinteistön omistajaa Vaajasalosta yhdessä kolmen vesialueen osakaskunnan kanssa
- Asukas Karhonsalmesta
- Ranta-Toivala-Uuhimäki kyläyhdistys ry
- Kiinteistön omistaja Virtasalmen tuntumasta
- Päivärannan asukasyhdistys ry, Kettulanlahden asukastoimikunta, Männistön asukasyhdistys, Inkilänmäen ja Peipposenrinteen asukasyhdistys ry yhdessä kahden Sorsasalons asukkaan kanssa
- Asukas Virtasalmentieltä

Mielipideaineistossa on huomioitavaa se, että myös Vaajasalon asukkaat ovat varsin aktiivisesti osallistuneet kaavoitukseen, vaikkei itse asemakaavalla voida nähdä olevan Vaajasaloon asti ulottuvia maankäytöllisiä vaikutuksia. Sellutehtaan tulevan toiminnan aiheuttamat vesistövaikutukset sen sijaan huolestuttavat laajasti tehtaan jätevesien purkualueen alapuolella sijaitsevan Vaajasalon asukkaita. Asemakaavan kuulemisessa merkittävää on se, että suunnitellun tehtaan lähellä olevan

Virtasalmen rannan asukkaat ovat esittäneet mielipiteensä kaavan ehdotusvaiheessa yhtenä rintamana tekemällä yhteisen vetoimuksen, jonka on allekirjoittanut yhteensä 49 henkilöä. Virtasalmen rannalla on paljon loma-asutusta, mutta myös vakituksia asukkaita ja alue on tehtaan sijoittumisen kannalta kriittistä lähiympäristöä mm. sen sijoituessa ainakin osittain Seveso III direktiivin mukaiselle konsultointivyöhykkeelle tehtaalla varastoitavien ja käytettävien vaarallisten kemikaalien vuoksi. Ehdotusvaiheessa muistutuksen tai lausunnon Virtasalmen rannan asukkaiden lisäksi ovat antaneet:

- Männistön asukasyhdistys ry, Päivärannan asukasyhdistys ry, Kettulanlahden asukasyhdistys ry ja Itä-Puijon asukasyhdistys ry yhdessä
- Ranta-Toivala-Uuhimäki kyläyhdistys ry
- Henkilö Halmejoentieltä
- Kaksi henkilöä Halmejoentieltä
- Henkilö Sorsasalosta
- Henkilö Kellotarhantieltä
- Henkilö Virtasalmentieltä Vuorelan puolelta
- Kiinteistön omistaja Sorsasalosta
- Viisi kiinteistön omistajaa Vaajasalosta yhdessä kolmen osakaskunnan kanssa
- Yhdeksän kiinteistön omistajaa Vaajasalon Karhoniemestä
- Kiinteistön omistaja Vaajasalosta

Yleispiirteisesti katsottuna niin YVA:n kuin asemakaavoituksen mukaiset mielipiteet ovat molemmissa prosesseissa hyvin samankaltaisia koostuen saman tyyppisestä argumentoinnista. Tämä tukee ajatusta siitä, että aineiston analyysissä olen käsitellyt molempien prosessien mielipiteitä yhtäläisellä menetelmällä. Niin YVA:ssa kuin tehtaan asemakaavoituksessa on kysymys tehtaan suunnittelusta, joskin YVA keskittyy tunnistamaan ja arvioimaan hankkeen ympäristövaikutuksia varsinaisen maankäytön suunnittelun sijasta. Asemakaavoitukselta edellytetään kuitenkin myös vaikutusten arviointia ja kansalaisten näkemykset risteilevät molemmissa kuulemisprosesseissa samojen teemojen ympärillä. Osallistuminen ympäristövaikutusten arviointiin on ollut moninaisempaa ja laajempaa osallistujien kirjoa ajatellen verrattuna asemakaavan aikaiseen osallistumiseen, mutta kaikkiaan voidaan todeta, että paikalliset ovat varsin aktiivisesti lähteneet osallisiksi ja mielipiteissä näkyy heidän tietoisuus ympäristöön liittyvistä haasteista sekä toisaalta omista oikeuksista.

Tutkimuksen tausta-aineistona on lisäksi joiltakin osin hyödynnetty kahta puhelinkeskustelua. Keskustelut eivät sinänsä ole olleet haastatteluja, sillä olen pyytänyt henkilöitä kertomaan ajatuksiaan Finnpulpin tehdashankkeesta varsin vapaamuotoisesti enkä ole nauhoittanut keskusteluja

myöhempää käsittelyä varten. Keskusteluissa ilmenneitä tutkijan mielestä keskeisiä teemoja ja käsitteitä on kirjattu paperille ja niiden tarkoitus on ollut lähinnä jäsentää tutkijan omia ajatuksia. Keskustelut eivät sisälly aineiston varsinaiseen analyysiin, mutta niillä voi olla vaikutusta tulosten tulkintavaiheessa. Puhelut on taustoitettu kysymällä, *Mitä erityispiirteitä Finnpulpin tehdashankkeessa ja siihen liittyvässä osallistumisessa on mielestänne ilmennyt vai onko?* Puhelujen tarkoituksena on ollut lähinnä herätellä itse tutkijaa tarttumaan analyysiin ja ne ovat tukeneet pääosin omia ennako-ajatuksiani ja odotuksia tutkimuksen aiheeseen liittyen. Tarkoituksena on ollut ikään kuin perustella aiheen valintaa tutkijalle itselleen. Puhelinkeskusteluissa on ollut mukana tutkijana ja Itä-Suomen yliopistossa yliopisto-opettajana toimiva oikeustieteen tohtori Hilikka Heinonen, erityisalanaan ympäristöoikeus ja ympäristöhallinto. Hän on seurannut Finnpulpin YVA-menettelyä ns. neuvonantajan roolissa, sillä osa YVA-menettelyyn osallistuneista paikallisista tahoista on kokenut tarvitsevansa tukea ympäristöä koskeviin oikeudellisiin ja muihin kysymyksiin. Hänellä on siten ollut ymmärrystä juuri tähän tapaukseen liittyvästä kansalaisosallistumisesta. Toiseen puheluun on osallistunut Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistys ry:n toiminnanjohtajana oleva limnologi Jukka Koski-Vähälä. Yhdistys on ollut mukana YVA-prosessissa lausunnonantajana vesiensuojeluun liittyvän asiantuntijatiedon osalta. Keskustelu hänen kanssaan keskittyi Kallaveden vesistövaikutuksiin ja yhdistys mm. pitää sellutehtaan ympäristölupapäätöstä rohkeana vesiensuojelun näkökulmasta (Koski-Vähälä 2017).

3.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Olen pohtinut tutkimuksen aikana useiden eri menetelmien käyttöä. Tämä on johtunut mm. siitä, että varsinaisen tutkimusongelman määrittely on osoittautunut luultua haasteellisemmaksi. Kokemattomuuteni yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen teosta on myös vaikuttanut asiaan. En osannut määrittää selkeätä tutkimusongelmaa työn alkuvaiheessa ja sen myötä lähdin alun perin hakemaan vastauksia itse tutkimusaineistosta käsin aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt eivät ole ennalta sovittuja tai harkittuja (Tuomi – Sarajärvi 2009, s. 95). Teorian rooli on myös löyhempi aineistosta käsin katsottuna. Teoria- ja aineistolähtöisen tutkimuksen välimaastossa voidaan ajatella olevan teoriasidonnaisen tutkimuksen, jossa aineiston analyysi ei suoraan perustu teoriaan, mutta kytkennät siihen ovat havaittavissa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Käytännöllisenä ihmisenä olen hieman vierastanut teoreettista ajattelutapaa, vaikka toisaalta olen ihmisenä varsin pohdiskeleva. Tieteellinen ajattelu on omissa opinnoissani jäänyt vähemmälle huomiolle enkä ole yliopisto-opinnoistani huolimatta juuri pohtinut omaa suhdettani tieteeseen. Ajattelin siis käytännönläheisesti, että aineisto kyllä tarjoaa minulle

tarvitsemani vastaukset. Kävin aineistoa ensiksi läpi siten, että luin lukemistani ihmisten kirjoittamia mielipiteitä, kaavoittajan mielipiteisiin tekemiä vastauksia/vastineita ja kaupungin raportteja liitteinen sekä yhteysviranomaisen lausuntoja niin YVA-ohjelmasta kuin -selostuksesta. Tätä ennen olin täyttännyt tietokoneeni muistia mm. mitä moninaisimmilla YVA:sta ja osallistumisesta kertovilla artikkeleilla ja tutkimuksilla, joita olin lueskellut keväästä lähtien.

Graduohjauksessa käynnin jälkeen oli aika siirtyä itse analyysiin, sillä ohjaajan sanat siitä, että *aineisto ja sen käsittely ovat työssä eniten minun omaa tekemistä*, painuivat mieleeni. Ohjauksen aikana puhuttiin sisällön analyysistä ja diskurssianalyysistä. Keskustelussa vilahteli myös argumentaatioanalyysi, mutta olin jo valmiiksi kuvitellut, että teen yksinkertaisesti sisällön analyysin ja sillä sipuli. Sisällön analyysistä ja sen tekemisestä olin lukenut *Tuomen ja Sarajärven (2009)* kirjasta ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi” sekä Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston Menetelmäopetuksen tietovarantoa koskevilta verkkosivuilta (KvaliMOTV).

En siis ollut vielä tässä vaiheessa sisäistänyt, mitä sisällön analyysillä oikeastaan tarkoitetaan. Toisena graduohjaajana toimivan Rauno Sairisen kommentti siitä, että *”sisällön analyysi on joka tapauksessa tehtävä, vaikka tekisi diskurssianalyysin”* antoi lisäpohdittavaa ja selkeytti jonkin verran ajatuksia. Olin tässä vaiheessa edennyt aineiston kanssa siten, että olin kirjoittanut kaikki mielipiteet omiksi teksteikseen käsin ruutupaperille. Tämän tavan käytettävyyttä ja toimivuutta voi pohtia, ainakin kirjoittava käteni joutui tässä kohtaa koetukselle. Tällä tavalla yritin kuitenkin päästä sisälle aineistoon siten, että kirjoittamalla ikään kuin asemoin itseni jokaisen mielipiteen jättäneen rooliin. Kirjoitustyön aikana tiivistin tekstiä jonkin verran, mutta kaikki keskeisimmät argumentit säilyivät ja toisintuivat omaan tekstiini. Tässäkin vaiheessa vallitsi vielä melkoinen epävarmuus siitä, mitä oikein olen ylipäänsä tekemässä.

3.3 Sosiaalisen konstruktionismin haltuunottoa

Luettuani Risto Heiskalan (2000) teoksen *”Toiminta, tapa ja rakenne: Kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa”*, tapahtui jotakin jota en osaa sen kummemmin selittää. Viittaamatta mihinkään kirjan yksittäiseen yksityiskohtaan käyn lyhyesti läpi sen, mitä ajatuksia kirja herätti. Pakotin ensinnäkin itseni tuoliin ja luin kirjan kertaistumalta. Kirja oli äärimmäisen vaikeaselkoinen ja raskas, mutta silti kävin sitä vimmatusti läpi ja yritin sisäistää sekä ymmärtää kirjan tekstiä. En väitä tässä kovin hyvin onnistuneeni, mutta seuraavana päivänä huomasin, että omassa ajattelutavassani oli tapahtunut jokin muutos. Havaitsin pohtivani aiempaa eri tavalla sitä, mistä osasista yhteiskuntamme ja elämismaailmamme rakentuu. Tätä ennen olin esimerkiksi jämähtänyt

sellaiseen ajatuslokeroon, missä oikeudellis-hallinnollinen ohjaus hallitsee viime kädessä kaikkea tekemistämme ja määrittelee lopulta ns. viimeisen sanan ”elämän pelissä”. Kirjan luettuani havahduin, että yhteiskunnassamme on monia muitakin palasia, joita yritämme sovittaa yhteen. Laki ja oikeus ovat vain yksi palanen, jota täytyy kunnioittaa, mutta yhtä lailla muut yhteiskunnan rakenteet ansaitsevat tulla kunnioitetuiksi. Huomasin, että kaikki olemisemme ja tekemisemme on kirjan oppien mukaan lopulta sosiaalisesti rakentunutta ja käymme jatkuvaa vuoropuhelua eri konteksteissa ja yhteyksissä. Tuohon vuoropuheluun vaikuttaa niin historia, kulttuuri, sosiaalinen asemamme sekä oman olemisemme ja tietämisemme taidot sekä tavat ja kyvyt ilmaista itseämme. Siinä on mukana yhteiskuntamme rakenteet ja instituutiot ja politiikat. Vuoropuheluun osallistuvat myös omat arvostuksemme ja uskomuksemme. Elämismaailmamme ja totuttu jokaisen oma todellisuus ovat näiden valossa loputtoman monitahoinen ja kompleksinen systeemi, jota meistä kukaan ei lopulta pysty täysin käsittämään, saati täysin hallitsemaan kokonaisuutena. On varsin lohdullista todeta, että onneksi minun ei omassa tutkielmassani tarvitsekaan, vaan keskityn yhteen pieneen palaseen, josta pyrin kertomaan tapauksen oleellimmat tiedot sekä tekemään analyysin valitsemani viitekehyksen puitteissa.

Kuitenkin ympäristöpolitiikassa ympäristöasioiden kokonaisvaltainen hallinta on yksi keskeinen tavoite, mutta ongelmana on mm. se, että ei ole olemassa ketään kolmatta ja ylintä jumalolentoa, joka lopulta oikeuttaisi kaiken tekemisemme luonnonvarojen hyödyntämisestä, erilaisten tuotteiden valmistuksesta ja käytöstä, ympäristön muokkaamisesta ja sen vaikutuksista. Itse olen pitänyt ympäristöoikeutta tällaisen jumalolennon roolissa, mutta gradututkielman aihe on saanut minut pohtimaan asiaa myös siitä näkökulmasta, että oikeudessa lain kirjaimen noudattaminen ei välttämättä tarkoita luonnon ja ympäristön kannalta reiluja päätöksiä. Ihmisten osallistuminen erilaiseen ympäristöpäätöksentekoon ei myöskään välttämättä aina toteudu siinä hengessä, mitä on alun perin tavoiteltu ja mihin esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointiin liittyvillä sekä maankäyttöä ja rakentamista säätelevillä säädöksillä on pyritty. Joku joutuu lähes poikkeuksetta luopumaan omista oikeuksistaan silloin, kun erilaisia hankkeita suunnitellaan ja toteutetaan. Jännite yksityisen ja yleisen edun välillä on siis varsin konkreettinen hyvin monissa hankkeissa. Olen Heiskalan kirjan myötä rohkaistunut ajattelemaan, että myös ympäristöoikeudellisen päätöksenteon on kestettävä kritiikkiä. Vaikka yleisesti korostetaan sitä, että jokainen hanke tai tapaus on erilainen omine erityispiirteineen ja tapauksellisuudestaan johtuen, ei tämä saa tarkoittaa sitä, etteikö tapaukseen tehtyä päätöstä voisi jälkikäteen arvioida tai arvostella. Arvostelu on paikallaan, vaikkei mitään ympäristökatastrofia olisikaan tapahtunut tai odotettavissa. Myös tapausten keskinäinen vertailu tulisi olla mahdollista entistä avoimemmin, sillä oman tutkimukseni aineisto on paljastanut

mm. sen, että ihmiset joka tapauksessa vertailevat tapauksia, vaikkei heillä olisikaan tapausten kaikkia teknisiä ja hallinnollisia asiantuntijatietoja ja osaamista käytössään.

Vertailu ja sen kehittäminen ympäristökysymysten ja ympäristöhallinnan näkökulmasta voisi olla varsin tarpeellinen tutkimuskohde ympäristöpolitiikassa. Esimerkiksi Kuopiossa käydään parhaillaan paikallista keskustelua siitä, miksi keskusta-alueella olevan Antikkalan laskettelurinteen lumetukseen ei saatu uhanalaisen sienilajin esiintymisen takia lupaa ja toisaalta Sorsasaloon on mahdollista rakentaa valtava tehdaskombinaatti, jonka mittava jätevesien määrä johdettuna Kallaveteen on omiaan riskeeraamaan koko järven tilan positiivisen kehityksen ja sen eteen tehdyt investoinnit puhumattakaan järven ympärillä asuvien ja mökkeilevien ja järveä käyttävien tahojen varsin aiheellisesta huolestuneisuudesta järven tulevasta käyttökelpoisuudesta. Tapaukset ovat täysin erillisiä omine erityispiirteineen, mutta mielestäni on täysin luonnollista kyseenalaistaa tapausten ympäristöpäätökset ja toivoisin keskusteluun osallistuvan myös päätöstekijät oikeudellisine perusteluineen, jotta tietoisuus päätöksentekoon vaikuttavista seikoista lisääntyisi myös paikallisten ihmisten keskuudessa.

Hallinnollisten päätösten kriittistä tarkastelua ja tapausten vertailuja pohtiessa huomasin kirjan luettuani, että voin ottaa tietynlaisen vapauden tehdä tutkielmani juuri siten kuin parhaaksi katson. Tämä oli varsin huojentavaa ja tutkimusartikkeleita jälleen selatessani törmäsin aivan sattumalta artikkeliin, jonka voin sanoa pelastaneeni minut epävarmuuden ja -tietoisuuden syövereistä. Artikkelin johdosta tutkielmani lähti aivan toisella volyyymillä käyntiin ja huomasin pääseväni eteenpäin. Kyseinen artikkeli ja muut työni kannalta oleelliset tutkimukset käsitellään seuraavissa alaluvuissa.

3.4 Kaksi käsitystä demokratiasta

Lähden tässä tutkimuksessa hakemaan ensin vastauksia kahden erilaisen demokratiakäsityksen kautta, joita mm. sosiologian kentillä on tutkittu. Näihin tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen pohjautuviin demokratiakäsityksiin ihmisten erilaiset arvot linkittyvät kiinteästi, mikä käy myöhemmin tutkielmassa ilmi. Koko lailla kyseinen arvojen tematiikka on minulle varsin uusi tuttavuus yhteiskuntatieteen ja ympäristöpolitiikan saroilla, mutta tiedostan maallikkona, että arvomaailma on yksi tärkeä osa ihmisyyttä. Miettiessäni esimerkiksi itseäni toimijana, tunnistan, että juuri arvomaailmani ohjaa vahvasti toimintaani ja tekemiäni valintoja elämässä. Ne eivät kuitenkaan ole niin tiukkoja ja kiveen hakattuja, etteikö niiden vaikuttamisessa olisi yhtään joustovaraa. Joskus saattaa tietoisestikin joutua toimimaan vastoin omia arvojaan joutuessaan kimuranttiin tilanteeseen.

Tutkielmallani on varsin kokeileva luonne, mutta uskallan asemoida sen yhteiskuntatieteelliseksi tutkimukseksi ja kutakuinkin osaksi ympäristösosiologiaa. Yhteiskuntatieteissä ja ympäristöpolitiikassa on olemassa runsaasti tutkimusta erilaisista kiistoista ja konflikteista sekä niiden ratkaisukeinoista. Myös arvotutkimusta löytyy monelta tieteenalalta. Kansalaisten osallistuminen suunnitteluun ja päätöksentekoon nähdään ympäristöpolitiikassa olevan yksi merkittävä tapa edistää deliberatiivista demokratiaa ja luoda osallistumisella hyväksyttävämpää ja avoimempaa päätöksentekokulttuuria, mutta itse osallistumisen välittömistä vaikutuksista päätöksiin voidaan olla montaa mieltä. Oma tutkielmani lähti alun perin ajatuksesta keskittyä juuri tuohon osallistumisen vaikuttavuuteen, mutta kun katsoo pitkälti institutionalisoitua ja eri säädöksiin ohjattua tapauskohtaista osallistumista, missä esimerkiksi osallistujajoukon määrittelyyn voi ottaa tiettyjä vapauksia osallistumisen eri muotojen ja kanavien ohella, ei osallistumisen vaikuttavuus lopulta herätä itselleni juuri mielenkiintoa. Tällaisella osallistumisella en näe olevan riittävää vaikutusta päätöksiin vaan yhteiskuntaamme tulisi kehittää enemmän siihen suuntaan, että kansalaiset pystyvät konkreettisemmin vaikuttamaan poliittisiin päätöksiin esimerkiksi biotalouden edistämisen saralla tai vaikkapa ydinvoiman lisärakentamiseen liittyvässä poliittisessä keskustelussa. Suoran demokratian muotoja on toki Suomessakin edistetty, mutta kansalaisten keskustelun meihin kaikkiin vaikuttavista yhteiskunnallisista asioista soisi olevan värikkäämpää ja paremmin eri politiikkojen saatavilla. Keskustelujen taustalla ovat väistämättä myös ihmisten arvot ja uskomukset, joihin olemme enemmän tai vähemmän sidoksissa. Arvojen ilmeneminen ja niiden esiin nostaminen myös erilaisissa suunnitteluhankkeissa on tärkeää, jotta voimme ymmärtää paremmin ihmisten vastakkaisiakin mielipiteitä ja parhaimmillaan järjestää toimintamme niin, että kukin pystyy kokemaan omien oikeutustensa tulleen aidosti huomioituksi päätöksenteon ollessa käsillä.

Esittelen seuraavaksi ranskalaisen pragmaattisen sosiologin Laurent Thévenot'n ja hänen tutkimuskumppaneidensa hahmottelemat demokratiakäsitykset sekä yhteiselämän ”kieliopit”, joiden avulla rakennan oman analyysini. Kysymyksessä on ns. oikeuttamisteoria, ja miellän sen kautta oman tutkimukseni laadulliseksi ja teoriasidonnaiseksi argumentaatioanalyysiin pohjautuvaksi tutkimukseksi, missä on hyödynnetty hieman myös määrällistä otetta. Analyysin avulla pystyn vastaamaan kysymyksiin: Millaiseen arvotaustaan kansalaisten oikeuttaminen perustuu Kuopion sellutehtaan tapauksessa? Mitkä ovat heidän mielipiteidensä kautta muodostuneet keskeisimmät arvomaailmat? Entä onko arvottamisen välillä eroja eri kuulemisvaiheissa ja miten ne eroavat toisistaan?

Aineistossani esiintyvät mielipiteet ovat keskenään varsin samankaltaisia koostuen tietyn tyyppisistä argumenteista liittyen tehtaan toiminnan ja siihen linkittyvän liikenteen tuomiin melu-, pöly- ja

hajuhaittoihin, asumisviihtyvyyden ja asumisturvallisuuden menettämiseen sekä syvään huoleen Kallaveden tilasta. Sellutehtaan on nähty toteutuessaan olevan merkittävä ympäristöriski ja sen mukanaan tuomaa Kallaveden kuormitusta on hyvin monessa mielipiteessä verrattu Talvivaaran kaivoksen toimintahäiriöiden seurauksena tapahtuneeseen vesistöjen pilaantumiseen. Talvivaara on aineiston perusteella syöplynyt ihmisten mieliin ympäristökatastrofina, joka ei saa toistua etenkään tutkimuskontekstiini sisältyvässä Kallaveden vesistössä. Kaivoksen aiheuttamien vesistövaikutusten on myös arveltu jo ilmenevän Kallavedessä, joten Talvivaara näkyy aineistoissa tätäkin kautta. Aineistosta kuvastuu myös pettymys ja epäluottamus kaupungin päätöksentekoon ja ihmiset ovat vahvasti kyseenalaistaneet ympäristövaikutusten arvioinnin riippumattomuuden hankkeesta vastaavaan nähden. Monet paikalliset ihmiset ymmärtävät aineiston perusteella sosio-ekonomisten hyötyjen merkityksen työllisyyden lisääntymisen kautta, mutta taloudellisen hyödyn suuruus Itä-Suomen ja Kuopion seudulle on kyseenalaistettu, vaikka osa ihmisistä varovaisesti kannattaakin hanketta. Jokaisen yksittäisen argumentin käsittelyn sijaan minun on helpompi katsoa jokaista analyysiyksikköä yhtenä kokonaisuutena ja Thévenot'n malli helpottaa tätä.

Analyysini taustalla on vahvasti *Veikko Erantin* (2014) tutkimusartikkeli yhteisestä hyvästä ja omasta edusta suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa (*Oma etu ja yhteinen hyvä paikallisessa kiistassa tilasta*). Pohjaan tutkielmani metodologian sekä itse aineiston analyysin em. artikkeliin. Löysin artikkelin sattumalta ja sen mielenkiintoinen lähestymistapa sekä toisaalta yhtäläisyydet omaan aineistooni herättivät halun kokeilla menetelmää myös itse. Erantin tutkimus katsoo yhtä paikallista maankäyttökiistaa Helsingin Etelä-Haagassa ja hän ymmärtää paikallisten ihmisten ja asukasyhdistysten kaavoittajalle osoitetut, kaavamuutosta pääosin vastustavat mielipiteet poliittisena argumentaationa. *Peltosen ym.* (2006, s. 12-14) mukaan konfliktit ovat varsin yleisiä ja kärjistyvät etenkin asemakaavoitushankkeissa ja silloin kun erilaiset maankäyttö- tai muut ympäristöhankkeet tuodaan julkisiksi. Ihmisten silmissä hankkeet voivat ikään kuin syntyä tyhjästä ja ennalta arvaamatta, vaikka niistä tiedottaminen tapahtuisikin asianmukaisesti. Kun totuttuun asumisympäristöön kohdistuu yhtä äkkiä muutospaineita, ei muutoksia useinkaan olla ottamassa avosylin vastaan.

Myös Kuopioon suunniteltu sellutehdashanke on synnyttänyt kiistan paikallisten asukkaiden ja eri yhdistysten sekä YVA- ja asemakaavasuunnittelun välille kiistan, missä ympäristöpolitiikasta tuttujen käsitteiden kuten ilmaston muutos, kaupungin ilmastostrategia, Kallaveden ekologinen tila, metsien käytön kestävyys ja hiilinielut, kautta haetaan omille argumenteille oikeutusta. Aineistosta on kuitenkin hyvin vaikea sisältöä tutkimalla selvittää sitä, mitä kaikkea mielenilmausten taustalla piilee. *Hilkka Heinosen* (2017) mukaan argumentaatio omaan etuun sekä toisaalta huoleen ympäristöstä vedoten on kaksijakoista. Tämä on aineistossanikin varsin helposti havaittavissa, sillä

molemmat argumentit ilmenevät lähes jokaisessa vetoamuksessa saman mielipiteen sisällä. Olen itsekin kokenut asukkaiden vastustuksen toisinaan siten, että jonkin yksittäisen hankkeen yhteydessä haetaan ensisijaisen oman edun menettämisen pelon lisäksi ikään kuin tukea luonnon- ja ympäristönsuojelullisista näkökohdista. On siten hyvin vaikea varmuudella määrittää, miten todellisia ympäristöön liittyvät huolet ovat, tai esimerkiksi mitata tuon ympäristöhuolen suuruutta, vaikka se voikin olla aitoa ja todellista kuten *Heinonenkin* (2017) on todennut. Arvostuksiin sen sijaan miellän helpommin saatavan otetta ja niitä tutkimalla pystyy luomaan käsitystä siitä, miten ihmiset käsittävät ja käyttävät ympäristöpolitiikkaa välineenään omassa puheessaan ja mitä arvoja yksittäiset kansalaiset ylipäänsä pitävät tärkeinä. Oman taloudellisen hyödyn ja ympäristön puolesta vetoamisen lisäksi mielipiteiden argumentaatiosta voi aineistoa tarkastelemalla löytyä muitakin arvottamisen tapoja, joten *Heinosen* (2017) mainitseman kaksijakoisuuden sijasta lähdän tutkimuksessani etsimään jonkinlaista moniarvoisuutta.

Laurent Thévenot on *Lehtonen – Lonkila* (2008) mukaan yksi sukupolvensa näkyvimpiä sosiologeja. Hänen laaja tuotantonsa tarkastelee poliittista filosofiaa, yhteiskuntateoriaa sekä politiikan ja talouden sosiologiaa. Thévenot edustaa ranskalaista pragmatismia, sillä hänen työssään korostuu pysyvien identiteettien tai yhteiskunta-asemien sijaan toiminnallinen refleksiivisyys ja oikeuttamisen käytännöt. Hänen tunnetuin teoksensa on yhteistyössä Luc Boltanskin kanssa tekemä *De la justification*, jonka englanninkielinen teos (*On Justification: economies of worth*) on julkaistu vuonna 2006. Teos kertoo kiistoista ja niiden ratkaisuksista sekä toiminnan oikeuttamisista ja moraalisten järjestysten rakentamisesta (*Lehtonen – Lonkila* 2008).

Pragmatistinen lähestymistapa sopii tutkimukseeni varsin hyvin, sillä pragmatistit eivät erota totuutta ja arvoja jyrkästi toisistaan (*Pietarinen – Poutanen* 1998, s. 22). Tieteellisten teorioiden ja hypoteesien hyvyden mittaa John Deweyn mukaan se, miten ne auttavat ratkaisemaan käytännön ongelmia. Arvoja on lähestyttävä samoin. On tutkittava, miten ne liittyvät ongelmatilanteen ratkaisemiseen. Silloin etiikkaan ja arvoihin liittyvät kiistat pystyttäisiin selvittämään empiirisesti kokemuksen ja tutkimuksen avulla. Ensin tosin olisi päästävä yksimielisyyteen siitä, millainen ratkaisu on käytännöllinen ja toimiva (*ibid.*).

Thévenot'n ja Boltanskin ajatukset lähtevät liikkeelle siitä, että inhimillinen toiminta ajautuu toisinaan kriiseihin tai kiistoihin, joita väkivallalla ratkaisun sijaan pyritään sopimaan neuvottelemalla. Tämä on ainakin länsimaisessa kulttuurissa vallitseva tapa. Tällöin omien argumenttien tueksi nostetaan neuvotteluissa esiin sellaisia arvoja, jotka myös kiistan toinen osapuoli hyväksyy oikeutetuiksi (*Lehtonen – Lonkila* 2008). Jaettujen arvojen tuomaa järjestystä ja moraalisten oikeutusten hierarkian perustaa em. teoksessa nimitetään ”valtapiireiksi” tai *Veikko*

Erantin (2014) artikkelin mukaisiksi ”maailmoiksi”. Valtapiiri -käsitteen sijaan miellän maailman sopivammaksi käsitteeksi. Nämä maailmat ovat moraalisia järjestyksiä, joiden kautta ihmiset asettavat omat kriteerinsä oikeuttamiselle ja sopimuksen saavuttamiselle. Jokainen maailma sisältää oman määritelmänsä eli konvention, joihin nojautuen pyritään kohti yhteistä hyvää. Jokaisella maailmalla on myös vertailullinen periaatteensa, jota vasten asiat ovat yhteismitallisia. Maailmat jäsentävät sitä, mitä kukin ihminen pitää arvokkaana, mutta on syytä huomioida, että maailmoja on mahdotonta asettaa tärkeysjärjestykseen. Niiden varsinainen vertailu ei ole mahdollista vaan maailmat eroavat toisistaan laadullisesti. Lisäksi tulee huomioida se, että vetoaminen maailmoihin on tilannesidonnaista eikä sillä ole tällöin tekemistä ihmisen identiteetin tai sosiaalisen ryhmän kanssa. Sama henkilö saattaa tilanteesta riippuen vedota useisiin eri arvomaailmoihin. Maailmojen avulla voidaan muodostaa kuhunkin tilanteeseen omanlaisensa oikeudenmukaisuuskäsitys universaalina oikeudenmukaisuuden sijasta (mikä lienee saavuttamaton utopia). Kiistan luonne ja käsillä oleva tilanne vaikuttavat siihen, mihin maailmaan ihminen kulloinkin vetoaa (*Lehtonen – Lonkila* 2008). Tämä tukee menetelmän soveltamista tutkielmani tapauksessa. Oikeuttamisteoria voidaan sijoittaa universalististen ja relativististen moraaliteorioiden välimaastoon (*ibid.*).

Oikeuttaminen tarkoittaa lyhyesti käsitteenä, että olemassa oleville syille tai omille uskomuksille haetaan perusteita. Kysymys on siten myös argumentaatiosta. *Malmelin* (2011, s.58) mukaan oikeutuksen teoriassa tunnistetaan arvomaailmoihin perustuvia puhetapoja, mutta oikeuttamisteoriaa voi yhtä hyvin soveltaa kirjoitettuun argumentaatioon. Kun esittää jonkin väitteen, se on yleensä pystyttävä perustelemaan, jotta väitteen vastaanottaja pystyy ainakin teoreettisesti uskomaan sen todeksi. Moraalifilosofiassa käsitetään, että yleispäteviä moraaliperiaatteita voisi olla olemassa ja niitä tulisi pyrkiä löytämään (*Pietarinen – Poutanen* 1998, s. 153). Relativismi viittaa moraalifilosofiassa siihen, että moraalilla on suhteellinen luonne eli se riippuu yksilöstä tai yhteisöstä (*Wikipedia* 2017). Eettinen relativisti hyväksyy sen, että keskenään ristiriitaiset moraalikäsitteet voivat olla yhtä päteviä (*Pietarinen – Poutanen* 1998, s. 100). On kuitenkin ilmeistä, että yhteiskunnan toiminnassa tietyt käsitteet ovat pätevämpiä kuin toiset ja luonnon oikeuksia korostavana ei tätä moniarvoisuutta ole aivan helppoa niellä.

Erantin (2014) mukaan mm. Thévenot on vertailevassa tutkimuksessaan hahmotellut amerikkalaista ja ranskalaista demokratiaa sekä yhteistä hyvää. Amerikkalainen liberaali pluralismi näkee yhteisen hyvän toteutuvan parhaiten, kun jokainen toimija tavoittelee ensisijaisesti omaa etuaan. Ranskalainen tasavaltalainen demokratiakäsitys katsoo yhteistä hyvää vastakkaisesta suunnasta, sillä se toteutuu, kun toimijat yhdessä pyrkivät suoraan sitä kohti. Thévenot ja Boltanski eivät keskity itse toimijuuteen vaan olennaista on toiminnan sekä toimijoiden moraalisen suuruuden ja arvovallan arviointi

(Lehtonen – Lonkila 2008). Thévenot'n mukaan Yhdysvalloissa liberaali kielioppi on huomattavasti vahvemmassa asemassa kuin Ranskassa ja amerikkalaiset käyttävät oikeuttamisen maailmojen moninaisuutta hyväkseen ranskalaisia suunnitelmallisemmin, jopa strategisesti (Eranti 2011, s. 11).

Näiden demokratiaerottelujen kautta voi jäsentää keskusteluja ja kiistoja siitä, miten yhteiskuntaa tulisi kehittää. Jos yhteisen hyvän ajatellaan toteutuvan ensisijaisesti niin, että jokainen toimija ajaa omaa etuaan, yhteiskunnan kehitys ilmenee pääasiassa eri intressien välisenä kamppailuna ja neuvotteluna. Mikäli toimijat tavoittelevat yhteistä hyvää sinänsä, keskusteluissa pyritään yksimielisyyteen siitä, miten yhteinen hyvä tulisi määritellä ja mitkä ovat keinot sen saavuttamiseksi kaikkein parhaiten. Näitä malleja voi oikeuttamisteoriassa Thévenot'n mukaan kutsua myös kahdeksi erilaiseksi *yhteiselämän kieliopiksi* eli 1) liberaaliksi sekä 2) julkisen oikeuttamisen kieliopiksi. Teoria sisältää lisäksi kolmannen, läheisten sidosten kieliopin, jossa argumentointi painottuu puhujan itsensä henkilökohtaiseen suhtautumiseen käsillä olevaan asiaan (Eranti 2014). Erantin mukaan yhteiselämän kieliopissa on kysymys poliittisesta kulttuurista ja niiden avulla voidaan tutkia sitä, millaiset poliittiset vaateet nähdään yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä. Erantia sekä osin myös Luhtakallio – Ylä-Anttilaa (2011) ja myöhemmin Malmelinia (2011) mukaillen tutkimukseni tavoitteena on selvittää Kuopion sellutehdashankkeen tapauksessa ilmennyttä ympäristöpoliittista keskustelua ja sitä, mihin arvomaailmoihin julkinen oikeuttaminen pohjautuu. Eranti on esittänyt, että näiden kulttuurissa jaettujen arvottamisen tapojen kautta kiistoja voidaan Thévenot'n teoriaan pohjatuen ratkoa.

3.4.1 Oma etu vs. yhteinen hyvä Kuopion sellutehdashankkeessa?

Thevenot'n ja Boltanskin määrittelemien demokratiakäsitysten innoittamana olen tutkimustyön aikana pohtinut vapaan markkinatalouden ja yhteisen hyvän välistä ristivetoa. Hankkeen toteuttajaan kohdistuva elinkeinon vapaus ja toisaalta asukkaiden omaisuudensuojaa puolustavat periaatteet ilmenevät liberaalin demokratiakäsityksen valossa ja niiden hyväksyttävyyys ja oikeutus ovat periaatteessa aivan yhtä tärkeitä verrattaessa niitä yhteisen hyvän/julkisen oikeuttamisen käsitykseen demokratiasta. Liberaalissa demokratiassa on kuitenkin sellaista kaikua, mihin en tutkijana itse pysty vastaamaan enkä samaistumaan. Tästä syystä olen hahmotellut omaan tutkimustapaukseeni soveltuvaa ja omiin ajatuksiini pohjautuvaa yhteisen hyvän käsitettä. Käsite on varsin idealistinen ja maallikkomainen kuvaus siitä, miten näen yhteisen hyvän parhaiten toteutuvan, mikäli sellutehdas rakennetaan Kuopion Sorsasaloon. Tehtaan rakentaminen olisi käsitteen valossa mahdollista niin, että kaikki sen ympärillä olevat lähiasukkaat voisivat jatkaa entisenlaista asumistaan tutussa

kotiympäristössään menettämättä nykyistä asumisviihtyvyyttään, heille tärkeitä ympäristöarvoja, ympäristöturvallisuutta ja virkistyskäyttömahdollisuuksiaan. Sellutehdas toimisi tasaisen varmasti tuprutellen kaikkien annettujen ympäristölupamääräysten sallimissa rajoissa niin, ettei Kallavesi kuormitu sietokykyynsä nähden liikaa, sen eliöstö, kalasto ja veden laatu pysyvät nykyisellään. Tehtaan ilmapäästöt eivät vaikuta ilmastoon tai asumisviihtyvyyteen ja ihmisten terveyteen ja tehtaan oheisliikenne soljuu tasaisesti maanteilla ja rautateitse meluamatta ilman liikenneonnettomuuksia. Tehdas tuottaa voittoa omistajilleen, se on tuonut taloudellista kasvua alueelle ja luonut tärkeitä työpaikkoja Kuopion seudulle sekä lähimaakuntiin. Tehtaan puuraaka-ainetta tuotetaan hienovaraisesti metsien kestävästä kasvusta ja monimuotoisuutta vaalien. Koko Suomi saa kasvua, kun pehmopaperia viedään ulkomaille.

Käsite ei ole täydellinen ja vaatisi varmasti tarkempaa tutkiskelua, mutta se antaa tietyn, joskin varsin positiivisviritteisen yleiskuvan hankkeen optimaalisesta toiminnasta. Käsite toimii tutkimuksessa eräänlaisena taustapohdintana. Tämä yhteisen hyvän määritelmä kohtaa kuitenkin riski-käsitteen mitä moninaisimmissa tehtaan toimintaan liittyvissä yhteyksissä. Turvallisuusriski, ympäristöriski, taloudellinen riski. Riskin nujertaminen vaatii nähdäkseni rohkeutta. Sitä on oltava hankkeen toteuttajalla ja ympäristölupaviranomaisella. Myös lähialueen asukkaiden on oltava rohkeita jäädessään asuinsijoilleen. Riskin ilmaantuessa herää muutamia jatkokysymyksiä kuten voiko Kallavesi olla rohkea? Entä Kuopion ilmasto? Alueen eläimistöä ja kasvistolta löytyy käsittääkseni hölmöä tyhmänrohkeutta jäädessään sinnittelemään alueelle, mutta niillä ei juuri muita vaihtoehtoja ole. On siis sopeuduttava muutokseen, mutta millä ehdoin? Määritelmäni on pitkälti omaa pohdintaa eikä tarvita varsinaisessa analyysissä. Jollakin tapaa se voi kuitenkin toimia omana kattokäsitteenään, johon voi peilata myöhemmin löytämiäni arvostuksia.

3.5 Julkinen oikeuttaminen

Julkiseen oikeuttamiseen perustuvalla menetelmällä *Luhtakallio ja Ylä-Anttila* (2011) ovat niin ikään sosiologiassa tutkineet globalisaatiosta käytyä mediakeskustelua sekä paikallisia kiistoja Suomessa ja Ranskassa. He ovat selvittäneet keskusteluissa esiintyvien vaateiden moraalisia oikeutuksia, niiden yhdistelmiä ja tapoja kiistää ja tuomita kiistakumppaneiden oikeutuksia (*Luhtakallio – Ylä-Anttila* 2011, s. 34). Menetelmä on tutkimuksessa nimetty julkisen oikeuttamisen analyysiksi (JOA). Analyysi perustuu julkisen oikeuttamisen arvomaailmihin, jotka esittelen seuraavassa kappaleessa. JOA:ssa tai *Malmelinin* (2011) väitöksessä korostuvat nimenomaan arvomaailmat eikä niissä ole käsitelty *Erantin* (2014) käyttämiä yhteiselämän kielioppeja. Erantin tutkimuksessa esiintyy

mielestäni epäselvyyttä yhteiselämän kielioppien ja arvottamisen maailmojen välillä, vaikka ymmärrän julkisen oikeuttamisen kieliopin sisältävän aiemmin mainitsemani maailmat. Kielioppien kolmas eli läheisten sidosten kielioppi on omiaan sekoittumaan julkisen oikeuttamisen kieliopin sisältämään kodin maailmaan enkä täysin tavoita Erantin tutkimuksesta sitä, mitä eroa kodin maailmalla ja läheisillä sidoksilla on, vaikka sitä on tutkimusartikkelissa selvitettykin. Tästä syystä jätän oikeuttamisteorian kolmannen kielioppikäsitteen määrittelyn mukaisen analysoinnin työni ulkopuolelle ja keskityn liberaalin ja läheisten sidosten kieliopin sijaan julkisen oikeuttamisen kautta hahmottuviin yhteisiin hyviin sekä niiden taustalla vaikuttaviin arvomaailmoihin.

Malmelinin (2011) valtiotieteen väitöstyössä ”Arvojen markkinat – Oikeuttavat arvomaailmat suomalaisten suuryritysten yritys vastuupuheessa” oikeuttamisteorian avulla tutkitaan puolestaan yritysmaailmassa vallitsevia arvoja. Nämä esimerkit osoittavat, että työkalu on varsin monipuolinen soveltuen lukuisiin yhteiskunnan osa-alueiden tarkasteluihin. Oikeuttamisen maailmat omaavat lisäksi dynaamisen luonteen, sillä mm. *Lehtonen – Lonkila* (2008) ovat todenneet teorian olevan tavallaan avoin, sillä näitä moraalisen oikeuttamisen järjestelmiä voi syntyä lisää.

Thévenot’in ja Boltanskin oikeuttamisteoriaan perustuvaa varsinaista ympäristöpolitiikan ja ympäristösosiologian tutkimusta lienee tällä hetkellä olemassa varsin niukasti, sillä edellä kuvatuista esimerkkitutkimuksista pääosa on sosiologian alaan liittyvää. Arvoristiriidat ja -konfliktit ovat kuitenkin ympäristöpolitiikan yksi keskeinen tutkimuskohde, joten näen, että teoriolla on paikkansa ympäristöpolitiikassa ja -sosiologiassa ja kenties sitä voisi kehitellä edelleen yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen ja YVA-tutkimuksen piirissä.

Yhteiselämän kielioppeihin keskittymisen sijaan keskityn tutkimuksessani arvomaailmojen kuvaukseen ja niiden ilmenemiseen Kuopion sellutehdashankkeen suunnitteluun liittyvissä kansalaisten mielipiteissä. Muotoilen arvomaailmat tutkimusaineistoni pohjalta. Tämän jälkeen analysoin määrällisesti, mitkä arvomaailmat ovat keskeisesti edustettuja tutkimuskontekstiini sisältyvissä mielipiteissä. Arvomaailmojen tutkimusta on mahdollista tehdä monella tapaa kuten etsiä esimerkiksi kahden arvomaailman vastakkaisasetteluja/rinnakkaisuutta kuten esim. *Huikuri* (2011, s.60) omassa tutkimuksessaan on tehnyt. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on koostaa yleiskuva kaikista aineistossa esiintyvistä arvomaailmoista ja niiden määrällisestä ilmenemisestä, sillä tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva koko aineistosta. Aineiston mielipiteet koostuvat niin yksittäisten asukkaiden ja mökkiläisten kuin asukas-, vesiensuojelu- ja luonnonsuojeluyhdistysten näkemyksistä. Mukana on myös Kuopion alueen yritys-elämää edustavien tahojen sekä Kallaveden

kalastusalueen kannanottoja. Kokoan analyysin tulokset kappaleessa 4, jonka jälkeen tarkastelen tutkielman tuloksia ja kokoan omat johtopäätökseni (kpl 5 ja 6).

3.5.1 Seitsemän maailmaa

Analyysissäni tarvitaan siis aiemmin mainittuja julkisen oikeuttamisen kieliopin kautta jäsenyviä maailmoita, jotka esittelen seuraavaksi. Oletan ihmisten mielipiteiden perustuvan *Erantin* (2014) tutkimusta mukailleen seitsemään eri maailmaan (kodin, markkinoiden, maineen, teollisuuden, kansalaisuuden, luonnon, maineen ja inspiraation maailmat) tai niiden yhdistelmiin, joiden kautta yhteisen hyvän toteutumisesta voi saada käsitystä. Maailmat ovat arvolatautuneita ja kertovat siitä, mitä sellutehdashankkeen YVA:ssa ja asemakaavoituksessa osallisina olleet paikalliset asukkaat, kylä- tai asukasyhdistykset sekä muut järjestöt pitävät tärkeinä ja oikeudenmukaisina oikeuttamisen perusteina. Tutkimukseni keskittyy arvomaailmoihin ja niistä muodostettavan kokonaiskuvan hahmottamiseen. *Erantin* tutkimuksessa Etelä-Haagaan sijoittuvassa maankäyttökiistassa asukkaat vetosivat tyypillisesti kodin maailmaan, jonka oletan ilmenevän myös sellutehdashankkeen yhteydessä ilmaistuissa mielipiteissä. Odotan analyysini nostavan kuitenkin myös muita maailmoja esiin ja pyrin selvittämään mm. miten arvostus luontoon näkyy aineistossa. Muotoilen nämä yhteisen hyvän maailmat oman tutkimusaineistoni pohjalta siten, että olen ottanut vapauden teemoitella maailmoihin sellaisia tutkimusaineistossa esiintyneitä argumentteja, jotka omasta mielestäni liittyvät maailmojen käsitejoukkoon. Käytän määrittelyssä kuitenkin *Erantin* ja JOA:n mukaisia käsitteitä apuna ja muita aiheeseen liittyviä viitteitä. Seuraavat maailmojen kuvaukset eivät välttämättä systemaattisesti sisällä kaikkia aineistossa ilmenneitä argumentteja, mutta pyrin valottamaan käsitteitä aineistoni kautta mahdollisimman monesta näkökulmasta. Maailmat konkretisoituvat ja jäsenyvät itsellenikin vielä edelleen analyysivaiheessa, jossa jaottelen aineiston määrällisesti yhteisen hyvän kielioppien mukaisesti sekä maailmoittain kuten *Erantin* (2014) tutkimuksessa. Maailmojen kuvauksessa on kysymys niiden yleispiirteisestä selkeyttämisestä analysointia varten ja tarkennan niitä vielä analyysivaiheessa. On syytä huomioida, että arvomaailmojen aineistopohjainen määrittely ja analysointi ovat pitkälti omaa tulkintaani tutkimustani taustoittavasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta huolimatta. Tästä johtuen on mahdollista, että aineisto voisi tarjota myös muita määritelmiä ja tuloksia, mikäli tutkimuksen toteuttaisi joku muu samalla aineistolla. Tutkimuksen tulokset eivät myöskään tarjoa laajempaa näkemystä ihmisten arvostuksista, sillä arvomaailmoihin vetoaminen on tilannesidonnaista. En siis pysty yleistämään löytämiäni arvomaailmojen perusteella, että tulokset kertoisivat vaikkapa kaikkien kuopiolaisten arvostuksista vaan kysymyksessä on tiettyyn paikalliseen ilmiöön eli uuden sellutehtaan sijoittamiseen ja toimintaan liittyvien, tehtaan

ympäristövaikutusten arviointiin ja asemakaavoituksen suunnitteluun osallistuneiden kansalaisten sen hetkisten esiin nostettujen arvomaailmojen ilmentymistä kuvaava tutkimus.

Kodin maailma

Tässä maailmassa jotakin asiaa tai ilmiötä arvioidaan juurtuneen tradition pohjalta (*Eranti* 2014). *Malmelin* (2011) kuvaa Thévenota mukaillen maailmaa siten, että siinä on ajallisesti syvään juurtuneita toimintatapoja ja ennakoitavuutta, paikallista läheisyyttä ja paikallisyhteisön arvoa. Maailman voidaan ajatella sopivan Sorsasaloon tehdashankkeessa tehtaan lähistöllä kuten Virtasalmen rannoilla, Ranta-Toivalassa ja Uuhimäessä tapahtuvaan asumiseen. Osa alueista käsitetään perinteisenä, 50-100 vuotista historiaa huokuvana asumispaikkana, missä on mm. vanhaa ja arvokasta rakennuskantaa. Ranta-asumisessa korostuu myös Kallaveden välitön vaikutus yhtenä vahvana perinne-elementtinä, joten miellän osittain argumenteissa esiintyvät ilmaukset vesistön tilasta kodin maailmaan, kun katsotaan aineistoa Virtasalmen ranta-asukkaiden tai muiden Kallaveden saarissa asuvien/mökkeilevien ihmisten näkökulmasta.

Maineen maailma

Maineen maailmassa arviointia tehdään julkisessa keskustelussa näkymiseen. Tätä voidaan *Luhtakallio – Ylä-Anttilan* (2011) tutkimuksen pohjalta luonnehtia esimerkiksi niin, että jokin julkisuudesta tuttu henkilö tai henkilöt puolustavat alueen säilyttämistä ennallaan tärkeänä. Aineistossani ei suoraan tällaista ilmene, mutta miellän erään argumentin maineen maailmaan kuuluvaksi sillä perusteella, että Kuopion kaupungin imago Saaristokaupunkina tulee argumentin mukaan heikkenemään tehtaan myötä. Tehtaan lähiympäristön asumisen maankäyttöä on myös joissakin kommentteissa verrattu Saaristokaupunkiin. Ymmärrän mielipiteestä, että Saaristokaupunki näyttäytyy Saaristokadun ja kaupunginosassa pidettyjen asuntomessujen vuoksi arvostettuna asuinalueena, jota myös ulkopaikkakuntalaiset voivat arvostaa. On pidetty tärkeänä, että Sorsasaloon ympäristöä kehitetään ensisijaisesti asumistarkoituksiin ja, että alueesta saisi helposti ja tulisi kehittääkin Saaristokaupunkiin verrattavissa oleva, moderni ja asukkaita houkutteleva alue lentokentän läheisyydessä. Ymmärrän tämän vertailun maineen maailmaan kuuluvaksi sitä kautta, että eräiden kommenttien perusteella sellutehtaan lähialue on ensi sijassa asumiseen ja aiemman kaavasuunnitelman perusteella pk-yritysten toiminnan mahdollistavaa aluetta. Kaavoittamalla Sorsasaloon sellutehdas, alueen nykyinen maankäyttö romuttuu ja suoranainen ”slummiutuminen” on ilmeistä, sillä alueen asumisen kehittäminen ei ole tehtaan tulon myötä enää mahdollista eikä kaupungin intressissä. Kysymys on siten myös paikallisen alue-imagon tai maineen menetyksestä Sorsasaloon ympäristöstä käsin katsottuna. Itse miellän osittain maineen maailmaan kuuluvaksi myös

erään seikan, jota niin yksittäinen asukas kuin luonnonsuojelujärjestökkin ovat korostaneet. Tämä koskee Kuopion kaupungin ilmastopoliittista ohjelmaa. Sellutehdas tulee toteutuessaan lisäämään kaupungin ilmapäästöjä noin 30 %, jolloin kaupungin strategiaa joudutaan tarkastelemaan uudelleen. Tällä on mielestäni vaikutusta Kuopion imagoon, sillä perinteisesti Kuopion ilmeessä korostuu puhdas ja upea luontomme, jolla kaupunkiin houkutellessa uusia asukkaita.

Markkinoiden maailma

Markkinoiden maailmassa *Erantia* (2014) soveltaen on oleellista taloudellinen kilpailu. Eranti on sisällyttänyt omassa tutkimuksessaan omaisuudensuojan vastaiset argumentit nykyisten asukkaiden asuntojen arvonalennuksesta tähän markkinoiden maailmaan. Tällaisia argumentteja esiintyy omassa aineistossani erityisesti YVA-selostusvaiheessa. Yleisesti ottaen mielipiteissä on YVA-ohjelman mukaisiin vetoomuksiin verrattuna selostusvaiheessa siirretty huomattavasti vaatimuksellisempaan argumentaatioon. Tehtaan lähelle sijoittuvat, erityisesti Virtasalmen rannalla asuvat ja mökkeilevät kokevat, että sellutehtaan tuleva toiminta tekee alueella asumisen mahdottomaksi terveys- ja turvallisuusriskien sekä merkittävien ympäristöhaittojen vuoksi. He ovat vedonneet terveysuojelulain sekä maankäyttö- ja rakennuslain eri pykäliin ja ongelmana on erityisesti tehtaan aiheuttama suuronnettomuusvaaran riski, jonka vuoksi asukkaat kokevat, etteivät he voi jäädä asumaan alueelle tehtaan varjoon. He vaativat korvauksia tai asuntojensa ja kiinteistöjensä lunastamista käypään arvoon ja haluavat, että vaatimus sisältyy tehtaan ympäristö- ja rakennusluvan ehtoihin. Markkinoiden maailmaa kuvastaa juuri korvaukset ja lunastusvaatimukset, kun taas lupasäädöksiin viittaamalla argumentointi tapahtuu kansalaisuuden maailma -käsitteen kautta, jossa argumentoinnilla haetaan lainmukaista perustelua vaatimuksille.

Aineiston perusteella myös eräs luonnonsuojelujärjestön ilmaisema argumentti sopii mielestäni markkinoiden maailmaan. Järjestö on kiinnittänyt huomiota globaaleihin sellu- ja pehmopaperimarkkinoihin toteamalla, että *vaikka Intian elintaso nousee, ei se välttämättä johda WC-paperin suureen kulutuksen nousuun*. Osittain markkinoiden maailmaan voidaan ajatella kuuluvan myös argumentit, jotka vetoavat asumisalueen romuttumiseen alueen vetovoimaisuuden ja viihtyvyyden kadotessa tehtaan tulon myötä, mutta ensisijaisesti sisällytän sellaiset kommentit maineen maailmaan. Markkinoiden maailmaan kuuluvaksi voidaan katsoa myös aineistossa esiintyvää puhetta puun jalostusarvon merkityksestä. On katsottu, että massiivisen mittaluokan sellunkeitto heikentää puun jalostusarvoa ja puusta tulisi ensisijaisesti tuottaa korkeamman jalostusasteen tuotteita. Myös hankkeen sosio-ekonomisia vaikutuksia koskevat argumentit voivat kuvastua markkinoiden maailman kautta, vaikka otettaessa kantaa hankkeen sosio-ekonomisiin vaikutuksiin, kysymys ei ole pelkästä oman taloudellisen edun tavoittelusta. Sosio-ekonomisten

vaikutusten pohdinta voi mielipiteissä sisältää kuitenkin ajatuksen yhteisen hyvän tai yhteisen hyvinvoinnin toteutumisesta tehdashankkeen tuomien positiivisten taloushyötyjen kautta. Mikäli sosio-ekonomiset hyödyt joutuvat mielipiteissä kritiikin kohteeksi, sisällytän kannanotot niiltä osin mieluummin kansalaisuuden maailmaan.

Teollisuuden maailma

Erantin (2014) tutkimuksen mukaan teollisuuden maailmassa määritelmänä on tekninen tehokkuus. *Luhtakallio – Ylä-Anttila* (2011, s. 37) jatkavat lisäksi, että tehokkuuden lisäksi teollisuuden maailmaan kuuluvia arvoja ovat siihen johtava suunnittelu, sääntely sekä tieteellinen asiantuntemus. Maailmaan kuuluu Erantin tutkimuksen mukaan myös tekninen toteutus ja toimivuus. Kyseiseen maailmaan käsittän sisältyvän aineistostani argumentteja, joissa peräänkuulutetaan tai toisaalta epäillään parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) käyttöä sekä riittävyttä tehtaan tuotantoprosesseissa. YVA-aineistossa on lisäksi yksi mielipide, joka on poikkeuksellinen muihin kannanottoihin verrattuna. Mielipide keskittyy ainoastaan tehdasprosessin kommentointiin. Kommentissa tuodaan esiin tehtaan kemikaalipäästöjen hallintaa ja vähentämistä siten, että *”Sellun keiton ja valkaisun sekä mäntyöljyn ja klooridioksidin valmistuksista poistuvat jäteliemet tulisi ottaa talteen ja regeneroida liemistä kemikaalit uudelleen käytettäväksi”*. Mielipidettä on tehostettu esittämällä kemikaalien ostotarvetta ja kemikaalipäästöjä pienentävän teknologiamuutoksen mukaiset patenttiasiakirjat. Vastaavanlaista argumentointia edustavat mielipiteet, joissa on tuotu esiin tehtaan jäähdytysveden talteenottoa tai hyödyntämistä kaupungin kaukolämpöverkostossa tai se, että Sorsasaloa sijaintipaikkana on kritisoitu siitä, että hankkeesta vastaavan olisi tullut huomioida sijoituspaikan valinnassa Suomessa viime vuosina suljettujen sellutehtaiden käyttömahdollisuuksien selvittäminen. Edellä mainitut argumentit ilmentävät hyvin ihmisten tietoisuutta kestävästä kehityksestä ja pidän tällaisia kannanottoja varsin valveutuneina, joskin ajankohtaan nähden liian myöhään lausuttuina. Näissä argumenteissa on mielestäni soveltuvuutta myös inspiraation maailmaan, sillä mielipiteiden kautta tuodaan esiin sijoituspaikkavaihtoehtoja sekä tehtaan prosessien kehittämistä varsin luovasti esiin. Luen kommentit analyysissä siten kahteen eri maailmaan kuuluviksi. Teollisuuden maailma voi kuvautua myös siten, että kokonaisuutena sellutehtaan suunnittelu perustuu tekniseen asiantuntijätietoon, jota ovat tuottaneet niin YVA-konsultti, kaavoittaja ja näihin liittyvät asiantuntijatahot lausuntoineen. Tästä näkökulmasta *Eranti* (2014) näkee teollisuuden maailmaan kuuluvaksi sellaiset kansalaisnäkemykset, joissa kommentoidaan suunnitteluprosessin lainmukaisen ja tarkan noudattamisen vaatimuksen puolesta. Hän perustelee, että niissä on ollut kyse kaavoituksen teknisen toteutuksen kritisoimisesta pikemminkin kuin osallistumisoikeudesta tai kollektiivisen päätöksenteon vaatimuksesta sinänsä (Eranti 2014, s. 29).

Itse en oikein tavoita hänen sanomaansa vaan sijoitan mieluummin asemakaavan lainmukaisuuden ja läpinäkyvyyden vaatimukset sekä YVA:n puolueettomuuden tärkeyden puolesta puhuvat kommentit kansalaisuuden maailmaan.

Eranti (2014) on käsittänyt teollisuuden maailmaan kuuluvaksi Etelä-Haagaan liittyvässä aineistossa myös sellaiset mielipiteet, joissa liikenne on käsitelty nimenomaan teknisenä ongelmana. Omassa aineistossani on runsaasti tuotu esille sitä, miten paljon sellutehdas lisää alueella tapahtuvaa raskasta liikennettä ja junaliikennettä. Ihmiset ovat huolissaan liikenteen sujuvuudesta ja toisaalta sen tuomista haitallisista vaikutuksista etupäässä etenkin liikenne- ja raidemelu ja sen lisääntyminen entisestään. Niiden vaikutus on siten olennainen osa sellutehtaan toimintaa ja siksi ne sopivat teollisuuden maailmaan.

Kansalaisuuden maailma

Tämä maailma sisältää *Luhtakallio – Ylä-Anttilan* (2011) tutkimuksen mukaan esimerkiksi ajatuksen päiväkodin sulkemisesta. Hyvä päivähoito on lasten oikeus, jos päiväkoti suljetaan sitä aiemmin käyttäneet lapset joutuvat eriarvoiseen asemaan kaupungin muihin lapsiin verrattuna ja päiväkodin sulkemista vastaan on kirjoitettu adressi 200 ihmisen voimin (ibid. s. 36). Kansalaisuudessa on keskeistä jaettu etu ja tasapuolinen solidaarisuus (*Eranti* 2014). *Lehtonen – Lonkila* (2008) muotoilevat, että kansalaisuuden maailmassa (valtapiirissä) jokin merkkihenkilö tuo yhteisön edustajana esiin yhteisössä ilmenevän yleistahdon. YVA:ssa ja kaavoituksessa tapahtuva osallistuminen kuvaa itsessään kansalaisuuden maailmaa, sillä osallistumisoikeuden käyttäminen on pyrkimys osallistua ja vaikuttaa päätöksentekoon (*Eranti* 2014). Sellutehdashankkeen osalta luen kansalaisuuden maailmaan Virtasalmen rannan ja sen lähialueen yhdessä laatiman mielenilmauksen sekä asukasyhdistysten jaetut kannanotot, joissa on argumentoitu esimerkiksi asukkaille aiheutuvien haittojen ehkäisystä ja haittojen korvaamisen puolesta. Ilmaukset meluselvitysten riittävydestä liitän myös kansalaisuuteen, sillä erään kommentin mukaan *pelkät kenttätutkimuksena tehtävät melumittaukset eivät ole riittäviä, kun arvioidaan tehtaan meluvaikutuksia, vaan arvioinnin on sisällettävä melutason lisäksi ihmisten kokemukset melun haitallisuudesta ja stressaavuudesta*. Melun lisäksi ajattelen myös muut tehtaan ihmisiin kohdistuvat suorat vaikutukset (kuten tehtaalla käytettävien kemikaalien tuoma riski, pöly-, haju- ja värinävaikutukset sekä häiriövalovaikutukset) kansalaisuuden maailmaan, sillä mielipiteissä korostetaan kansalaisten oikeutta puhtaaseen, terveelliseen ja turvalliseen elinympäristöön. Nämä vaikutukset voisi lukea myös teollisuuden maailmaan kuuluvaksi, jos argumentissa korostetaan esimerkiksi melu- tai vesistökuormitusten mittausten epäpätevyyttä tai virheellisyyttä (*Luhtakallio – Ylä-Anttila* 2011, s. 43). Aineistossa esiintyvät argumentit voivat edustaa molempia maailmoja, riippuen argumentaation painotuksista.

Inspiraation maailma

Tämän maailman käsitteellistäminen oman aineistoni kautta on jokseenkin haasteellista. Perustana on *Lehtonen – Lonkilan* (2008) ja *Luhtakallio – Ylä-Anttilan* (2011) mukaan Augustinuksen tunnetuin teos ”Jumalan valtio”. Tähän pohjaten inspiraation maailmassa on arvokasta omistautuminen, itsenäisyys ja luovuus. Yhteinen hyvä voi toteutua esimerkiksi luonnon suuruudesta inspiroituneessa ympäristöaktivistissa (ibid.). Maailma pohjautuu *Lehtonen – Lonkilan* (2008) mukaan mm. kristillisessä katsomuksessa vallitseviin arvoihin kuten pyhyys ja armo, sillä he muotoilevat, että maailmassa arvokas on pyhä henkilö, joka tavoittaa armon tilan tai toiseksi arvokkaana voidaan pitää esimerkiksi innoituksen saanutta taiteilijaa. Myös *Eranti* (2014) korostaa inspiraation maailmassa vallitsevan luovuuden ja luovan muutoksen hetken.

Hankkeesta vastaavan näkökulmasta tehtaan suunnittelu ja rakentaminen voivat kuvastaa luovuutta ja suurta muutoksen hetkeä. Tutkielmassani ei kuitenkaan keskitytä hankkeesta vastaavan argumentaatioon, sillä keskiössä on kansalaisosallistumisen kautta syntyneen mielipideaineiston analyysi. Inspiraation voi siten aiempiin tutkimuksiin viitaten liittää osaan luonnon- ja vesiensuojelujärjestöjen argumenteista. Inspiraation maailmaa on vaikea lukea aineistoni pohjalta yksittäisten kansalaisten arvostukseksi ja oikeuttamisen perustaksi. Toki voidaan ajatella tapauksessani mukana olleiden kansalaisten saavan erilaisia inspiraatioita esimerkiksi heitä ympäröivästä kuopiolaisesta ja siilinjärveläisestä luonnosta sekä Kallavedestä saunoessaan järven rannalla, muttei tällainen inspiraatio ole kovin helposti tunnistettavissa aineistosta. Erään jo maineen maailmaan sijoittamani argumentin Sorsasalon alueen kehittämisestä Saaristokaupungin kaltaiseksi, vetovoimaiseksi asuinalueeksi voisi mielestäni sijoittaa myös inspiraation maailmaan, sillä mielipiteen kirjoittaneen voidaan ajatella saaneen inspiraation Saaristokaupungista, jollaisena hän haluaa omankin asuinalueensa näyttäytyvän. Elinkeino- ja yritysmaailmaa edustavien tahojen kommentit tehtaan tuomista taloudellisista piristysruiskeista voin katsoa kuuluvan tähän maailmaan. Heidän näkemyksensä tukevat ajatusta siitä, että sellutehtaan ympärille syntyy todennäköisesti muutakin oheisliiketoimintaa tai pienempää teollisuutta, missä innovaatioillakin voisi olla oma osansa.

Inspiraation maailman määrittelyssä haasteellista on se, kenen näkökulmasta sitä katsoo. Osallistuneiden joukossa on paikallisia, jotka voivat inspiroitua mm. Kallavedestä ja toisaalta inspiraatiota ilmenee myös elinkeinoelämää edustavien tahojen mielipiteissä. Kuopion sellutehdas näyttäytyy siten toisille huonona ja toisille hyvänä asiana. Tämä vastakkainasettelu tekee analyysistä haasteellisen, mutten lopulta ole sen antanut häiritä analyysia, sillä parhaimmillaan analyysi on, kun se voi herättää monipuolisia ajatuksia eri näkökulmista. Valtaosa mielipiteistä on kuitenkin pääosin

sellutehdasta vastustavaa, mutta olen sisällyttänyt myös muutamat sitä kannattavat ja inspiroivat argumentit analyysiin. Pohdin varsin pitkään, voinko edetä valitsemallani menetelmällä silloin kun tehdashankkeen vastustus ja puolto törmäävät. Lopulta tein päätöksen, etten anna asian häiritä, sillä tehdasta kannattavia argumentteja oli vain muutama, eikä niillä ole merkittävää vaikutusta lopputulokseen.

Luonnon maailma

Erantin (2014) mukaan Thévenot on vasta myöhemmässä vaiheessa lisännyt ekologian maailman osaksi yhteistä hyvää. Tässä maailmassa omia mielipiteitä arvotetaan ja oikeutetaan luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen näkökulmasta. *Luhtakallio – Ylä-Anttilan* tutkimuksessa (2011) ekologian maailmassa arvokkaita ovat ne, jotka pyrkivät sovittamaan elämäntapansa ympäristönsuojelun tavoitteisiin ja pitävät arvokkaina tekoja, jotka arvostavat ympäristöä sekä luontoa. Tässä maailmassa luonto ja sen monimuotoisuus ovat itseisarvo (ibid. s. 37). *Malmelin* (2011) puhuu yritysten yritys vastuupuhetta käsittelevässä ja oikeuttamisteoriaan perustuvassa väitöskirjassaan *vihreästä* maailmasta, missä korostuu ympäristöystävällisyys. Vaikka ympäristöystävällisyys näyttäytyy omassa aineistossanikin monen argumentin sisällä, suhtaudun siihen sekä vihreyteen hieman epäilevästi, koska ”vihertämistä” tapahtuu monissa yhteyksissä nykyisin mielestäni varsin kevyin perustein. Käytän tässä kohtaa mieluummin luonnon maailma - käsitettä, joka sisältää monimuotoisuuden säilyttämisen lisäksi koko laajan ekologisen luontokäsityksen, toimivat ekosysteemit ja ajatuksen siitä, että luonnolla on oma itseisarvonsa. Sisällytän luonnon maailmaan aineistossa vahvasti näkyvän huolen Kallaveden tilasta. Erityisesti EU:n vesipuitedirektiivin (VPD) 2000/60/EY tavoitteiden mukainen ekologisen tilan käsite vilahtelee mielipiteissä vilkkaasti ja sitä ovat käyttäneet niin paikalliset asukkaat kuin luonnonsuojelujärjestöt. Vesiensuojeluyhdistyksen lausunnoissa pelkän Kallaveden ekologisen tilan säilymisen tehdashankkeen toteutuessa ei ole pidetty riittävänä vaikutusten arviointikriteerinä vaan yhdistys on korostanut myös Kallaveden käyttökelpoisuutta ja ylipäättään järven kokonaistilan arviointia tärkeänä. Luonnon maailmaan sisältyvät myös huolet tehtaan lähialueiden eläimistöä ja kasvillisuudesta. Alueelta havaitut liito-oravat ja potentiaalinen viitasammakon elinympäristö on tuotu mielipiteissä esiin. Lisäksi huolta on kannettu Sorsasalon alueen kallioperän ruhjeisuudesta ja sen mahdollisista vaikutuksista pohjavesiin tehtaan rakentamisen jälkeen. Miellän tähän maailmaan myös aineiston lukuisat viittaukset Talvivaaran kaivoksen ”ympäristökatastrofista”.

Kokoan lopuksi *Malmelinin* (2011, s. 70-71) väitöksen pohjalta ja sitä mukaillen yhteenvedonomaisten taulukon (taulukko 2, s. 46) julkisen oikeuttamisen maailmoista, mitkä olen muokannut oman aineistoni kautta. Malmelin on täydentänyt maailmoja kahdeksannella *projektien maailmalla*, jonka Boltanski & Chiapello ovat hänen mukaansa myöhemmin kehittäneet. Projektien maailma olisi saattanut sopia omaan analyysiinikin tehdashankkeen suunnittelun ja YVA:n projektiluontoisuudesta johtuen, mutta se ei mielestäni ole liitettävissä suoraan osallistumista korostavaan näkökulmaan tutkimustapauksessani.

Taulukko 2: Oikeuttamisen maailmat, niiden periaatteet sekä tutkimusaineistosta muodostettuja esimerkkejä arvomaailmoista

(Taulukko on mukailtu Malmelinin (2011) väitöskirjasta, s.70-71).

Arvomaailma	Yhteisen hyvän periaate	Esimerkkejä aineiston arvomaailmoista
Koti	Perinne/traditio ja historia, paikallinen läheisyys ja paikallisyhteisön tärkeys	Sorsasalon alueella on vanhaa ja arvokasta rakennuskantaa, 50-100 vuotinen asumishistoria ja sukujuuria. Kulttuuriperintöä ja muinaismuistoja vaalivat argumentit
Maine	Yleinen mielipide/julkinen keskustelu	Kaupungin imagon heikkeneminen tehtaan sopimattomuudesta ilmastopoliittisen ohjelmaan, kaupungin ilme puhtaasta järviluonnosta muuttuu vaikuttaen matkailuun ja virkistykseen. Sorsasalon alueen asumisimago heikentyy – alueen pelätään ”slummiutuvan”. Oman argumentin tehostaminen nostamalla esiin maineikas henkilö tai viittaamalla argumentissa julkiseen keskusteluun esim. mediassa. Sellutehtaan nimenmuutos biotuotetehtaaksi nähdään imagotempuna.
Markkinat	Taloudellinen kilpailu	Tehtaan lähialueen asuntojen arvon romahtaminen, kiinteistöjen lunastusvaatimukset. Globaalien sellumarkkinoiden ja puun alhaisen jalostusarvon kritiikki sekä tehtaan tuoman taloudellisen hyödyn suuruuden kritiikki. Tehtaan negatiiviset vesistövaikutukset ammattikalastajien elinkeinon ja alueella toimivien muiden vettä käyttävien teollisuudenalojen kuten elintarvike- ja lääketeollisuuden tuotantoon.
Teollisuus	Tekninen tehokkuus, siihen johtava suunnittelu, sääntely ja tieteellinen asiantuntemus	Parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) riittävyys, tehtaan kemikaalien kierrätys, lauhdevesien talteenotto ja tie- ja rautatieliikenteen sujuvuus sekä niihin liittyvät meluntorjuntaratkaisut.
Kansalaisuus	Jaettu etu/tasapuolinen solidaarisuus	Osallistuminen kokonaisuutena edustaa kansalaisuutta. Virtasalmen rannan asukkaiden vahva yhteisöllisyys/yhteinen vetoisuus. Yksilöiden perusoikeus terveeseen, puhtaaseen ja turvalliseen elinympäristöön. Asemakaavoituksen lainmukaisuus, eri säästöjen noudattaminen ja tulkinta, avoimuus ja läpinäkyvyys sekä YVA:n puolueettomuus/riippumattomuus. Tehtaan taloushyötyjen jakaantuminen epätasaisesti.
Inspiraatio	Luovuus/luova muutoksen hetki	Ideat Sorsasalon alueen kehittämistä Saaristokaupungin kaltaiseksi, houkuttelevaksi asuinalueeksi. Kallaveden järvimaisema inspiraation lähteenä. Luovien/kestävämpien tehdasprosessien esille tuominen. Tehtaan synnyttämä muu alueellinen teollisuus ja innovaatiot. Sijoitan osan tehtaan maisemavaikutuksia koskevasta argumentaatiosta myös tähän maailmaan.
Luonto	Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, ympäristönsuojelu, luonnon itseisarvo	Syvä huoli Kallaveden tilasta, mutta myös sen käyttökelpoisuudesta (kansalaisuus). Järvi on vaarassa taantua 1980-luvun kuormitustasolle. Kalliit investoinnit järven tilan parantamiseksi valuvat hukkaan. Tehtaan lähialueen eläimistön ja kasvillisuuden katoaminen. Muutokset kalastoon ja sen rakenteisiin sekä vesieliöstöön. Tehtaan mahdollisten toimintahäiriöiden dramaattiset vaikutukset Kallaveteen. Tehtaan massiivinen puuraaka-aineen tarve heikentää metsien monimuotoisuutta ja on riski kestäväälle metsienkäytölle. Metsien merkitys hiilinieluina ilmastonmuutoksen hillinnässä heikkenee hakkuiden lisääntyessä.

Kuopion sellutehdashankkeen YVA ja asemakaavoitus näyttäytyy aineiston perusteella siten, että pyrkimys yhteiseen hyvään on ollut tavoittelemisen arvoista, mutta se ei ympäristön tai tehtaan lähialueen asukkaiden kannalta katsottuna ole täysin toteutunut ja sen vuoksi hankkeessa näkyy myös liberaali demokratiakäsitys. Tutkimuksen keskiössä ovat kuitenkin julkisen oikeuttamisen arvomaailmat ja analyysi perustuu niihin. Arvomaailmojen törmäminen on varsin yleistä erilaisten ympäristö- tai maankäyttöhankkeiden suunnittelussa, sillä kaikkia tyydyttävää ratkaisua on usein hyvin vaikeaa, jopa mahdotonta löytää, vaikka sitä ensisijaisesti haettaisikin.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, mitkä ovat paikallisten oikeuttamat arvomaailmat Kuopion Sorsasaloon suunnitellun sellutehtaan YVA-menettelyyn ja asemakaavaan osallistuneiden asukkaiden ja yhdistysten osalta. Millä arvomaailmoilla omia mielipiteitä perustellaan pääosin sellutehdasta vastustavaa argumentaatiota? Korostuuko asukkaiden argumenteissa ensi sijassa oma etu markkinoiden maailman kautta vai koetaanko yhteisen hyvän toteutuminen enemmänkin kansalaisuuden tai luontoa kuvaavien arvomaailmojen mukaisesti? Entä eroavatko arvottamisen periaatteet tehdashankkeen edellyttämien kuulemisvaiheiden välillä ja miten? Tapauksessa yhdistykset peräänkuuluttavat YVA-menettelyn aikana tarkempia ja luotettavampia arviointeja tehtaan tuomista ympäristövaikutuksista ja vaikutuksista Kallaveden tilaan, mikä viittaa teknisen asiantuntijatiedon arvostukseen eli teollisuuden arvomaailmaan, mutta myös luonnon maailma on yhdistysten lausunnoissa vahvasti edustettuna. Teollisen maailman ilmentämä asiantuntijuus korostuu etenkin Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistyksen sekä Kallaveden kalastusalueen antamissa lausunnoissa, sillä heidän YVA-menettelyyn tuottamansa tieto on nimenomaisesti asiantuntijatietoa ja he edustavat oman järjestönsä asiantuntemusta. Myös luonnonsuojelujärjestöjen tuottama tieto näyttäytyy mielipiteissä teknisenä luonnontieteellisenä asiantuntijatietona teollisuuden maailman kautta. Toisaalta luonnon maailma järjestön ajaman asian vuoksi ilmenee argumenteissa varsin luonnollisesti, mutta yhdistysten kannanotoissa on nähtävissä myös muita arvostuksia, mikä tekee analyysistä mielenkiintoista.

Erittelen analyysiyksiköt siten, että selvitän kunkin osallistumisvaiheen osalta erikseen, mitä maailmoja jokainen yksittäinen mielipide kokonaisuudessaan sisältää ja onko osallistumisvaiheiden välillä eroja arvomaailmojen suhteen sekä millaisia erot ovat? Olen laskenut jokaisesta mielipiteestä

siinä ilmenevän arvomaailman/-maailmat ja erittelen tulokset osallistumisvaiheittain taulukoihin. Erotan lisäksi omiksi luokikseen niin yksittäisten kansalaisten kuin yhdistysten mielipiteet YVA-ohjelma- ja -selostusvaiheissa. Tämä on perusteltua mm. siksi, että yhdistysten mielipiteissä ja lausunnoissa itse yhdistyksen voidaan katsoa edustavan tiettyä maailmaa yhdistyksen ajamasta edusta riippuen, vaikka yhdistyksen mielipiteistä on erotettavissa muitakin arvomaailmoja.

Arvomaailmojen löytäminen teksteistä voi tapahtua yksittäisen lauseen tai sanan perusteella. Joskus kokonainen kappale voi kertoa, mistä arvomaailmasta tai arvomaailmojen sekoituksesta tekstissä on kysymys. Mielipidetekstien pituus vaihtelee aineistossa muutamasta lauseesta jopa 20 sivun mittaiseksi kirjelmäksi. Olen laskenut kustakin mielipiteestä löytämäni samat arvomaailmat yhteen ja tulokset kuvaavat kunkin kuulemisvaiheen osalta erikseen, mitkä arvomaailmat korostuvat eniten ja mitä arvottamisperusteita käytetään puolestaan vähemmän. Saman mielipiteen sisällä voi esiintyä useita eri arvomaailmoja joko yhden tai useamman kerran. Arvomaailmojen hahmottaminen mielipiteestä tapahtuu esimerkin mukaan seuraavasti:

*”Kesämökin omistajina Kuopion kaupungin kylässä x tontit a ja b (**kodin maailma**) esitämme, että ympäristövaikutusten arviointi vesistön, ilmanlaadun ja melun suhteen (**teollisuuden maailma**) tehdään myös tälle alueelle ennen mahdollista lupapäätöstä” (**kansalaisuuden maailma**). [YVA-ohjelmasta annettu kahden henkilön yhteinen mielipide]*

Kyseinen esimerkkimielipide on tullut yhteysviranomaiselle suunnitellun sellutehtaan jätevesien purkualueen alapuolella sijaitsevasta Vaajasalon saaresta. Sinne on matkaa purkualueelta noin 2,5-3 km eli kysymyksessä ei siten ole tehtaan välitön lähialue, mutta kesämökkiläiset ovat ilmaisseet huolensa tehtaan ympäristövaikutusten ulottumisesta omaan mökkisaareensa. Kesämökki ja sen omistaminen kuvastuvat argumentissa ensisijaisesti omana vapaa-ajanviettopaikkana, joka voi ilmentää mielipiteen oikeuttamista kodin arvomaailmasta käsin, vaikka esimerkissä ei kuvatakaan suhdetta mökkiin kovin vahvana ja traditioon juurtuneena. Esimerkki on valittu tähän lähinnä tekstin lyhyiden perusteella. Aineistossa ilmenee muita mielipiteitä, joissa vedotaan huomattavasti esimerkkiä vahvemmin omaan kotiin ja sen jopa satavuotiseen historiaan ja sukujuuriin. Teollisuuden maailmaa ilmentävät esimerkissä YVA:n tekniseen toteutukseen ja arvioinnin suunnitteluun perustuva oikeuttaminen. Mökin omistajat kokevat, ettei YVA-ohjelman mukainen vaikutusten arvioinnin laajuus ei kata riittävän laajaa tarkastelualuetta. ”Tälle alueelle ja ennen lupapäätöstä” ilmentävät kansalaisuuden maailmaa, sillä niillä viitataan myös muihin Vaajasalon asukkaisiin/mökkiläisiin sekä toisaalta tehtaan edellyttämään YSL:n (527/2014) mukaiseen lupaan.

4.1 Arvomaailmat YVA-ohjelmavaiheessa

Finnpulp Oy:n sellutehtaan YVA-ohjelmasta annettiin kaikkiaan 17 mielipidettä/lausuntoa. Kansalaisten ja asukkaiden antamia mielipiteitä oli kymmenen ja loput seitsemän olivat asukas- ja kyläyhdistysten, luonnonsuojeluyhdistysten, Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistyksen ja Kallaveden kalastusalueen kannanottoja. Kansalaisten mielipiteistä YVA-ohjelmavaiheessa erottui yhteensä 125 julkisen oikeuttamisen argumenttia. Kymmenestä yhdistyksen mielipiteestä analysoitiin puolestaan yhteensä 203 argumenttia. Arvomaailmojen jakautuminen on koottu taulukkoon 3. Tuloksia niin YVA-ohjelman kuin muidenkin osallistumisvaiheiden osalta tarkastellessa on syytä huomioida, että analyysiin valittujen argumenttien määrä ja arvomaailmojen ilmeneminen ovat tutkijan omaa tulkintaa aineistosta. Mielipiteistä analyysiin valittu argumentti voi koostua yhdestä lauseesta tai kappaleesta ja on mahdollista, että tulkinnassa on lieviä puutteita tai vastaavasti ns. ylitulkintaa. Osa argumenteista sisältää merkityksiä, jotka olen tulkinnut useaan arvomaailmaan sisältyväksi ja toisaalta voi olla myös niin, ettei jotakin arvomaailmaa ilmene yksittäisessä mielipiteessä tai lausunnossa lainkaan. Muutamien arvomaailmojen kohdalla erottelu on osoittautunut varsin haasteelliseksi kuten teollisuuden ja kansalaisuuden maailmojen välinen jakolinja. Aineistossa ilmenee usein kahden arvomaailman välinen jännite ja on ollut hankalaa valita, kumpaan arvomaailmaan argumentti ensisijaisesti edustaa. Tällaisissa tapauksissa olen sisällyttänyt usein molemmat keskenään ”taistelevat” arvomaailmat tuloksiin.

Taulukko 3: Julkisen oikeuttamisen perusteena olevat arvomaailmat YVA-ohjelmavaiheessa.

Oikeuttamisperuste	Kansalais- mielipide, KM (7 kpl)	Arvomaailmojen jakautuminen (KM, %)	Yhdistyksen mielipide, YM (10 kpl)	Arvomaailmojen jakautuminen (YM, %)
Koti	8	6	15	7
Maine	4	3	4	2
Markkinat	17	14	23	11
Teollisuus	49	39	61	30
Kansalaisuus	27	22	49	24
Inspiraatio	4	3	4	2
Luonto	16	13	47	23
Yhteensä	125	100	203	100

Teknisen asiantuntijatiedon merkitys asukkaille korostuu YVA-ohjelmavaiheen mielipiteissä, sillä noin 40 % argumenteista korostaa ympäristövaikutusten arvioinnin laadukkuutta ja tehtävien selvitysten validiutta. Kansalaisuuden maailman kautta tapahtuvaa oikeuttamista ilmenee noin

viidenneksessä kaikesta argumentaatiosta. Luonnon ja markkinoiden kautta tapahtuva arvottaminen näkyy kansalaisten mielipiteissä yhtä suurina oikeuttamisperusteina. Myös yhdistykset arvottavat teknistä asiantuntijuutta ja YVA:n toteutusta teollisuuden arvomaailman kautta ja kansalaisuudella on yhdistyksille varsin suuri merkitys, vaikka YVA-menettelyyn osallistuneissa yhdistyksissä on myös sellaisia järjestöjä, jotka eivät suoraan aja asukkaiden etuja. Yhdistysten mielipiteet eroavat kansalaismielipiteistä luonnon arvomaailman kautta tapahtuvassa oikeuttamisessa, sillä noin 20 % yhdistysten argumentaatiosta pohjautuu luonnon arvostukselle, kun paikalliset asukkaat argumentoivat luonnon puolesta vain noin 10 %:n verran.

4.2 Arvomaailmat YVA-selostusvaiheessa

YVA-selostuksesta annettiin yhteensä 15 kansalaismielipidettä ja eri yhdistysten antamia mielipiteitä sekä lausuntoja oli 9 kpl. Selostusvaiheessa mukana oli useita samoja kansalaisia ja yhdistyksiä kuin YVA:n ohjelmavaiheessa, mutta osallistujina oli myös tahoja, jotka eivät osallistuneet ohjelmavaiheen kuulemiseen. Kansalaismielipiteistä analyysiin sisältyi yhteensä 287 argumenttia ja yhdistysten osalta 317 argumenttia. Aineistoa olisi tulosten perusteella voinut käsitellä yhtenä kokonaisuutena erottamatta yhdistysten mielipiteitä/lausuntoja omaksi aineistokseen, mutta oletin eroja löytyvän enemmän, jonka vuoksi päädyin erittelemään mielipiteet kahteen ryhmään. Tulokset käyvät ilmi taulukosta 4.

Taulukko 4: Julkisen oikeuttamisen mukaiset arvomaailmat YVA-selostusvaiheessa.

Oikeuttamisperuste	Kansalais- mielipide, KM (15 kpl)	Arvomaailmojen jakautuminen (KM, %)	Yhdistyksen mielipide, YM (9 kpl)	Arvomaailmojen jakautuminen (YM, %)
Koti	35	12	14	4
Maine	5	2	14	4
Markkinat	18	6	19	6
Teollisuus	58	20	93	29
Kansalaisuus	81	28	79	25
Inspiraatio	20	7	20	6
Luonto	70	24	78	25
Yhteensä	287	100	317	100

Paikallisten asukkaiden ja yhdistysten arvomaailmat ovat varsin yhteneväisiä myös YVA-selostusvaiheessa, mutta joitakin eroja on myös havaittavissa. Asukkaat korostavat kansalaisuutta,

luontoa ja teollisuutta, mutta kodin maailmaa edustaa noin 12 % argumenteista. Yhdistysten mielipiteissä teollisuuden maailma korostuu paikallisten asukkaiden arvostuksia enemmän. Kodin maailma ei juuri näy yhdistysten arvostuksissa, mikä on varsin oletettavaa. Yhdistykset oikeuttavat kansalaisuuden ja luonnon arvomaailmoja yhtä paljon, niiden molempien osuuden ollessa neljännes argumenteista. Markkinoiden maailma näyttäytyy lopulta yllättävän vähäisessä roolissa tässä osallistumisen vaiheessa, vaikka odotin oman taloudellisen edun vuoksi tapahtuvan vetoamisen nousevan selkeästi esiin siirryttäessä YVA-ohjelmasta -selostusvaiheeseen.

4.3 Asemakaavan valmisteluvaiheessa ilmenevät arvomaailmat

Sorsasalon itäosan asemakaavan valmistelu-/luonnosaineistosta annettiin yhteensä 7 kansalaismielipidettä tai muistutusta. Mielipiteen jättäjinä oli yksityisiä kiinteistön omistajia sellutehtaan lähialueelta sekä kauempaa Vaajasalosta, jossa mielipiteisiin yhtyi myös muutama vesialueen osakaskunta. Aineiston perusteella Vaajasalon asukkaat ovat kokeneet olevansa asemakaavan vaikutusalueella pääasiassa sellutehtaan aiheuttamien vesistövaikutusten vuoksi, vaikkei Vaajasalo sinänsä ole ollut varsinaista kaavan suunnittelualuetta. Myös asukas- ja kyläyhdistyksiltä on tullut kannanottoja tässä kaavan vaiheessa ja mielipiteen on ilmaissut lisäksi Kuopion Luonnon Ystävien Yhdistys ry (KLYY). Osallistuminen asemakaavoituksen luonnosvaiheessa on ollut YVA-menettelyä suppeampaa ja koska analysoitavia mielipiteitä Sorsasalon itäosan asemakaavaluonnoksesta on vain 7 kpl, kokoan kaikki annetut kannanotot yhteen erittelemättä yhdistyksiä omaksi ryhmäkseen. Kaavaluonnokseen annettuun mielipiteeseen on voitu liittää toistettuina esimerkiksi YVA-selostuksesta annetut mielipiteet ikään kuin tehokeinona tai viestin perillemenon varmistamiseksi. Näitä mielipiteitä ei ole enää uudelleen otettu huomioon analyysissa, sillä ne sisältyvät YVA-menettelyn mukaisten mielipiteiden pohjalta tehtyihin tuloksiin. Asemakaavan luonnosvaiheen mielipiteistä analyysissa on mukana 78 argumenttia, joiden jakautuminen oikeuttamisen arvomaailmoihin ilmenee taulukosta 5 s. 52.

Taulukko 5: Sorsasalonsäätösuunnitelman asemakaavaesityksen mielipiteistä havaitut julkisen oikeuttamisen arvomaailmat.

Oikeuttamisperuste	Asemakaavaesityksestä annetut mielipiteet (7 kpl)	Arvomaailmojen jakautuminen (%)
Koti	10	13
Maine	3	4
Markkinat	8	10
Teollisuus	21	27
Kansalaisuus	20	26
Inspiraatio	4	5
Luonto	12	15
Yhteensä	78	100

Kaavaesityksen osalta mielipideaineisto on sen verran pieni, että siitä on helppoa poimia muutamia argumentteja ja selkeyttää arvomaailmojen tulkintaa. Maineen arvomaailma ilmenee vain 4 %:ssa argumenteista ja olen tulkinnut seuraavat kolme argumenttia sen kautta tapahtuvaksi oikeuttamiseksi. Tehtaan tuottamat ilmapäästöt ovat ristiriidassa kaupungin linjaaman ilmastopoliittisen ohjelman kanssa, joka heikentää kaupungin ilmettä. Tämä voidaan tulkita maineen arvostuksen piiriin, vaikka luonnonsuojelujärjestön mielipidettä lukiessa ei voidakaan täysin varmuudella sanoa, ovatko he juuri tätä näkökulmaa hakeneet oikeutukselleen. Tulkinnassa on tässä kohtaa kyse tutkijan omasta päätöksestä nähdä kommentti maineen valossa. Vastaavia päätöksiä tutkimuksen aikana on jouduttu tekemään erityisesti sellaisten argumenttien kohdalla, joissa arvomaailmojen tunnistaminen on osoittautunut hankalaksi. Valtakunnallinen uutisointi ja paikallislehdessä esitetyt suunnitelmat viittaavat tilan omistajan argumentissa kahteen eri otteeseen julkiseen mielipiteeseen ja yleiseen keskusteluun sellutehtaasta. Olen tulkinnut nämä osat argumenteista maineen maailmaan, sillä argumentille on haettu tukea julkisesta keskustelusta. Myös kodin sekä markkinoiden maailmat ilmenevät alla toisessa esimerkissä oman kiinteistön ja omaisuudensuojan esille nostamisena.

...Tehdas lisäisi typen oksidien ja rikkidioksidin päästöjä, eikä siten myöskään sovi Kuopion ilmastostrategiaan... [osa KLYY:n mielipiteestä]

...Keväällä uutisoitiin valtakunnallisesti, että Kuopion Sorsasaloon suunnitellaan suurta sellutehdasta...Savon Sanomissa esitetty junarata tulee piilottaa melu- ja näköestein. Valmisteilla oleva asemakaavamuutos ja mahdollinen junarata näkö- ja melusuojiin ei

saa loukata kiinteistömme maa-alueita... [osa Virtasalmella olevan tilanomistajan mielipiteestä]

...Kallavesi on keskeinen osa kuopiolaaisuutta – elämmehän kaikki sen ympärillä... [Osa Vaajasalon Karhonsalmen asukkaan mielipiteestä]

Viimeisin yllä oleva esimerkki sisältää oman tulkintani mukaan sekä kodin, että kansalaisuuden arvomaailmojen mukaista oikeuttamista. Kallavesi ilmenee kiinteänä osana kotikaupunkia, jossa kuopiolaiset yhteisönä elävät. Kallavesi voidaan siten nähdä yhdeksi keskeiseksi osaksi kotia. Luonnon puolesta arvottamista kuvaa hyvin puolestaan seuraava katkelma, jossa olen tulkinnut olevan myös teollista arvomaailmaa argumentissa esitettyjen laskelmien kautta:

...Lauhdevesiteho YVA-selvityksen mukaan on 436 MW, joka on lähes sama mitä Loviisan atomivoimalan toisen reaktorin sähköteho! Tuollaisen lämpömäärän siirtäminen vesistöön ei voi olla vaikuttamatta sen ekologiseen tilaan, varsinkin kun otetaan huomioon 18-kertaiset fosfori-, 6-kertaiset sulfaatti- ja moninkertaisesti lisääntyvät kiintoainepäästöt jne. ... [osa Karhonsalmen asukkaan mielipiteestä]

4.4 Asemakaavan ehdotusvaiheessa ilmenevät arvomaailmat

Kaavan ehdotusvaiheen aineistosta annettiin 10 muistutusta ja kaksi asukas- ja kyläyhdistyksen lausuntoa. Muistutuksissa on yhteensä lähes 80 allekirjoittajaa (*Sorsasalon itäosan asemakaava* 2017). Tulokset arvomaailmojen ilmenemisestä on esitetty taulukossa 6 (s. 54). Mielipiteiden sisältö ei yleiskuvan perusteella juuri poikkea YVA-menettelyn aikaisen tai asemakaavan luonnosvaiheen osallistumisen mielipiteistä, mutta kokoaan silti tulokset omaksi ryhmäkseen, jotta kuulemisvaiheiden vertailua voidaan tehdä. Muistutusten lukumäärä on tässäkin kuulemisvaiheessa huomattavasti vähäisempi verrattuna YVA-menettelyssä syntyneeseen aineistoon, joten kokoaan kaikki kaavaehdotuksesta annetut mielipiteet yhteen taulukkoon.

Taulukko 6: Sorsalon itäosan asemakaavaehdotuksesta annettujen mielipiteiden sisältämät arvomaailmat.

Oikeuttamisperuste	Asemakaavaluonnoksesta annetut mielipiteet ja lausunnot (12 kpl)	Arvomaailmojen jakautuminen (%)
Koti	22	12
Maine	9	5
Markkinat	12	6
Teollisuus	36	20
Kansalaisuus	81	44
Inspiraatio	9	5
Luonto	14	8
Yhteensä	183	100

5 TULOSTEN TARKASTELU

Tarkastelen tuloksia ensisijaisesti oikeuttamisteoreettisesta näkökulmasta, joten tuloksissa ei paneuduta kovin laajasti mielipiteiden varsinaiseen asiasisältöön. Vesien- ja luonnonsuojelun sekä kalatalouden etujärjestön oma tieteellinen asiantuntemus on vahvasti aineistossa edustettuna YVA-menettelyn aikana edustaen keskeisesti teollisuuden ja luonnon, mutta osin myös markkinoiden ja kansalaisuuden maailmaa. Tarkastelen tuloksissa maailmojen suhteellista esiintymistä ja sitä, millaisia oikeuttamisen arvomaailmojen eroja eri osallistumisvaiheiden välillä ilmenee. On syytä huomioda, että mielipiteiden määrä vaihtelee eri kuulemisvaiheissa varsin paljon ja mm. asemakaavan muistutuksissa ei ole edustettuina YVA-menettelyssä mukana olleita vesien- ja luonnonsuojelun etujärjestöjä tai kalataloudellista näkökulmaa.

YVA-ohjelmavaiheessa kansalaisten ja yhdistysten kannanotot sisältävät paljon samankaltaisuutta. Molemmissa analyysiryhmissä korostuu teollista maailmaa arvostava oikeuttaminen. Kansalaismielipiteistä lähes 40 % kuvastaa YVA-menettelyn aikana tehtävien vaikutusten arviointien tuottaman tiedon asiantuntijapohjaa ja tehtävien selvitysten teknistä toteutusta ja tiedon luotettavuutta. Mielipiteistä näkyy parhaan käyttökelpoisen tekniikan (BAT) kyseenalaistaminen, sillä jotkut ihmiset ovat sitä mieltä, että ympäristövahingot tulisivat BAT-tekniikasta huolimatta olemaan merkittäviä. Tässä osallistumisvaiheessa korostuu myös meluvaikutusten arvioinnin puutteellisuuden kritisointi, johon esimerkiksi meluasiantuntemusta edustava kansalainen on ottanut kantaa toteamalla, että YVA-ohjelmassa meluvaikutuksia koskevat osiot eivät kaikin puolin vaikuta

asiantuntevasti toteutetuilta. Kansalaiset ovat kritisoineet myös vaikutusten arvioinnin rajausalueen laajuutta ja esimerkiksi Vaajasalon saaresta on esitetty vaatimus, että ympäristövaikutukset tulisi arvioida vesistön, melun ja ilmanlaadun suhteen myös siellä. Myös tehtaan päästöjen seurannan ja valvonnan merkitystä on pidetty tärkeänä, jonka olen tulkinut teollisen arvomaailman piiriin. Mielipiteissä on tuotu esiin, että tehtaan jätevesi- ja ilmapäästöjen seuranta ja valvonta ovat hyvin haasteellisia tehtäviä. Tämä asettaa valvontaviranomaisille paljon vastuuta ja on korostettu, että he usein saavat tiedon ongelmista vasta sitten kun vahinkoja on ehtinyt jo tapahtua ja luparajat on ylitetty. Kansalaisuuden arvomaailma on paikallisten mielipiteissä toiseksi merkittävin oikeuttamisperuste noin 20 %:n osuudella kaikista mielipiteistä. Paikalliset ihmettelevät, miten Kuopion kaupunki puoltaa hanketta ja toivotaan, että kaupunki edellyttää vakuuksia, jotta prosessin kulut tulevat korvatuiksi kaupungin veronmaksajille siinä vaiheessa, kun järki tehtaan sijoituspaikan valinnan osalta voittaa.

Vaikutusten arvioiden laatijoiden riippumattomuuden vaatimukset ja YVA-menettelyn avoimuuden tärkeys kuvaavat hyvin kansalaisuuden arvomaailmaa. Ihmiset vetoavat, että arvioinnin asiantuntijoina on käytettävä hankkeen toteuttajasta riippumattomia tahoja. Kansalaisuutta edustaa myös toteamukset, että suunniteltavalla uudella maankäytöllä ei saa aiheuttaa merkittävää haittaa ympärillä olevalle maankäytölle. On koettu, että tehtaan sijoittaminen aiheuttaa nimenomaisesti tätä. Kansalaisuutta korostaa siis tehtaan sijoituspaikan valinnan kritisointi. Teollisuutta tulisi mielipiteiden mukaan kehittää kuopiolaisten kannalta sopivampaan paikkaan, kun katsoo asiaa kaupunkialueen meluhaittojen moninkertaistumisen näkökulmasta. Kansalaisuutta ilmentävät myös mielipiteet, joissa esitetään, että YVA:ssa toteutettavaan asukaskyselyyn halutaan osallistua.

Paikalliset asukkaat ovat vedonneet kolmanneksi eniten markkinoiden maailmaan, missä taloudellisen kilpailun merkitys on tärkeää. 14 %:ssa kansalaisten argumenteista korostuu markkinoiden arvottamisperuste ja mielipiteissä on kyseenalaistettu tehtaan tuomien kunnallisverotulojen merkitys Kuopiolle ja lähikuntiin. On pelätty myös sitä, että tehdas saa ympäristöluvan ja tontin, mutta toimintaa ei koskaan aloiteta, mikäli rahoitus ei järjesty tai jokin kilpaileva taho ostaa hankkeen aloittamatta toimintaansa. Yleisesti on kritisoitu yritysten toimintaperiaatetta tuottaa ensisijaisesti voittoa osakkailleen kustannustehokkuuteen pyrkimällä ja tuotu esiin, että selluteollisuudessa tuotteen hinta määräytyy maailmanmarkkinoiden mukaisesti ja kustannustehokkuus on nähty vaarallisena strategiana bulkkituotetta valmistavalle yritykselle. Kustannustehokkuuden pelätään johtavan siihen, että yritys on herkkä lomauttamaan työntekijöitensä ja minimoi helposti myös ympäristönsuojelun investoinnit. Sellun jalostusarvoa on myös kritisoitu, mikä ilmentää markkinoiden maailmaa, mutta se voidaan lukea lisäksi maineen maailmaan, sillä

korkeamman jalostusasteen omaavien tuotteiden kautta metsäteollisuuden imagon voidaan ajatella kasvavan. Sorsasalons ympäristön asuntojen arvon romahtamista koskevat kommentit kuuluvat myös markkinoiden maailmaan, mutta oman asunnon arvon ja omaisuuden suojan puolesta vetoamisen sijaan YVA-ohjelmavaiheen mielipiteissä ilmenee enemmän laajempi markkinoiden maailmaa kuvastava katselmus ja kritisointi. Oman kodin arvostus näkyy YVA-ohjelmavaiheessa yllättävän vähän samoin kuin luonnon maailmaa arvostava oikeuttaminen asukkaiden argumentaation osalta. Maine ja inspiraatio eivät ole tässä aineistossa oikeuttamisen merkittäviä periaatteita.

YVA-ohjelmaan osallistuneet yhdistykset arvottavat niin ikään teollisuuden ja kansalaisuuden maailmoja, mutta luonnon maailma on edustettuna huomattavasti runsaammin kansalaisten arvottamiseen verrattuna. Yhdistysten argumentaatiosta ilmenee kansalaisuuden ja luonnon maailman vastavetoa, sillä molempien arvomaailmojen osuus on hieman yli 20 %. YVA-ohjelmaan osallistuneet yhdistykset edustavat vesiensuojelua, johon voidaan osittain lukea myös Kallaveden kalastoa edustava kalastusalue. Kalastusalueen argumentoinnissa korostuu myös kalataloudelliset näkökulmat, joissa on huomioitu niin ammattikalastajien kuin kotitarve- ja virkistyskalastajien edut. Luonnonsuojelujärjestöt puhuvat ensisijaisesti luonnon puolesta ja lausunnoissa vedotaan voimakkaasti Kallaveden tilan puolesta. Luonnonsuojelujärjestöjen esittämän kritiikki YVA:n toteuttajien paikallistuntemuksen puutteesta lukeutuu mielestäni teollista maailmaa arvottavan oikeuttamisen lisäksi kodin maailmaan. Sorsasalons lähialuetta edustaa Vuorelan kylätoimikunta sekä Ranta-Toivala-Uuhimäki -kyläyhdistys ry. Myös Pohjois-Kuopion lähiöt ovat edustettuina kolmen asukasyhdistyksen toimesta. Asukas- ja kyläyhdistysten argumentaatiossa korostuu kansalaisuuden ja kodin arvostus, mutta etenkin Ranta-Toivala-Uuhimäki kyläyhdistyksen lausunnossa on vedottu monipuolisesti kaikkiin oikeuttamisteoreettisiin arvomaailmoihin. Tämä saattaa johtua siitä, että he edustavat ensisijaisesti sellutehtaan lähialuetta ja sen asukkaita, jolloin tällainen moniarvoinen argumentaatio on nähty ehkä kaikkein vaikuttavimpana tapana tuoda lähialueen etuja esille. Teollisuuden ja luonnon maailmat kulkevat vesien- ja luonnonsuojeluyhdistysten sekä Kallaveden kalastusalueen lausunnoissa rinnakkain, mutta yhdistykset arvottavat myös kansalaisuuden maailmaa korostamalla YVA:n vuorovaikutteisuuden tärkeyttä ja mielipiteiden kokonaisvaltaista huomiointia tiukasta aikataulusta huolimatta.

Ennako-olettamukseni siitä, että oman taloudellisen aseman turvaaminen korostuu YVA-selostusvaiheessa hankkeen toteuttajalle esitettyjen kiinteistöjen lunastusvaatimuksina tehtaan lähialueella, ei tuloksia tarkastellessa pidä paikkaansa. Aineistoon perehtymisen alkuvaiheessa syntynyt yleiskuva argumentaation muuttumisesta vaatimuksellisempaan suuntaan ei ilmene markkinoiden maailmasta käsin, sillä vain noin 6 % kansalaisten sekä yhdistystenkin

argumentaatiosta on markkinoiden arvomaailman mukaista. YVA-ohjelmavaiheessa mielipiteissä argumentoitiin markkinoiden maailmasta selostusvaihetta voimakkaammin, sillä markkinoiden arvottamisen osuus oli YVA-ohjelmavaiheessa kansalaisten osalta 14 % ja yhdistysten vastaavasti 11 %.

Tämän lisäksi tuloksissa yllättävää on luonnon arvomaailman korostuminen paikallisten ihmisten argumentaatiossa, sillä jopa 24 % argumenteista ilmentää luonnon maailmaa YVA-selostusvaiheessa. YVA-ohjelmavaiheen osalta luku oli vain 13 %. Oman kodin merkitys korostuu asukkaiden argumentaatiossa siirryttäessä YVA-ohjelman kommentoinnista -selostukseen ja ehkä juuri tämä ilmentymä on jäänyt aineiston ensimmäisestä yleisilmeestä mieleen, mutta en vielä alkuvaiheessa pystynyt tunnistamaan arvomaailmoita, koska käytettävästä tutkimusmenetelmästä ei tuolloin ollut varmuutta. Kodin maailman mukainen arvottaminen kasvaa YVA-ohjelmavaiheesta -selostukseen siirryttäessä kansalaismielipiteiden osalta 6 %:sta 12 %:iin. Yhdistysten mielipiteissä kodin arvomaailma ei juuri näy, mutta muutoin kansalaisten ja yhdistysten argumentaatio vastaa hyvin toisiaan. On kuitenkin huomioitava, että YVA:n ohjelma- ja selostusvaiheen sekä asemakaavoituksen kuulemismenettelyiden välillä analyysissä osallistuneiden lukumäärä vaihtelee ja selostusvaiheessa osallisina voi olla tahoja, jotka eivät ole osallistuneet YVA:n ohjelmavaiheeseen tai päinvastoin. Samoin on otettava huomioon se, että henkilön vetoaminen eri arvomaailmoihin riippuu tilanteesta kuten mm. *Lehtonen – Lonkila* (2008, s. 343) ovat todenneet. He ovat kuitenkin myös todenneet Boltanskia ja Thévenota lainaten, että henkilön identiteetillä tai sosiaalisella ryhmällä ei ole merkitystä arvomaailmoihin vedotessa. Mielestäni tämä käsitys ei voi olla absoluuttinen vaan arvomaailmat ovat näkemykseni mukaan juurikin kytköksissä ihmisen omaan sisäiseen mieleen ja ne muokkaavat identiteettiä. Arvomaailmat voivat elämän aikana muuttua ja painottua eri tavalla, mutta itse ymmärrän, että ne ovat kuitenkin varsin pysyviä oikeuttamisen asiantiloja painotuseroista huolimatta. Tilannesidonnaisuuden mahdollisuuteen on helpompi yhtyä ja oikeuttaminen saattaa siis tapahtua myös strategisesti (*Eranti* 2011, s. 11). Yhdistysten argumentaatiossa on vaikeampi mieltää olevan tällaista strategisuutta, sillä heidän YVA-menettelyyn tuottamansa tieto on ennen kaikkea luonnontieteellis-teknistä asiantuntijatieta ja myös luontoarvojen puolustaminen korostuu yhdistysten argumentaatiossa. Kansalaisuuden ja teollisuuden -maailmat ovat edelleen vahvoina YVA-selostukseen osallistumisen aikana ja luonnon maailmasta käsin tapahtuva oikeuttaminen erottuu selkeästi.

Tuloksia eteenpäin tarkasteltaessa teollisuuden ja kansalaisuuden maailma erottuvat selkeästi muista arvomaailmoista myös asemakaavan luonnos- ja ehdotusvaiheissa. Merkittävä havainto on se, että oman kodin arvottaminen jää asemakaavojen muistutuksissa ja mielipiteissä luonnon arvomaailman

kautta tapahtuvan oikeuttamisen taakse. Tämän havainnon voi ehkäpä yhdistää ajatukseen siitä, että ihmiset lopulta ymmärtävät ja omaksuvat omaan elinpiiriin kohdistuvat muutokset ja heidän on varsin helppoa sopeutua erilaisiin muutoksiin, kun heidän taloudellinen etunsa voidaan turvata länsimaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Asemakaavan ehdotusvaiheen muistutuksissa kansalaisuus korostuu kaikkein selkeimmin muihin kuulemisvaiheisiin verrattuna sen osuuden ollessa yli 40 %. Ero voi osittain johtua siitä, että olen tulkinnut kansalaisuutta ja teollisuutta arvomaailmoina eri tavoin kuin esimerkiksi *Eranti* (2014). Asemakaavan mukaisissa muistutuksissa vedotaan pitkälti siihen, että asukkaita on harhautettu Sorsasalon teollisista suunnitelmista, sillä alue on ollut tarkoitus ennen sellutehtaan kaavoitusta suunnitella pienten ja keskisuurten teollisuudenalojen mahdollistamaksi alueeksi. Tämä on paikallisesti nähty sellutehdasta parempana aluekehitysvaihtoehtona. Kaupungin tiedottamista tai sen puuttumista on asemakaavoituksen aikana kritisoitu runsaasti vetoamalla siihen, että sellutehdashanke on ollut pienen piirin tiedossa ja tehdasalueen tonttivaraus on tehty kansalaisilta salassa.

Kansalaisuus korostuu selkeästi asemakaavoituksessa myös heidän tulkitessaan maankäyttö- ja rakennuslakia. MRL 54.3 §:n mukaan asemakaavalla ei saa aiheuttaa kenenkään elinympäristön laadun merkityksellistä heikkenemistä, joka ei ole perusteltua asemakaavan tarkoitus huomioiden. Asemakaavalla ei myöskään saa asettaa maanomistajalle tai muulle oikeuden haltijalle sellaista kohtuutonta rajoitusta tai aiheuttaa sellaista kohtuutonta haittaa, joka kaavalle asetettavia tavoitteita tai vaatimuksia syrjäyttämättä voidaan välttää. Joissakin mielipiteissä on vedottu em. pykälään varsin voimakkaasti ja sitä on saatettu tulkita niin, ettei ole välttämättä täysin ymmärretty pykälän koko merkitystä.

Hallituksen esityksen mukaan asemakaavan lähtökohtana on, että sillä ei heikennetä ihmisten elinympäristöä. Säännös kuitenkin mahdollistaa sellaisen asemakaavan laatimisen, jolla vähäisen henkilöryhmän elinympäristö jossakin määrin heikkenee, jos se on perusteltua asemakaavan tarkoituksen valossa. Tällainen tilanne tulee kysymykseen esimerkiksi täydennysrakentamisessa tai silloin kun joki yleisesti elinympäristön laatua heikentävä toiminto, esimerkiksi liikenneväylä tai muu häiriötä aiheuttava toiminto on välttämättä sijoitettava johonkin (HE 101/1998 vp, s.79). Kansalaisuutta ja toisaalta myös kodin maailmaa heijastelee myös tehtaan lähiasukkaiden kysymykset siitä, *”onko todellakin Suomen lainsäädännön mukaista, että tällainen vaarallisia aineita valmistava, varastoiva ja tuotantoprosessissaan käsittelevä jättikokoinen tehdaslaitos voidaan sijoittaa olemassa olevan vakinaisen ja loma-asutuksen viereen, muutaman sadan metrin päähän asutuksesta?”* Tällainen argumentaatio on peräisin tehdasalueen välittömästä läheisyydestä asutuksen jäädessä TUKES:in määrittelemän Seveso III -direktiivin mukaisen

konsultointivyöhykkeen sisälle, sillä sellutehdas on suuronnettomuusvaaran aiheuttava teollisuuslaitos.

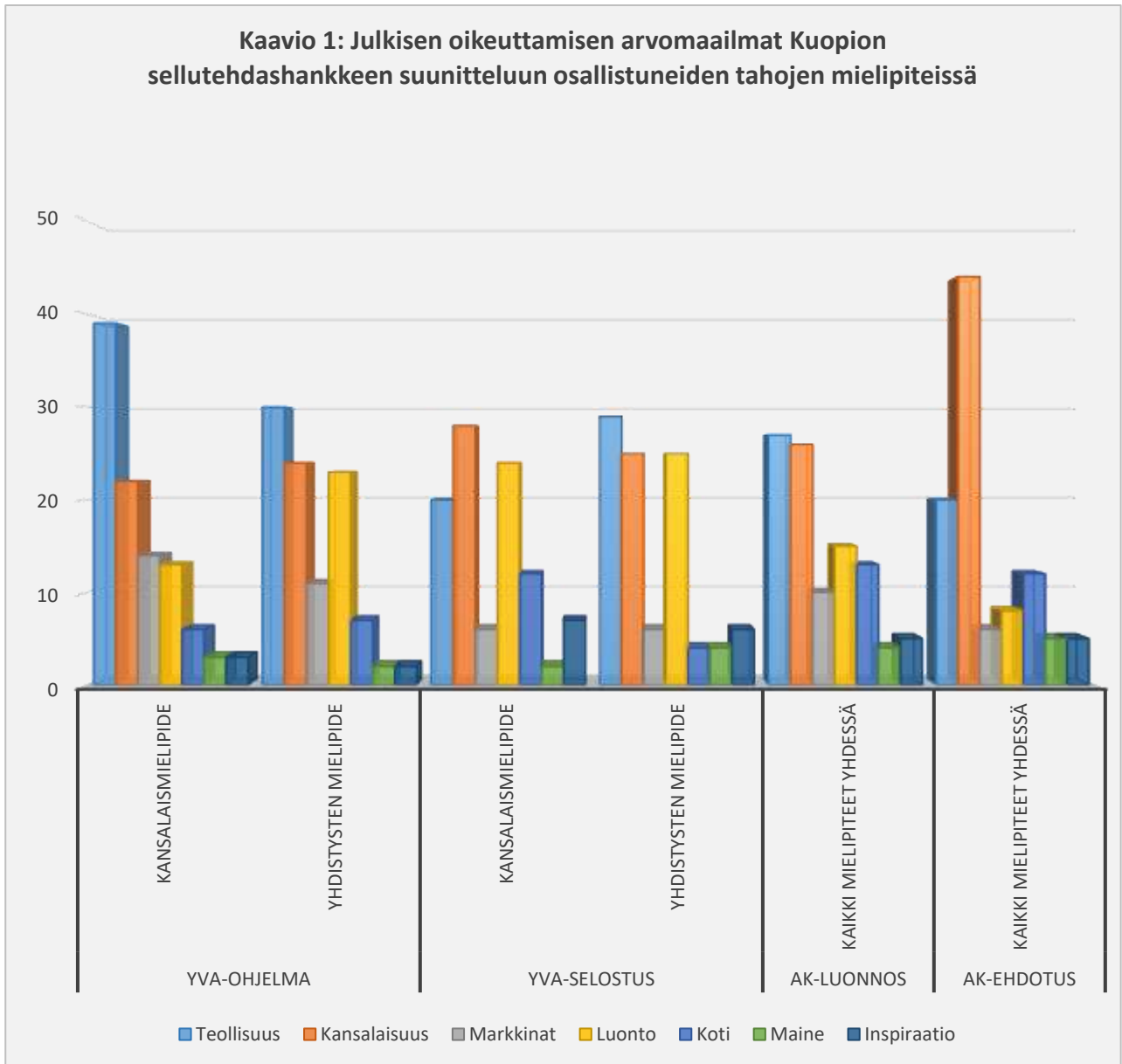
Asemakaavan ehdotusvaiheessa lausunnon antajina YVA-menettelyyn verrattuna on ollut vain muutamat samat asukas- ja kyläyhdistykset, sillä esimerkiksi vesiensuojelu- tai luonnonsuojeluyhdistykset tai Kallaveden kalastusalue eivät ole lausuneet mielipidettään ehdotuksesta, vaikka kaavan ehdotusaineisto onkin toimitettu heille tiedoksi lausuntoa varten. Näin ollen on varsin ilmeistä, että kansalaisuuden maailman lisäksi kodin arvostus on enemmän esillä luonnon maailmaan liittyvän oikeuttamisen sijasta.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseni neljässä erillisessä analyysissä korostuvat sekä kansalaisuuden että teollisuuden arvomaailmat. Näiden painotukset vaihtelevat siten, että YVA-ohjelmavaiheessa mielipiteitä oikeutettiin eniten teollisuuden maailman kautta niin kansalaismielipiteissä kuin mukana olleiden yhdistystenkin lausunnoissa. Teollisuuden maailma ilmentyi voimakkaimmin myös YVA-selostusvaiheessa yhdistysten argumentaatiossa, mutta kansalaiset hakivat oikeutusta selostusvaiheessa eniten kansalaisuuden arvomaailmasta käsin. Paikalliset arvottivat luonnon maailmaa YVA:n selostusvaiheessa toiseksi eniten, sillä teollisuuden maailma ilmentyi tässä vaiheessa vasta kolmantena. YVA-selostukseen lausuntonsa antaneet yhdistykset painottivat toisena teollisuuden maailmaa seuraten sekä kansalaisuutta että luontoa. Kolmantena arvomaailmojen yhdistelmänä yhdistysten argumentaatiossa ilmeni markkinoiden ja inspiraation maailmat. Kodin ja maineen maailma muodostuivat myös yhtenäiseksi ”arvomaailmapariksi” yhdistysten argumenteissa YVA-selostuksen osalta. Kansalaisten mielipiteissä oman arvomaailmaparinsa muodostivat maine ja inspiraatio. Kokoan lopuksi yhteenvetotaulukon kaikista analyysiyksiköistä ja niissä ilmenneiden arvomaailmojen suuruusjärjestyksen mukaisesta ilmentymisestä. Taulukkoa 7 (s. 60) voi tulkita ns. valuvana värikarttana, sillä arvomaailmojen suhteellinen ilmentyminen on kuvattu prosenttiosuuksittain ylhäältä alaspäin suurimmasta pienimpään ja olen pyrkinyt erottamaan arvomaailmat toisistaan eri värein. Väreillä ei ole taulukossa psykologista merkitystä. Taulukko ilmentää aineistosta havainnoitua, mielipideteksteistä löytämäni ns. ”sisäistä mielenmaailmaa”, missä eri arvostukset/-maailmat muotoutuvat kussakin kuulemisvaiheessa omiksi tikapuikseen.

Taulukko 7: Oikeuttamisen arvomaailmojen ilmenemisjärjestys suurimmasta prosentuaalisesta määrästä pienimpään sekä tutkimuksessa löytyneet ”arvomaailmaparit” eri analyysivaiheissa.

	YVA-ohjelma		YVA-selostus			AK-luonnos	AK-ehdotus	
	Kansalaismielipide	Yhdistysten mielipide	Kansalaismielipide	Yhdistysten mielipide		Kansalaisten ja yhdistysten mielipiteet yhdessä	Kansalaisten ja yhdistysten mielipiteet yhdessä	
1	Teollisuus (39 %)	Teollisuus (30 %)	Kansalaisuus (28 %)	Teollisuus (29 %)		Teollisuus (27 %)	Kansalaisuus (44 %)	
2	Kansalaisuus (22 %)	Kansalaisuus (24 %)	Luonto (24 %)	Kansalaisuus (25 %)	Luonto (25 %)	Kansalaisuus (26 %)	Teollisuus (20 %)	
3	Markkinat (14 %)	Luonto (23 %)	Teollisuus (20 %)	Markkinat (6 %)	Inspiraatio (6 %)	Luonto (15 %)	Koti (12 %)	
4	Luonto (13 %)	Markkinat (11 %)	Koti (12 %)	Koti (4 %)	Maine (4 %)	Koti (13 %)	Luonto (8 %)	
5	Koti (6 %)	Koti (7 %)	Inspiraatio (7 %)			Markkinat (10 %)	Markkinat (6 %)	
6	Maine (3 %)	Inspiraatio (3 %)	Maine (2 %)	Inspiraatio (2 %)	Markkinat (6 %)	Inspiraatio (5 %)	Maine (5 %)	Inspiraatio (5 %)
7			Maine (2 %)			Maine (4 %)		

Havainnollisuuden vuoksi arvomaailmojen ilmeneminen prosentiosuuksittain on esitetty vielä kaaviossa 1 s. 61, sillä taulukossa 7 olevat sarakkeet eivät ole oikeassa suhteessa. Taulukkoa tulee lukea ns. valuvana ylhäältä alaspäin ja siinä löytämäni arvomaailmaparit näkyvät selvemmin kuin kaaviokuvassa. Kaavio ilmentää arvomaailmojen suhteellista osuutta argumenttien kokonaismäärästä em. taulukkoa paremmin.

Kaavio 1: Julkisen oikeuttamisen arvomaailmat Kuopion sellutehdashankkeen suunnitteluun osallistuneiden tahojen mielipiteissä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena on ollut tuoda näkyväksi paikallisten ihmisten ja tiettyjen etujärjestöjen mielipidekirjoituksia ja lausuntoja tarkastelemalla, millaisiin arvomaailmoihin Kuopion sellutehdashanketta pääosin sitä vastustavassa argumentaatioissa on vedottu. Tutkimus on toteutettu pragmaattista oikeusteoreettista analyysiä kokeillen. Oikeuttamisteoria nojaa ajatukseen siitä, että inhimillisen toiminnan ajautuessa konfliktiin ja ristiriitaan, ongelmia voidaan väkivallan sijaan ratkoa neuvottelemalla. Tällöin omien argumenttien tueksi viitataan sellaisiin arvoihin/arvomaailmoihin, jotka myös kiistan toinen osapuoli hyväksyy oikeutetuiksi (*Lehtonen – Lonkila 2008, s.343*). Menetelmää on käytetty mm. sosiologian piirissä, mutta se on herättänyt kiinnostusta yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Teorian lähestymistavassa tutkimuskohteena ovat julkiset kiistat, joissa eri yhteiskunnalliset toimijat pyrkivät muuttamaan yhteiskunnassa vallitsevaa moraalista järjestystä. Lähestymistavan avulla voidaan tutkia sitä, millä tavoin eri toimijat vetoavat julkisissa kiistoissa oikeuttamisen arvomaailmoihin. (*Lehtonen – Lonkila 2008, s. 253*).

Tässä tutkimuksessa käytettyjä arvomaailmoja on ollut seitsemän, jotka teorian kehittäneiden ranskalaisten sosiologien Luc Boltanski ja Laurent Thévenot mukaan tukeutuvat kunkin kohdalla yhden yhteiskuntafilosofian klassikon tulkintaan. He ajattelevat, että moraalisen oikeuttamisen järjestelmiä on useita, mutta ei kuitenkaan kovin suurta määrää. Niitä voi myös syntyä lisää yhteiskunnan muuttuessa, mutta lähtökohtana on, että moraaliset järjestykset pysyvät kuitenkin suhteellisen vakaina, vaikka niitä myös muutetaan hitaasti arvoja ylläpitävän toiminnan kautta (*Lehtonen – Lonkila 2008, s. 343*). Tutkimuksen arvomaailmat ovat olleet kodin, maineen, kansalaisuuden, markkinoiden, teollisuuden, inspiraation sekä luonnon maailmat. *Malmelin* (2011) on hyödyntänyt väitöksessään seitsemän arvomaailman lisäksi kahdeksatta projektien maailmaa, joka sopii mielestäni hyvin hänen yritysmaailmaan ja yritysten arvopuhetta käsittelevään tutkimukseen. Tähän tutkimukseen ei kuulu projektien maailmasta käsin tapahtuva arvojen tarkastelu, sillä tutkimuksen konteksti eroaa *Malmelinin* (2011) väitöksestä.

Kyseiset arvomaailmat on määritelty tutkimusaineistosta käsin aineistolähtöisesti ja tavoitteena on ollut selvittää arvomaailmojen esiintymisen laajuutta Kuopion sellutehdashankkeen suunnittelun aikana syntyneestä mielipideaineistosta. Arvomaailmojen vaihtelua ja eroa eri osallistumisvaiheiden välillä on myös selvitetty. Tässä tutkimuksessa arvomaailmojen määrittely on perustunut oikeuttamisteoriaan, mutta määrittely on ollut osittain myös tutkijan omaa tulkintaa aineistosta. Erityisesti kansalaisuuden ja teollisuuden maailmoja määritettäessä on tehty eroa mm. *Erantinin* (2014) sosiologiseen tutkimukseen verrattuna ja tavoitteena on ollut asemoida arvoja ensisijaisesti

ympäristöpoliittisesta näkökulmasta käsin. Arvomaailmoiden määrittely on ollut erityisen haastavaa YVA-menettelyn aikana tuotetusta mielipideaineistosta, sillä ympäristövaikutusten käsite on varsin laaja ja vaarana on, että luonnon maailma voi korostua arvomaailmana liikaa. Olen pyrkinyt ottamaan tämän huomioon. Aineistossa on myös ollut tulkinnan vaikeutta siitä, onko tutkittava argumentti teollisuuden vai kansalaisuuden maailmaan ensisijaisesti kuuluva ja arvomaailmoiden määrittelyssä olisin kaivannut yksiselitteisempiä apuvälineitä, mitä olen tutkimuksessa pystynyt hyödyntämään. Inspiraation ja maineen maailmoiden määrittely aineistosta käsin on ollut pitkälti omaa tulkintaa ja niiden ilmeneminen on tuloksissa varsin vähäistä. Maineen maailmaan olen lukenut Kuopion ilmastopoliittisen ohjelman toteuttamisen heikentymistä kritisoidut argumentit ja esimerkiksi sellaiset argumentit, joissa on jollakin tapaa korostettu vaatimuksen esittäjän ammatillista osaamista tai muuta sosiaalista statusta. Inspiraatiota on ollut erityisen haasteellista löytää aineistosta, mutta sellaiseksi olen tulkinnut mm. asukkaiden esittämät, mielestäni innovatiiviset tehtaan prosessia tehostavat mielenilmaukset sekä osittain myös tehtaan haitallisia maisema- ja virkistyskäyttövaikutuksia korostavat argumentit.

Tutkimusaineistossa ilmenevä yksittäinen argumentti voi sisältyä yhdestä kolmeen eri arvomaailmaan tulkinnasta riippuen ja joidenkin argumenttien osalta on ollut haasteellista päättää, mihin arvomaailmaan se tulisi sisällyttää. Mikäli tällaista epävarmuutta on ollut, olen pyrkinyt sisällyttämään argumentin mieluummin useaan arvomaailmaan sen sijaan, että olisin jättänyt argumentin kokonaan määrittelemättä. YVA-ohjelman ja -selostuksen mukaiset mielipiteet olen jaotellut kansalaismielipiteeseen sekä yhdistysten mielipiteeseen, sillä yhdistysten kirjo YVA-menettelyssä oli monipuolisempaa ja laajempaa kuin asemakaavaan liittyvässä osallistumisessa. Suuria eroavaisuuksia ei YVA-menettelyn osallistumisesta kuitenkaan löytynyt kansalaismielipiteiden ja yhdistysten mielipiteiden välillä. Asemakaavaan liittyen osallisina on ollut pääasiassa yksityisiä kansalaisia sekä asukas- ja kyläyhdistyksiä, joten olen analysoinut heidän mielipiteet ja lausunnot yhtenä analyysiryhmänä.

Tutkimusaineistona on ollut sellutehdashankkeen YVA-menettelyn sekä tehtaan rakentamista edellyttävän asemakaavan (Sorsasalon itäosa) suunnittelun aikana tapahtuneen osallistumisen kautta syntynyt mielipideaineisto. YVA-menettelyn aineisto on saatu yhteysviranomaisena toimineelta Pohjois-Savon ELY-keskukselta sähköisessä muodossa. Tutkimuksessa käytetty asemakaava-aineisto on ollut saatavilla Kuopion kaupungin kaavoitusta koskevilta verkkosivuilta sähköisenä.

Mielipiteensä YVA:sta ovat antaneet suunnitellun tehtaan lähialueen asukkaat ja mukana on ollut myös muita kuopiolaisia. Lisäksi YVA-menettelyyn on osallistunut paikallisia luonnonsuojelujärjestöjä, Savo-Karjalan vesiensuojeluyhdistys, Kallaveden kalastusalue, asukas- ja

kyläyhdistyksiä eri puolelta Kuopiota sekä yrityselämää edustavista tahoista Kuopion alueen kauppakamari ja Kuopion Yrittäjät. YVA-menettelyn mukaisessa osallistumisessa aineistona on ollut YVA-ohjelman aikana seitsemän kansalaismielipidettä ja 10 eri yhdistysten mielipidettä. Aineistosta on analyysiin sisältynyt molemmat mielipideryhmät yhteenlaskettuna 328 argumenttia. YVA-selostuksesta analyysissä on ollut 15 kansalaismielipidettä, joista on analysoitu yhteensä 287 argumenttia. Selostuksesta lausuntonsa antaneita yhdistyksiä on ollut yhdeksän ja analysoituja argumentteja on ollut 317 kpl. Sorsasalons asemakaavassa osallisina ovat olleet tehtaan lähiasukkaat ja kiinteistöjen omistajat ja muutama asukas- ja kyläyhdistys niin tehtaan lähialueelta kuin muualta Kuopiosta. Myös Vaajasalon asukkaat suunnitellun tehtaan jätevesien purkualueen alapuolelta ovat aktiivisesti osallistuneet asemakaavoitukseen, sillä jätevesivaikutusten on koettu aiheuttavan erilaisia vesistönsäilytys- ja virkistys- sekä ympäristöhaittoja Vaajasalossa asti (noin 2-3 km sellutehtaasta kaakkoon sijaitseva saari), vaikka asemakaavalla ei varsinaisesti muuteta Vaajasalon maankäyttöä. Asemakaavaluonnoksesta muistutuksen/mielipiteen on jättänyt seitsemän paikallisia asukkaita ja asukasyhdistyksiä edustavaa tahoa ja analyysissä on ollut mukana 78 argumenttia. Asemakaavan ehdotusvaiheen osalta analysoitavia mielipiteitä/lausuntoja on ollut 12 kpl ja analyysiin on valittu mielipideteksteistä 183 argumenttia. On syytä huomioida, että aivan kaikki argumentit mielipideaineistosta ei sisälly analyysiin. Teksteissä on ollut jonkin verran sellaista, arvomaailmojen kannalta epäoleellista tietoa, jotka olen rajannut oman tulkintakykyni mukaan analyysin ulkopuolelle. On mahdollista, että tulokset samalla menetelmällä, mutta jonkun muun tutkijan tekemänä, voivat tuottaa jokseenkin erilaisen tuloksen.

Tutkimuksen tuloksena on syntynyt eräänlainen YVA-menettelyyn ja asemakaavoitukseen osallistuneiden tahojen mielten sisäinen arvomaailmoiden ”järjestyskartta”, joka on esitetty taulukossa 7, s. 60. Lisäksi tulokset on koottu kaavioon 1 s. 61. Tulos on tulkinnallinen oikeuttamisteoriaa mukaileva jäsennys kirjoitetusta mielipideaineistosta. Tuloksissa ilmenee vahvasti sekä teollista arvomaailmaa edustava oikeuttaminen, että kansalaisuuden maailmaan liitettävät periaatteet. Myös luonnon maailma on yllättävän vahvana paikallisten kansalaisten tuottamassa oikeuttamisessa YVA:n selostusvaiheessa. Sorsasalons itäosan asemakaavaan liittyvä oikeuttaminen on tapahtunut vahvasti kansalaisuuden arvomaailmasta käsin sekä teollista arvottamista painottaen. Teollisen maailman voimakas ilmeneminen tukee olemassa olevaa tutkimusta siitä, että mitattavuuden, asiantuntijuuden ja suunnitelmallisuuden yhteiset hyvät toimivat usein suomalaisessa julkisessa keskustelussa yhteisenä nimittäjänä (Eranti 2014, s. 30 Luhtakalliota 2012 mukailten). Kodin maailman ilmeneminen jäi tutkimuksessa huomattavasti vähäisemmäksi verrattuna esim. Erantin (2014) tutkimukseen, missä etelä-haagalaisten oikeuttaminen tapahtui 73 %:sti kodin

arvostuksen kautta. Oma kodin maailman määrittely osoitti, että lähinnä sellutehtaan lähialueella asuvat painottivat oman asuinalueensa perinteikkyyttä ja pitkää historiaa. Toisaalta tulkitsin myös esimerkiksi Vaajasalon saaresta osoitetut mielipiteet osittain kodin maailmaan, mutta silti tulos on yllättävä ja voi johtua osittain puutteellisesta tulkinnasta.

Tutkimustulokset osoittavat, että Kuopion sellutehdashanketta vastaavissa miljardiluokan merkittäviä ympäristövaikutuksia aiheuttavissa suurhankkeissa on äärimmäisen tärkeää tuottaa niiden YVA-menettelyiden ja kaavoitusmenettelyiden aikana mahdollisimman luotettavaa luonnontieteellistä ja teknistaloudellista asiantuntijatietoa unohtamatta hankkeiden sosiaalisia vaikutuksia sekä osallistumismenettelyiden avoimuutta ja vuorovaikutuksellisuutta. Ihmisten erilaiset arvokäsitykset ovat vahvasti läsnä ja tunnistettavissa kun ympäristövaikutusten ja maankäytön suunnittelussa käydään vuoropuheluita eri toimijoiden kesken. Nämä arvokäsitykset tulee aidosti huomioida suunnittelussa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja niiden tulisi olla mukana myös poliittisissa keskusteluissa, kun tehdään tärkeitä yhteiskuntaamme koskevia ratkaisuja vaikkapa kansantalouden kasvuun tähtäävistä toimenpiteistä. Tutkimuksessa keskeisesti ilmenneitä julkisen oikeuttamisen perusteita olivat teollisuuden, kansalaisuuden ja myös luonnon puolesta puhuvat arvoperiaatteet. Varsin merkittävänä löytönä pidän sitä, että YVA-selostusvaiheessa paikalliset ihmiset painottivat voimakkaasti luonnon arvottamisen mukaista yhteistä hyvää, vaikka tutkimuksessa todettiin luonnon edun ja oman edun mukaisen oikeuttamisen ilmenevän usein saman mielipiteen sisällä. Luonnon arvostus ilmeni kansalaisten argumentaatioissa YVA-selostusvaiheessa jopa teollisuuden maailmaa, mutta myös markkinoiden ja kodin maailmaa suurempana periaatteena. Tulos ei kuitenkaan kerro, miten pitkälle tästä periaatteesta oltiin valmiita pitämään kiinni. Markkinoiden maailman kautta tapahtunut oikeuttaminen jätti luonnon arvomaailman lopulta merkityksettömäksi, kun katsoo asiaa tehtaan lähialueella toteutuneiden kiinteistökauppojen näkökulmasta, vaikka oman taloudellisen edun tuoma yhteinen hyvä ei ollutkaan tutkimuksessa kaikkein merkittävin oikeuttamisperuste missään osallistumisen vaiheessa. Markkinat osoittivat mielenkiintoisella tavalla oman oikeutusvoimansa, sillä sen asema on vahvempi, mitä tulokset antoivat ymmärtää.

Sorsasalonsäädöksen itäosan asemakaavaan liittyvässä osallistumisessa kansalaisuuden maailma korostui epäluottamuksena ja pettymyksenä kaupungin päätöksentekoon. Myös maankäyttö- ja rakennuslainsäädännön tiettyjen pykälien tulkinnan vaikeus ilmeni aineistosta. Ihmiset eivät luottaneet, että päätökset tehtaan sijoittamisesta on tehty avoimesti ja rehellisesti. He myös tulkitsivat MRL:n mukaisen ns. elinympäristön heikentämiskiellon päinvastaisesti kaavoituksesta käsin tapahtuvaan tulkintaan verrattuna.

Lopuksi voidaan todeta, että arvojen määrittely ja tunnistaminen ovat tärkeä osa myös ympäristöpolitiikan tutkimuksessa, sillä ympäristöpolitiikassa erilaisten maankäyttö- ja ympäristöhankkeiden synnyttämät kiistat johtuvat usein toimijoiden erilaisten arvojen törmätessä (mm. *Kyllönen 2007*). Arvot vaikuttavat ihmisten toimintaan ja ne ovat jokaisen sisälle rakennettuja periaatteita, jotka ovat keskeisiä erilaisia kiistoja ratkottaessa ja niitä tutkittaessa. Arvojen tunnistaminen voi parantaa ympäristöpäätöksentekoa ja niiden vaikutusta päätöksentekoon tulisi parantaa edelleen, jotta deliberatiivisen demokratian ja kansalaisia sekä yhdistyksiä osallistavan suunnittelun itsetarkoituksellista henkeä ei menetetä.

Mikäli aiheesta haluaisi saada enemmän irti, voisi jatkotutkimuksen aiheena olla kysymykset mm. siitä, mistä arvomaailmojen väliset erot eri kuulemisvaiheissa voivat johtua ja mitä löytämäni ”arvomaailmaparit” mahdollisesti kertovat? Tässä tutkimuksessa ei em. kysymyksiin ole ollut tarkoitus hakea vastauksia, mutta niitä on jollakin tasolla pohdiskeltu tutkimuksen aikana.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

- Eranti, Veikko*: Oikeutettavuuden rajat – Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö. *Sosiologia* 1/2011, s. 7-21.
- Eranti, Veikko*: Oma etu ja yhteinen hyvä paikallisessa kiistassa tilasta. *Sosiologia* 1/2014, s. 21-38.
- Glucker, Anne N – Driessen, Peter P.J. – Kolhoff, Arend – Runhaar, Hens A.C.*: Public participation in environmental impact assessment: why, who and how? *Environmental Impact Assessment Review* 43 (2013), s. 104-111.
- Hallituksen julkaisusarja 10/2015*: Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Edita Prima 2015.
- Hellström, Eeva*: Metsäalan sosiaalinen kestävyys – konkretisointeja ja toimenpide-ehdotuksia. Teoksessa: Saastamoinen, Olli, Donner-Amnell, Jakob ja Rantala, Tapio (toim.) Näkökulmia metsäalan sosiaaliseen kestävyYTEEN ja sen tulevaisuuteen. Joensuun yliopiston metsätieteellisen tiedekunnan tiedonantoja 168. Joensuun yliopistopaino 2006.
- Hokkanen, Pekka*: Kansalaisosallistuminen ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Tampere 2007.
- Hokkanen, Pekka – Kojo, Matti*: Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn vaikutus päätöksentekoon. Suomen ympäristö 612. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytön osasto. Edita Prima Oy, Helsinki 2003.
- Kumpula, Anne*: Århusin prosessi ja EU:n ympäristösääntelyn muutokset. Joulukuu 2004. Julkaistu Edilexissä 9.5.2006. [<https://www-edilex-fi.ezproxy.uef.fi:2443/artikkelit/3248.pdf>] (Ladattu 19.5.2017)
- Kuusiniemi, Kari – Ekroos, Ari – Kumpula, Anne – Vihervuori, Pekka*: Ympäristöoikeus. Vuodesta 2004 lähtien päivitettävä teos osana Alma Talent Fokus -palvelua. Kirjailijat ja Alma Talent Oy.
- Kyllönen, Simo*: Kommunikoiva kansanvalta – kiistojen ratkaisu neuvottelevan demokratian keinoin. Teoksessa: Loukola, Olli, Lybäck, Katinka ja Tervo, Mikko (toim.) Yhteiskunnallisten toimien uudet oikeutukset – Arvot, ympäristö ja teknologia. Yliopistopaino, Helsinki 2002.
- Kyllönen, Simo*: Ympäristövallankäytön oikeuttaminen. Tieteessä tapahtuu 5/2007, s. 23-31.
- Lehtonen, Turo-Kimmo – Lonkila, Markku*: Laurent Thévenot ja yhteiselon oikeutukset. *Avauksia. Sosiologia* 4/2008, s. 342-346.

- Luhtakallio, Eeva – Ylä-Anttila, Tuomas*: Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. *Sociologia* 1/2011, s. 34-51.
- Malmelin, Karoliina*: Arvojen markkinat – Oikeuttavat arvomaailmat suomalaisten suuryritysten yritys vastuupuheessa. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta. Unigrafia 2011, Helsinki.
- Ojanen, Eero*: Hyvä päätös? Filosofisia näkökulmia päätöksentekoon. Kunnallisalan kehittämissäätöön Polemia-sarjan julkaisu nro 99. Vammalan kirjapaino Oy, Sastamala 2015.
- Peltonen, Lasse – Hirvonen, Jukka – Manninen, Rikhard – Linjama, Hannes – Savikko, Riitta*: Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet. Suomalaisen nykytilan kartoitus. Suomen ympäristö 12/2006. Edita Prima Oy, Helsinki 2006.
- Pietarinen Juhani – Poutanen Seppo*: Etiikan teorioita. Gaudeamus 1998. Tammer-Paino Oy, Tampere 2005 (4. painos).
- Pölönen, Ismo – Hokkanen, Pekka – Jalava, Kimmo*: The effectiveness of the Finnish EIA system – What works, what doesn't and what could be improved? *Environmental Impact Assessment Review* 31 (2011), s. 120-128.
- Saaranen-Kauppinen, Anita – Puusniekka, Anna* (2006): Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston ylläpitämä ja tuottama verkkoaineisto. [http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html] (Luettu syyskuu 2017)
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli*: Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2009. Hansaprint Oy, Vantaa 2012.

Virallislähteet ja säädösluettelo:

- Hallituksen esitys Eduskunnalle rakennuslainsäädännön uudistamiseksi. HE 101/1998 vp.
 MRA 895/1999 (Maankäyttö- ja rakennusasetus)
 MRL 132/1999 (Maankäyttö- ja rakennuslaki)
 YVAA 277/2017 (Valtioneuvoston asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä)
 YVAL 252/2017 (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä)
 PL 731/1999 (Suomen perustuslaki)
 SopS 122/2004 (Århusin sopimus)

Internetlähteet:

Eduskunta: Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä koskevien säädösten uudistaminen. Lokakuu 2016. Päivitetty 11.5.2017.

[https://www.eduskunta.fi/FI/tietoeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/ymparistovaikutusten-arviointimenettely.aspx] (22.8.2017)

Finnpulp Oy: Finnulp sopeutuu tiukkoihin lupaehtoihin. 2.5.2017

[<http://www.finnpulp.fi/tiedotteet.html>] (Luettu 19.10.2017)

Pöyry Finland Oy:

(A) Finnulp Oy – Uuden havusellutehtaan ympäristövaikutusten arviointiohjelma.

Kesäkuu 2015. [<http://www.ymparisto.fi/finnpulpyva>] (Sivusto päivitetty 17.5.2016) (Materiaali ladattu linkkisivustolta keväällä 2017)

(B) Finnulp Oy Kuopion biotuotetehdas, ympäristövaikutusten arviointiselostus.

Marraskuu 2015. [<http://www.ymparisto.fi/finnpulpyva>] (Sivusto päivitetty 17.5.2016) (Materiaali ladattu linkkisivustolta keväällä 2017)

Sorsasalon itäosan asemakaava: Ehdotusvaiheen lausunnot ja muistutukset vastineineen.

[<http://karttapalvelu.kuopio.fi/applications/Hanke/showplan.aspx?draw=1&map=yes&id=787>] (Materiaali ladattu ko. linkkisivun kautta toukokuussa 2017)

Sosiaaliset arvot: Sosiologian peruskurssi. Tampereen yliopisto. Avoimen yliopiston verkkopintojen arkistomateriaali.

[<http://www.uta.fi/avoinyliopisto/arkisto/sosiologia/luku3.html#Alkuun>] (Luettu 16.10.2017)

Suomen luonnonsuojeluliitto: Lausunto Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle. Asia: U 53/2016 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous, LULUCF) [<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2017-AK-125977.pdf>] (Viitattu 25.10.2017)

YLE Uutiset: Ilmastotutkija: Hiilinielupäätös on murheellinen, talous on jyrännyt tieteen. 13.9.2017.

[<https://yle.fi/uutiset/3-9831258>] (Viitattu 25.10.2017).

Ympäristöhallinto: Ympäristövaikutusten arviointi. 5.9.2016. Päivitetty 16.5.2017.

[[http://www.ymparisto.fi/fi-](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi)

[FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi](http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi)] (Luettu 8.8.2017)

Ympäristöministeriö: YVA-lainsäädännön keskeiset muutokset. YVA-lainsäädännön uudistuksen koulutuspäivä. 12.5.2017. Koulutuspäivän materiaalin on tuottanut *Rantakallio, Seija*. Materiaali

on ladattavissa PDF-tiedostona Ympäristöministeriön YVA-muutosta käsittelevän verkkosivun kautta. [<http://www.ym.fi/YVA-muutos>] (Ladattu 22.8.2017)

Muut lähteet:

Heinonen, Hilikka: Puhelinkeskustelu. Syyskuu 2017.

Koski-Vähälä, Jukka: Puhelinkeskustelu. Syyskuu 2017.

Kuopion karttapalvelu: Suunnitellun sellutehtaan sijainti. Kuva 2 on tehty karttapalvelun avulla.

[<http://karttapalvelu.kuopio.fi/Default.aspx#>] (elokuu 2017)

Moraalinen relativismi: Etiikan käsitys siitä, että moraalin luonne on suhteellinen riippuen yksilöstä tai yhteisöstä. Wikipedian määrittelemää käsitteistöä.

[https://fi.wikipedia.org/wiki/Moraalinen_relativismi] (Viitattu syyskuussa 2017)

Savon Sanomat: Finnpulp osti 11,6 miljoonalla eurolla rannan kiinteistöjä. 2.6.2017, s. A19 (Talous-osio).